

100-^{IS} MŪSU KELIAS

LIETUVA
TĖVYNĖ
MŪSU...

Šimtą gairių nusmaigsčius vargo kely

Mes sveikiname mieluosius skaitytojus, bendradarbius, bičiulius ir visus tautiečius, kurių širdys tebeplaka savo gimtojo krašto laisve. Dar daug sutelktinių pastangų prisireiks, kol Tėvynei prablaivės aptemęs dangus. Tad į darbą toliau, galingi dvasia, stiprūs viltimi!

Išeidami su šimtoju Mūsų Kelio numeriu, esame visu mėnesiu atitole nuo laikraščio dvejų metų sukakties: pirmasis numeris išėjo prieš dvejis metus rugsėjo pirmąją, o 100-sis — štai pasirodo dabar to pat mėnesio paskutinįją dieną. Prisimenant normalias gyvenimo sąlygas, tegu ir neilgas tėra tai laikotarpis, bet mūsų varganose tremties dienose dvejį sėkmingo darbo metų, įveikiant pasitaikiusias kliūtis, ir šimtas savaitinio laikraščio numerių, kurių kiekvienas vėlyvesnis rodo aiškių, tiek savo išore tiek turiniu, tobulėjimo žymių, — paženkliną neabejotiną laimėjimą tų žmonių, kurie, padėdami gausaus plunksnos darbuotojų būrio, sutartinai, nepailsdami ir nesiblaškę, išklystkelius, atkakliai varė užsibrėžto darbo barą irėjo tuo pačiu, dar pirmajame numeryje pasiženklintu keliu, stengdamiesi laikraštį padaryti įdomų ir naudingą visai tremtyje esančiai lietuvių kompaktinei masei.

Platesnis dėstymas tų visų kliuvinių, kuriuos reikėjo įveikti, aiškinimas, jog per išstisus dvejis metus visa energija buvo sukaupta tik laikraščiu, nustumiant net būtiniausias asmens reikalus į antraeilę ar trečiaeilę vietą, ryškinimas, kad per tą visą laikotarpį buvo gyventa ne sau, kad tiek veiksmus tiek mintis išstisai buvo užvaldęs savasis kūrinys Mūsų Kelias, — būtų nereikalingas išvedžiojimas. Tas, kuris tokiose sąlygose, kaip dabartinės, yra kada nors spaudos darbą dirbęs arba arti jį stebėjęs, gerai supranta visus tuos sunkumus ir be ilgesnių išvedžiojimų. Ir čia subendrinta forma skaudžius, tremtyje esančius spaudos vargus prisimename tik vien dėl to, kad per dvejų metų laikotarpį ne kartą esame užgirdę, tremties spaudos adresu nepraštingus balsus iš vieno kito asmens, kurie, gal būt, tautai darė arba nesuprasdami arba tam tikrais savais interesais vadovaudamiesi, bet vis dėlto neatsakingai, per daug skaudžiai paliesdami su tremtinių spauda artimai susijusius asmenis.

Nelaukiame mes pagyrų, ne! Būtų gana vien teisingo ir nešališko įvertinimo, išgilinus ir visą laikraščio komplekto turinį ir vengiant perrefrazuoti paskiras jame tilpusias eilutes. Pagaliau ir to vengiant, būtų vertiau tylėti, bet neklastoti esmės, nes tylą gera byla, kaip sako mūsų liaudies išmintis. Aišku, vienoks ar kitoks atsiliepiamas neiškreips mūsų iš bendros demokratinės ir lietuviškos linijos. Mūsų Kelias, nuo pat pirmojo iki šimtojo numerio puoselėdamas visų tremtinių lietuvių solidarumo mintis, skatindamas saugoti gerą tremtinio lietuvių vardą, ugdydamas tremtiniuose gaudesnio bendruomeniškumo diegus, nepamiršdamas taip pat ir lietuviškosios kultūros reikalų bei laikydamasis pagrindinių krikščioniškosios dorovės principų ir žurnalistinės etikos, bendruosius savosios visuomenės reikalus statydamas aukščiau vienos kurios srovės ir stengdamasis skubiai ir teisingai informuoti savo skaitytojus apie pasaulio politinius įvykius, — per dvejis savo egzistencijos metus ne karto visiems lietuviams bendrųjų principų nepažeidė. Savosios tau-

tos aspiracijos jam buvo svarbiausiu kelrodžiu.

Mūsų skaitytojai, su kuriais kartu kenčiame tremties vargus, yra itin sąmoningi ir pašalinėms įtakoms lengvai nepasiduoda. Jie Mūsų Kelį vertina pagal jo turinį ir laikraščio redakciniame kolektyve esančių asmenų nesutapdina su kuria viena, antra ar trečia srovine grupe. Jie aiškiai žino ir supranta, jog gali būti ir yra tokių lietuvių (kaip ir visa tremtinių dauguma), kurie į bendrus lietuviškuosius reikalus moka žiūrėti blaiviomis akimis.

Redaktorius Al. Laikūnas

Mes manome, jog ta linkme dvejis metus dirbdami, būsimie atspėję tos tremtinių daugumos gelvą. Ši mūsų ištikinimą patvirtina įvairiomis progomis gauti daugelio skaitytojų atsiliepimai, užgyrią vedamąją laikraščio liniją. Mūsų ryšiai su tremtyje esančiais skaitytojais yra labai glaudūs: — mes atspėjame jų pageidavimus, o jie tinkamai įvertina mūsų pastangas. Čia tik belieka mums akcentuoti, jog esame pasiryžę tos pat linijos laikytis ir ateityje. Skubus ir teisingas informavimas apie pasaulinių įvykių rutuliojimosi eigą, savosios bendruomenės vargai ir sielvartai čia tremtyje, mūsų tautos dabartinių kančių ir aspiracijų

iškėlimas, kartu išryškinant ta linkme einančių mūsų visuomeninių organizacijų, — ir tremtyje egzistuojančių ir užsienyje veikiančių, — laisvės kovos pastangas, taip pat reikiamą dėmesį teikiant ir paskiriems asmenims, kurie atsidėję ir pasišventę rūpinasi tiek tremtinių lietuvių, tiek ir mūsų tautos išlaisvinimo rei-

Vyr. Redaktorius D. Penikas

kalais, — buvo ir pasiliks mūsų laikraštyje vedamosios linijos leitmotyvas, neleidžias susiaurėti ir pasiduoti vienos kurios nors srovės interesų puoselėjimui. Taip galvodami, mūsų giliausiu ištikinimu, esame remiami visos lietuvių tremtinių daugumos, todėl ir jaučiamės nebe vieni eina tuos pasirinktuoju, visiems mums bendru keliu.

Nežiūrint mūsų teisingai pasirinkto kelio, iš kurio visu atidumu saugojomės neiškrypti per visą savo eina tuos pasirinktuoju, visiems mums bendru keliu.

Nežiūrint mūsų teisingai pasirinkto kelio, iš kurio visu atidumu saugojomės neiškrypti per visą savo eina tuos pasirinktuoju, visiems mums bendru keliu.

asmens, Mūsų Kelio redakcinį kolektyvą sudarančiųjų nesusardami savos grupės žmonių tarpe, stengėsi juos apgaubti sau priešingos srovės rūbu, tuo pačiu norėdami susiaurinti ir laikraščio užsibrėžtus tikslus. Kadangi mūsų tremties visuomenėje tokie primetimai nerado pritarimo, tai, pasirodo, ta dirbtinė nuomonė perkeldinta užjūrą ir, tai privačia laišku forma, tai per emigravusius savus žmones, imta skleisti brolių amerikiečių visuomenėje. Šia proga apie tai čia ir neužsimintume, jei ta suklastota nuomonė užjūryje nebūtų

Redaktorius Ant. Musteikis

radusi ir šiek tiek pasekėjų. Nenuostabu. Broliai amerikiečiai apie mūsų tremties gyvenimą, ypač ne viešąjį, tą intymųjį, žino tiek ir taip, kiek ir kaip paskiri tremtiniai, pasišovę reikšti bendrąją nuomonę, apie tai informuoja. Todėl ir mes amerikiečiams lietuviams, kurių nuomonė apie Mūsų Kelį yra dirbtiniu būdu iškreipta, ne nemėginame priekaištauti, bet kreipiame į neįvertintą sąžinę tų tautiečių, su kuriais dalijamės tuo pačiu skurdžiu likimu: kuriuo tikslu pagaliau klaidinami mūsų visų broliai amerikiečiai, laukia teisingo ir objektyvaus mūsų tremtiniojo gyvenimo pavaizdavimo?!

Broliai, laisvosios šalies lietuviai! Jūsų veikla tremtinių lietuvių labui ir pastangos tėvų žemei išlaisvinti yra mūsų respektuojamos ir su džiaugsmu teigiamai vertinamos. Tai veiklai ir pastangoms išryškinti Mūsų Kelias visada skyrė, skiria ir skirs pakankamai vietos savo puslapiuose. Nors Jūsų visuomeninės organizacijos, turėdamos visokeriopą laisvę, tarpusavy šiek tiek ir yra skirtingomis ideologijomis pasidalljusios, bet mes Jūsų visų drabus ir rūpesčius laisvei atkurti vertiname lygiai ir taip pat lygiai apie tai informuojame savąją visuomenę tremtyje. Būdami materialistai, palyginti, skurdeivos, mes nepajėgiame Amerikoje išlaikyti savus korespondentus, todėl visos Jūsų pozityviosios veiklos veidrodį mums yra jūsiškė spauda. Jos ištraukas ar mintis iš įvairių Amerikoje išėinančių lietuvių laikraščių saviems skaitytojams pateikiame kuone kiekviename numeryje. Protarpiais, įvykus vienos ar kitos amerikiečių lietuvių visuomeninės organizacijos suvažiavimui ar seimui, kaip ten vadinama, kai ta pati organizacija tiesiogiai ar per savo artimuosius suteikia mums daugiau medžiagos apie savo nuveiktus darbus, paskelbiame ir išsamesnių, jų veiklą apibūdinančių, straipsnių, nedarydami skirtumų, ar tai būtų ALT, BALF, LVS ar kuri kita Amerikos lietuvių visuomeninė organizacija, savo visą organizacinį veikimą pašventusi lietuviškumui išlaikyti, tremtinių vargams mažinti ir, apskritai, bendriesiems lietuvių tautos interesams. Mes džiaugiamės Jūsų pastangomis ir pasiekimais, nes Jūsų laimėjimai yra visų lietuvių laimėjimai, Jūsų nesėkmė — taip pat visų lietuvių nelaimė!

Po šio atviresnio mūsų pasisakymo, kurį neišvengiamai iššaukė kai kieno ne visai gera linkinčios intencijos ir, gal būt, klaidingas ištikinimas, mes, dvejų metų ir 100-jo numerio sukakties proga, neiškrypdami iš savo nusistovėjusios linijos — niekam nestoti skersai kelio ir tremtinių visuomenėje ugdyti kuo didžiausią tautiškai demokratinio solidarumo jausmą, čia dar kartą kviečiame visus bendron talkon dėl mūsų tautos šventiausių siekių.

Šia proga taip pat jaučiame būtiną pareigą išreikšti savo nuosirdžiausią padėką tam gausiam būriui bendradarbių, su kuriais visą laiką darniai dirbome vispusiško susipratimo ženkle. Jei kas gera per tuos dvejis metus pasiekta, tai dabar kiekvienas galime jaustis idėję savo prasmingą dvasinį bei kūrybinį įnašą. Ši padėka kartu yra ir nuosirdus kvietimas nenuilstamai ir toliau tęsti solidarųjį bendradarbiavimą.

Mūsų dėkingumas apima taip pat ir visus esamus bei būsimus bičiulius, visuomeninius veiksnius ir organizacijas, kurių moralinė parama suteikė mums jėgų išsilaikyti nesuklupus pusiauakelyje ir, nežiūrint sunkių tremties sąlygų, įveikti visas pasitaikiusias kliūtis. Tolimesniam savo darbe pagėdautume ne mažesnio solidarumo ir supratimo, kad Mūsų Kelias taptų kelrodžiu, kreipiančiu tiesiausiai mus visus į savo išsilaikytą Tėvynę.

D. Penikas

Spauda tremties ūkanose palaiko mūsų dvasios šilumą

Ponai Redaktoriai,

Jūsų laikraščio sukaktis duoda progą iš širdies pasigėrėti privačia iniciatyva, kuri pajėgė suorganizuoti tremties spaudą, ją išlaikyti lygyje aukštesniame, negu sąlygos leidžia, ir išvesti viešumon naujų gabių plunksnos jėgų.

Jėgu tremties spaudos uždavinys, labiau nei normaliais laikais, yra dvilypis — informuoti ir auklėti, — tai Jūsų laikraštis per 100 nr. pasiro-

dė garbingai abudu vykde. Negalima konkrečiai nepasigėrėti jo pastangomis pavedžioti skaitytoją, šalia dienos reikalų, po tėvynės žemę, rodyti jos atskirų vietovių žymybes ar saugoti ištremto žmogaus kalbos grynumą ir grožį. Vieniems skaitytojams tai širdžiai malonus prisiminimas; kitiems — jaunimui — tai atskleidimas tos tikrovės, kuri yra būtiniausia tremtinio lietuviškai sąmonei. Tai didelė talka bendram darbui mokyklų ir meno kolektyvų, su

kuriomis spauda ir sudaro tuos pragiedrilius, kurie tremties ūkanose palaiko mūsų dvasios šilumą ir pasiryžimą ištverti ligi laukiamosios dienos.

Linkime, Ponai Redaktoriai, ir Jums bei Jūsų bedradarbiams nelingvame darbe ištverti tol, kol reikės.

Informacijos Tarnybos ir visos Vykdamosios Tarybos vardu

Jūsų

Prof. J. Brazaitis

Ties pirmaisiais Mūsų Kelio numeriais

Iš netolimos praeities prisiminimų / Al. Laikūnas

Sąlygos atsiranda tik per darbą

Nors šiandien ir negalime pasigirti turį pakenčiamas darbo sąlygas, tuo blogesnės ir sunkesnės jos buvo žengiant pirmuosius žingsnius. Jeigu laikraščiai egzistuoti pagrindinė būtinybė yra glaudus ir nuolatinis ryšys tarp jo trijų veiksmų — redakcijos, bendradarbių ir skaitytojų, tai ano meto sąlygomis šis ryšys, atrodo, sunkiausiai pasiekiamas. Redakcinis kolektyvas, didesnės ar mažesnės sudėties, vienon vieton sutelkti, kad ir susidūrus kartais su kviečiamųjų abejingumu, — neatrodė neįmanomas. Pagaliau, jeigu ir nepasisekė prisikviesti tiek, kiek reikiant, pasitenkintume, galvojome mudu su p. D. Peniku, tiek, kiek galima — dirbsime kiekvienas už du tris. Neprišviliosim senujų, įgudusių spaudos darbo vilkų — versimės savomis jėgomis, bet dėl to darbas neturi nutrūkti.

Jau daug sunkesnis reikalas su bendradarbiais ir skaitytojais, karo veiksmų išblaškytais plačiai po svetimos žemės plotus. Pasiekti juos net, neturint pirmųjų ryšių, arba jiems išgirdus mus, kada dar neveikė karo sutrikdytas paštas ir nesutvarkyti geležinkeliai, — pradžioje buvo tikrai sunkiai išsprendžiama problema. Stengėmės ir čia pramatyti sąlygų pagerėjimą. Mat, apsidairę aplinkui, visur matėme pastangas sąjungininkų ir vokiečių interesams atstatyti krašte susisiekimo ir susižinojimo priemones. Tad ir šį laikraštiniam darbui nepaprastą kliūvinį laikėme pereinamuoju, kuris turėtų netrukus susinormuoti.

Pradžioje turėjome labai nedaug, kas reikalinga laikraščiai leisti, būtent: neišlikus amerikiečių pažados paremti kultūrinius lietuvių užsimojimus (būtų didžiausia parama, jeigu duotų bent paprasčiausią laikraščiai leisti leidimą), miestelyje karo veiksmų nepalietę spaustuvė ir savo rąšomąją mašinėlę. Tai buvo mūsų pradinis aktyvas. Prie visa tai gal reikėtų paminėti atkaklų pasiryžimą ir nesigailimą darbą, bet be jų, savaime suprantama, nebūtume turėję progos šiandien apie visa tai ir kalbėti. Jeigu tada būtume vadovavęsi „praktišku protu“ ir šaltai jo apskaičiavimais, aišku, būtume priėję tą pačią išvadą, jog laikraščiai leisti sąlygų ir Dillingene taip pat nėra.

Nusirita didysis akmuo nuo kelio

Norint pradėti leisti laikraštį, tiek dabar, tiek ir anuomet, nepaskutinėje vietoje prisieina perskoti vieną esminį kliūčių — gauti karinės valdžios leidimą. Karinės valdžios apie spausdinius anuomet buvo trumpi ir griežti, bet aiškūs: negali būti jokios periodinės spaudos, išskyrus tą, kurią išleidžia pati amerikiečių karinė valdžia. Atrodo, nieko nei pridėsi nei atimsi. Tikėtis, kad karinė valdžia pati imtų leisti tremtiniams laikraščius, kada perauklintiniams vokiečiams tebuvo skirtas vos vienas vienintelis visoje zonoje, būtų buvę mažiausiai neprotinga. Prisiėjo tada gerokai sunkiau, kad reikalo nesugadintus savo pasiekti. Gi pastūmėjus jį, tiek, jog neturint leidimo nebebuvo galima toliau verstis ir su kitais paruošiamaisiais darbais, turėjo sudaryti savo apsilankymus komendantūron tuometinis stovyklos pirmininkas p. V. Duncia, lydimas savo padėjėjo p. J. Bružo, kurie ir šiaip yra nemaža prisidėję prie Mūsų Kelio suorganizavimo.

Pagaliau leidimas išimties keliu buvo išrašytas. Pirmasis numeris turėjo pasirodyti rugsėjo 1-sios data, sutampant su mokslo metų pradžia. Mat, laikraštis kaip tik turėjo tarnauti ne tik suaugusiems, bet ir mokykliniams vaikams. Tokia paskirtis nebėdavo komendantui kaip beįsiskirti neišrašius leidimo laikraščiai, kurį stovykloje skaitys suaugusieji ir vaikai, kuris rašys apie higieną ir pedagogiką, kuriame bus beletristikos ir informacijos, tik ne pusės žodžio apie politiką. Kaip ten būtų, kaip nebūtų su ta politika, bet buvo laimėta iš tikrųjų daug — gauta teisė laikraštį spausdinti spaustuvėje.

Pačioje spaustuvėje tačiau mes nebuvo šiltai priimti. Aiškinosi — trūksta darbininkų, nesą popieriaus ir t. t. Buvo čia, be abejo, nemaža ir tiesos, bet iš tikrųjų slėpėsi ir kiti interesai, kuriuos palenkti, kiek jau

nebeveikė komendanto išrašytas leidimas, turėjome kitokiomis priemonėmis. Po to jau atsirado ir darbininkų ir šiek tiek popieriaus — pradžia užtekė...

Liko išspėsti dar vienas uždavinys — tai lietuviški rašmenys. Jų spaustuvė neturėjo ir nenumatė iš kur paimti. Mes gi, leisdami laikraštį, kad ir nesavame krašte, troškome, kad jis būtų lietuviškas ir savo turiniu ir išore. Bet ir čia vargais negalais susirado išeitis. Išgriozdus visą spaustuvės inventorių susirado svetimųjų rašmenų kompleksas, kuriuo buvo spausdinama tik prieš keilolika metų. Susidomėjome jais. Jeigu vienos kitos raidės ir trūko, užtat kitų, panašių buvo net per daug. Vietoj trūkstamų sutarėm vartoti panašias. Tarėme, kad skaitytojai atleis ir supras matydami, jog čia laikinis bėdos reikalas.

Pirmoji kregždutė

Taip apsitvarkę formaliai ir technškai, galėjome labiau panirti į tiesioginį redakcinį darbą. Dabar jau buvom tikri, jog pasirinkto termino išlaikymas, nebe laikraščio pasirodymas iš viso, pareina pirmoje eilėje nuo medžiagos paruošimo ir iš dalies nuo vokiečių linotipininkų pajėgumo. Kad šie neblogi specialistai rinkti vokiškam tekstui, mes neabejojome, tačiau kad ne žodžio nesuprasdami pakenčiamai ir laiku surinkti jiems pirmą kartą pateiktą lietuviškąją — negalėjome būti tikri. Tad išbandydami juos, davėme tuojau rinkti ilgesnę žinią iš Lietuvos, atspausdintą rotatoriniame „Lietuvių Žinyne“, kurį tuomet Wuerzburgėje leido Lietuvių Sąjungos Valdyba. Kad ir baidėsi buvo pirmoji korektūra, kurią vietomis išties turėjo perrinkti, tačiau laikėme egzaminą išlaikyti — šią žinią, pavadintą „Pirmoji kregždutė iš Lietuvos“ rugpiučio 25 d. galėjome paskleisti stovyklos gyventojams. Tai buvo pirmasis mūsų vienkartinis leidinys, dviejų puslapių lapelis. Jį pasirašė Redakcinė Komisija, kurią faktiškai sudarė du žmonės — p. D. Penikas ir aš.

Nors ir paprastas savo išore tai buvo lapelis, į kurį maža kas bekreiptų didesnį dėmesį dabar, tačiau anuomet stovyklininkams sudarė pritenkiantį įspūdį. Žinia iš tėvynės ir dar lietuviškai spausdinta spaustuvėje! Pamatę pirmąjį leidinuką, nuošaliau stovėjęs pradėjo ištikinti, jog po tokios pradžios, esą, reikėtų galvoti ir apie tikro laikraščio išleidimą. O mūsų jau buvo bebaigiama parengti. Kaip ir kokiose apylostovose tada mums teko tai atlikti, čia būtų per platu dėstyti, nesant pakankamos laiko perspektyvos.

Be mūsų pačių paruoštos medžiagos, sulaukėme straipsnius ir iš pirmųjų bendradarbių, o tokiais buvo kun. Br. Dagilis ir inž. Vl. Švipas.

Beje, prieš pat pirmojo numerio išleidimą dar buvo susisiekta dar su Wuerzburgu. Iš ten parvežta „Lietuvių Žinyne“ keli numeriai ir L. S-gos pirmo prof. Dr. J. Kriščiūno sveikinimas. Originalios medžiagos ne-

gauta, nes ji, esą, skiriama netrukus pasirodysiančiam oficiozui, kurio išvysti taip ir neteko.

Prieš pat pirmojo numerio spausdinimą, dar pasipildome redakcinę kolegiją, pasikviečiant jon p. Ant. Mustelkį, ir pirmąjį numerį išleidžiame su visų trijų parašais. Kaip ir buvo numatyta, jis išeina 1945 m. rugsėjo 1 d. Pirmasis numeris, žinoma savo turiniu ir išore nebuvo toks, kokį jį leistume šiandien, bet anuomet jį žmonės grobstė ir juo džiaugėsi, tartum nutysusiu dvasinų keliu į išsilgtąją tėvynę, kurion veržėmės visais savo jausmais ir visomis mintimis, tyliai narpliotomis savyje per nemigio naktis.

Mezgasi ryšiai su skaitytojais

Jutome, kad ryšys su skaitytojais, kad ir sunkiai pasiekiamais, pamažu mezgasi. Rytąjau dieną Muenchene Lietuvių S-gos skyrių atstovų suvažiavimas. Nusivežę tenai geroką pluoštą per susirinkusius atstovus paskleidėme Bavarijoje. Su Mūsų Kelio kartu keliauja į tremtinių sto-

vyklas tą pat dieną ir muencheniškiai Aidai. Vieną dieną du laikraščiai — tremtiniui tikra šventė!

Liko neaprupintós tolimesnės sriitys ir ypačiai anglų zona, kuriai jau tēmės skolingi atsirevanšuoti už rugpiučio 16 d. tenai pasirodžiusį „Lietuvį“. Šiaip taip susirado Dillingene entuziastų, kurie pasiryžo keletą šimtų pirmojo numerio egz. nereguliariai važinėjančiais prekiniais traukiniais, kelias dienas ir naktis vėjuje ir lietuje raitydamiesi ant anglimis pakrautų vagonų, nuvežti į tolimąją vokiečių šiaurę.

Belaikdami pasiuntinių grįžtant, tuojau pat imamės ruošti ir antrąjį numerį. Mat, nors turėjome pažymėti, jog tai yra nereguliarinis informacinis leidinys, kad neprasilenktume su leidimo suteiktas įgaliojimas, tačiau buvome pasiryžę pradžioje leisti ir tęsti kartą per dvi savaites. Antrasis numeris sutapo su Rugsėjo 8-sios minėjimo atžymėjimu. Medžiagos pasirūpinome daugiau, ir vietoj keturių psl. šį kartą davėme šešis. „Kukliai, bet ryžtingai atšventė-

me Tautos Dieną, būdami toli nuo savo tėvynės“. — pradėjome pirmąjį puslapį. Tame pat numeryje galėjome išstai atspausdinti ir pirmąjį tremtyje esančių Vyskupų ganytojinį laišką tikintiesiems Rugsėjo 8-sios proga.

Senujų knygnešių keliais

Pirmųjų laikraščio numerių platinimas nenoromis priminė garbingąją knygnešių gadyne, kada persekiojama lietuviškoji knyga ir toks pat laikraštis pasišventėlių dėka būdavo nešioti išnešiojami po visą tėvynę Lietuvą, kur tik jų laukdavo išsilgusi ir lietuvių plakanti širdis. Į primityvumą grįžusiose pokario sąlygose vėl pasireiškė panašių knygnešių, kurie vargo nebedami gabentų svečioje žemėje alkstantiems tautiečiams spausdinto dvasios peno.

Tenka tačiau pastebėti, kad juo toliau, tuo mažiau tokių pasišventėlių bebūdavo — per daug jau dideli atstumai ir kelionės vargai sunkiai grąžindavo iš tolimos kelionės, o čia (Nukelta į 11 pusl.)

Lietuviški laikraščiai J. A. Valstybėse

B. Gaidžiūnas

I Ameriką šiandien nukreiptos daugelio tremtinių akys ir iš ten tikimasi vienokios ar kitokios pagalbos sulaukti. Atsimenant, kad Amerikoje skaičiuojame esant apie ketvirtadalį mūsų tautos kraujo, toks pagalbos laukimas dar labiau pagrįstas. Iš ten laukiama siuntinio, iš ten tikimasi atšventės, iš ten norima nukreipti tremtinių kelius, jei likimas leis dar ilgiau klaidžioti pokarinėje paimniavose.

Ir geri tie mūsų Amerikos lietuviai. Kai jie ejo iš tėvynės geresnio duonos kėsnio ieškodami ar nuo caro persekiojimo bėgo, niekas jiems tada jokio kraičio neįdėjo, niekas nepamokė, kaip reikės už didelių vandenių, nemokant jų kalbos, gyventi. Jie patys sau skynė kelią, dažnas pradėjo nuo angliakasio prakaito, kol prasi-mušė į lengvesnį darbą ar verslą. Man vieną kartą teko lankytis Keturvalakių parapijos kapinėse, kur glbiau sustojau ties kryžiumi, ant kurio buvo parašas — „Čia ilsisi Amerikos angliakasy ir Nepriklausomos Lietuvos ūkininkas“. Nepažinojau to garbingojo lietuvių, bet jo kapo kryžiuje buvo taip vykusiai išreikšta mūsų didelės tautos dalies likiminis keltas. Per vandenynus į Ameriką ir su uždirtais doleriais atgal, kad patogiau įsikūrus tėvų krašte. Ir jei mūsų tauta tuo keliu eidama labai daug prarado kraujo, tai iš antros pusės, sunkesnė likiminė valandose, iš ten atsidūrusių labai daug ir neįkainuojamos paramos susilaukė.

Šiandien, gyvendami tremtyje, mes daugiau, negu bet kada, domimės tais mūsų lietuviams amerikiečiais. Gal tas mūsų domėjimasis kiek egoistinis. Dažnas gal tik dabar ir savo gimines atsimena ir adresų ieško per Generalinį Lietuvos Konsulatą. O tada gal ne pas vieną pragulėjo po kelius me-tus neatsakyti laiška. Laiškai kiek kreivai rašysena rašyti, bet pilni širdies ir ilgesio paliktų savo laukų. Bet tai praeitis. Ji, reikia manyti, nemažai mus pamokys ateitimi. O dabar, kad vienas kitas ir kiek su neramiais sąžine, bet visą dėmesį esam nukreipę į Amerikos lietuvių. Domimės jų gyvenimu, lietuviška veikla, jų leidžiamais lietuviškais laikraščiais. Amerikos lietuvių laikraščiai mums įdomūs keliais požiūriais. Pirmiausia, jie pačių lietuvių tarpe veda gyvą propagandą dėl duosnesnio tremtinių rėmimo, gyvesnio interesavimo Nepriklausomos Lietuvos nelaimėmis ir Nepriklausomybės atstatymu. Ji mums įdomi, kaip šiuo metu vienintėlis lietuviškas žodis, ateinąs iš tikrai laisvo krašto, nežinančio jokių spaudos pančių. Ji mums įdomi ir tuo, nes iš jos galima geriau suprasti tas sąlygas, kuriose gyvena Amerikos žmogus ir kaip prie jų reikės taikytis, jei bus lemta ten atsidurti. O tas kraštas, palyginti su eile Europos kraštų, skirtingas. Ten, kaip „Vienybė“ moterų skyriaus redaktorė P. Lapienė rašo — „Amžinai čia mes bėgam, skubame, lyg kieno vejami“. Bet ir to skubėjimo daviniai greičiau atsiranda, negu bet kokiam kitam pasaulio krašte.

Dažnoj tremtinių stovykloje šiandien pamatysi Amerikos lietuvių laikraštį. Jų užsiprenumeruoti mes nepajėgiame, bet juos mums siunčia tie patys gerieji dėdės ar bičiuliai. Juos visi gauda, seka tenykštį gyvenimą, o kai kas ir patogesnio adresą juose pasieško. Ir tų laikraščių yra nemažai. Iš dedamų nuotraukų gali susidaryti ir per geras vaizdas. Bet tai dar ne visi. Čia paimti tik didesnieji, turintieji didesnius skaitytojų skaičius ir einantieji pastoviai ilgesnį metų skaičių. Tiesa pasakius, naujų laikraščių kaip ir neatsirado. Evangelikų tikybiniams reikalams pasirodė „Gimtines Garsai“ ir Kalifornijoje „Kalifornijos Lietuvis“. Visi senesnieji laikraščiai turi savo pramintus kelius, tradicijas, savo gerbėjus ir rėmėjus. Labai dažnai, kai nuolat seki, randi parašytą, kad „mirė senas dirvietis“... Iš to sakinio suprask, kad čia kalbama apie mirtį seno ir nuolatinio „Dirvos“ skaitytojo mirtį.

Daugiausia, iš einančių Amerikos lietuvių laikraščių, yra savaitraščiai. Jų minėtini „Amerika“, „Amerikos Lietuvis“, „Darbininkas“, „Dirva“, „Garsas“, „Keleivis“, „Sandara“, „Tėvynė“, „Vienybė“. Visi tų paminėtų savaitraščių turi ir organizacinius savo užnagarius. Vieni yra tiesioginiai susirėšę su esamomis lietuvių organizacijomis, kitų ryšiai kiek palaidesni, bet iš užimtos tuo ar kitu klausimu linijos, gali aiškiausiai matyti, į kur krypsta linijos gairės. Sakysim, „Tėvynė“ yra Lietuvių Susivienijimo Amerikoje organas. Laikraštis, matyti, materialinių išteklių turi pakankamai, nes pats Lietuvių Susivienijimas Amerikoje pakankamai pasitūrintis, savo kapitalus skaito apie 2,5 mil. dolerių, bet laikraštis savo turinį primena kiek pasenusį kronikos rašytoją ir nėra nieku gėresnis už labai kukliomis lėšomis leidžiamus lai-

kraščius. „Sandara“ yra sandariečių organizacijos laikraštis. „Dirva“ yra LVS organas. „Keleivis“ yra socialistų savaitraštis. „Amerika“, „Darbininkas“ ir „Garsas“ yra katalikiškųjų organizacijų laikraščiai. „Amerikos Lietuvis“ ir „Vienybė“, yra daugiau nepriklausantieji laikraščiai, bet drauge su mėnesiniu „Margučiu“ yra ALM šalininkai, į kurią įeina taip pat ir „Dirva“.

Dienraščių tėra tik du — „Draugas“ ir „Naujienos“. Pirmasis priklauso katalikiškosios organizacijos, antrasis socialistams. Bendrai, jei lyginti dienraščių su Nepriklausomoje Lietuvojeėjusiais dienraščiais, tai palyginimas beveik negalimas. Tiesa, paskutiniu laiku, ypač „Draugas“ stengiasi tvarkytis naujesniais laikraščio organizavimo pagrindais, bet dar reikės gerai pasitempti, kad priartėtų prie mums jau įprasto laikraščio apimtys.

Yra Amerikoje ir du dienraščiai, einantieji lietuvių kalba, kurių, deja, į lietuvių grupę mes negalim priskirti. Tai „Laisvė“ ir „Vilnis“. Abu jie yra leidžiami Amerikos lietuviams klaidinti, komunistų pinigais. Jie rašo lygiai taip, kaip rašo „Pravda“ ir „Izvestijos“. Jie plūsta kiekvieną Amerikos lietuvių patriotinį pasireiškimą, ragina neremti tremtinių ir veda agitaciją už priverstinį tremtinių grąžinimą, jie šaukte šaukia, kad dabar Lietuvoj tokia laisvė, kokios dar niekad nebuvo. Reikia pripažinti kad nemažai lietuvių jiems pasisekė suklaidinti. Savo propagandiniams metodais jie lengvesnio galvojimo žmones nuvedė mums priešingais keliais. Bet paskutiniu laiku komunistinio galvojimo žmonės Amerikoje darosi karšta. Tą karštį pradeda jausti ir lietuviškieji komunistai. Bet kiekviena musė prieš savo galą labai pikta, pikti ir jų dabartiniai rašiniai.

Amerikos lietuvių dabartiniai laikraščiai savo senume pralenkia dažnį ir Lietuvojeėjusį laikraštį. Stai prėjusiais metais „Vienybė“ atšventė 60 m. sukaktį. „Keleivis“ eina 40 antruosius metus. „Tėvynė“ eina 38 m., „Naujienos“ 34 m., „Sandara“ 33 metus, „Dirva“ ir „Darbininkas“ eina 32 metus, „Garsas“ ir „Draugas“ eina 31 metus, „Amerikos Lietuvis“ 26, o „Amerika“ 13 metus.

Nelengva dabar Amerikos lietuvių laikraščiams laikytis, bet prieš kelius metus buvo dar sunkiau. Sunkiau todėl, kad patiems redaktoriams beveik išstai tekdavo visas skiltis užpildyti, tenkintis šeimyniško pobūdžio aprašymais, pataikavimu kasmet mažėjančiam skaitytojų kontingentui. Senoji karta išmiršta, o jaunoji jau ne visada ir skaityti lietuviškai moka. Kad tą jaunąją kartą dar nors kiek palaikytų prisiriusią prie lietuviško laikraščio, redakcijos buvo priverstos įvesti anglišką skiltis. O kai kurie laikraščiai, sakysim prof. Pakšto redaguojama mėnesinė „Vy-tis“, jau beveik daugiau anglišką, negu lietuvišką laikraštį.

Šiuo metu tremtyje esantieji lietuviai laikraštinkai labai gausiai (Nukelta į 10 pusl.)

Štai keletas Amerikoje leidžiamų laikraščių antgalvių

Per vargą ir pasišventimą

Lietuvių tremtinių švietimo kelias

(2-ju metų darbo apžvalga)

Švietimo darbas tremtyje — tai mūsų džiaugsmas ir pasididžiavimas. Mūsų mokytojams ir moksleiviams negalės kas prikišti, kad jie gaisro lauką ir savo pareigos neatliko.

ŠVIETIMO ORGANIZACINIS DARBAS

Pirmosios mokyklos tremtyje buvo įsteigtos 1945 m. birželio mėn. Per vasarą ir rudenį jau buvo sudarytas visas tremtinių mokyklų tinklas. Paskutinės aukštesniosios mokyklos 1945/6 m. m. įsteigtos 1946 m. sausio mėn.

Mokytojai ir visuomenė parodė daug iniciatyvos, sumanumo bei pasišventimo, kurdami švietimo įstaigas ir nugalėdami įvairias kliūtis. Darbo sąlygos be butų, baldų, be mokslo priemonių ir vadovėlių buvo tik idealistams pakeliamos.

1945 m. liepos mėn. pradžioje Liet. S-gos Valdyba sudarė Švietimo Komisiją ir Knygų Leidimo Komisiją ir ėmėsi visą švietimo darbą centralizuoti. Liet. S-gos Valdybos Švietimo Komisija sudarė laikinuosius Švietimo Nuostatus, kurie buvo Liet. S-gos Valdybos priimti ir VLK-o patvirtinti. Pagal juos buvo tvarkomas 1945/6 m. m. lietuvių tremtinių švietimas. Švietimo organizaciniam darbui dėti atskirose okupacinėse zonose L. S-gos Valdyba paskyrė Švietimo Įgaliotinius.

1945 m. lapkričio mėn. L. S-gos Valdybos sukvietė Apygardų pirmininkų suvažiavimą, svarstydama naują LTB statutą, aptarė švietimo reikalus ir priėmė pakeidavimą, kad LTB statute švietimo reikalai būtų specialiu nuostatų aptarti ir kad švietimo reikalams tvarkyti LTB santvarkoje būtų numatytas specialus organas — Švietimo Valdyba.

Si mintis buvo paremta ir 1946 m. sausio 12 d. L. S-gos Valdybos sukvietė gimnazijų direktorių suvažiavimą Hanau, kur buvo aptarti aktualiausi gimnazijų darbo reikalai.

1946 m. kovo 4 d. įvykęs LTB atstovų suvažiavimas, priėmęs LTB statutą, priėmė prie to statuto antruoju priedu Švietimo Nuostatus, kuriais tremtinių švietimas dabar yra tvarkomas. LTB Vyr. Komiteto buvo išrinkta Švietimo Valdyba, kuri švietimo reikalus sprendžia savo posėdžiuose. Švietimo Valdybos darbas yra LTB statuto Švietimo Nuostatų nusakytas. Švietimo Valdybai priklauso mokytojų skyrimas ir atleidimas, programų tvarkymas, pamokų lentelių nustatymas, mokyklų darbo priežiūra, mokslo metų pradžios ir pabaigos nustatymas, mokytojų atlyginimų nustatymas, mokslo cenzo dokumentų sudarymas, santykių palaikymas su studentų atstovybėmis ir įvairūs kultūros reikalai.

Švietimo darbu prižiūrėti Švietimo Valdyba turi inspektorius-dalykų specialistus, kurie lanko mokyklas, prižiūri mokyklų darbą ir atlieka kitus Švietimo Valdybos pavestus administracinius darbus. Anglų zonoje prie Baltų Centrinės Tarybos yra Švietimo Skyrius, kuris kontakte su Švietimo Valdyba centralizuoja visą švietimą anglų zonoje.

Specialiam mokslui prižiūrėti Švietimo Valdyba turi du inspektorius — dipl. inžinierius.

Švietimo Įgaliotinių institucija panaikinta.

SUAUGUSIŲJŲ PROFESINIS PARENGIMAS. Nėra tremtinių stovyklų, kur nevyktų anglų kalbos ar įvairių amatų suaugusiems. Vieni klausytojai juos baigia, kiti pradeda, įvai-

riai stovyklose prisiderindami prie vietos sąlygų, turimų dirbtuvių ir turimų specialistų mokytojų.

AUKŠTASIS MOKSLAS. Hamburgo-Pinnebergo universitete turime 45 profesorius ir 205 studentus. Vokiečių universitetuose turime apie 2000 studentų.

MOKSLO REIKALAI. Mūsų švietimo programiniai, teisiniai ir moraliniai pagrindai remiasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir tradicijomis.

Tremtinių gimnazijos vadovaujasi programomis, kurios 1939 m. Švietimo Ministerio buvo patvirtintos

lietuvių kalbos programos, lektūra, mokyimo metodai. Tos konferencijos darbai ir nutarimai bus atspausdinti ir paskelbti mokykloms vadovautis.

Mūsų jaunimo veržlumas į mokslą ir mokytojų rimtas ir atsakingas darbas nugalė sunkias tremtinių mokyklos darbo sąlygas. Švietimo Valdybos inspektorių pranešimais, mokslas eina visai patenkinamai visose švietimo įstaigose.

VADOVĖLIŲ IR LEKTŪROS REIKALAI. Tremtyje atspausdinti šie vadovėliai: Aušrelė I d., Aušrelė II d., Aušrelė III d., Skaitymų knyga, gra-

klūčių mūsų mokykloms aprūpinti vadovėliais ir reikalinga lektūra. Duota avansų „Patria“ Leidyklai reikalingoms knygoms leisti. BALF-as prašytas atsiųsti mūsų mokykloms mokslo priemonių. Ir šioje vietoje tenka pažymėti mūsų mokytojų didelį pasiryžimą ir atkaklų darbą. Jie rašo konspektus ir naujus vadovėlius ir spausdina rotatorium.

AUKLĖJIMO REIKALAI. Švietimo Nuostatų 5-sis str. nusako mūsų švietimo auklėjimo kryptį. Ta kryptis — tautinė, krikščioniška: ugdoma pagarba gerosioms tautos tradicijoms;

Lietuvių gimnazijų ir progimnazijų direktorių bei mokytojų suvažiavimo dalyviai Augsburgėje 1946 m.

gimnazijoms Lietuvoje. Mūsų pradinės mokyklos — jos tremtyje 8 metų — vadovaujasi programomis, veikusiomis Lietuvoje iki bolševikų okupacijos. Kadangi mūsų gimnazija Lietuvoje yra buvusi reformuota į septynių klasių gimnaziją, o tremtyje mes nusistatėme laikyti 8 klasių sistemos, tai Švietimo Valdyba pritaikė 1939 m. programas 8 klasėms ir atspausdino tas programas atskira knygele. Taip pat atspausdintos programos ir pradžios mokykloms. Nustatytos ir toms programoms priderintos pamokų lentelės.

Šiuo metu mūsų mokyklos jau eina trečiuosius mokslo metus tremtyje. Pastarieji tretieji mokslo metai pradėti š. m. kovo 21 d. ir bus baigti ateinančių metų kovo 28 d. Šie mokslo metai turės 40 darbo savaitę. Greita bendrojo lavinimo dalykų į gimnazijų darbo programas yra įvestas specialinių dalykų dėstymas, turįs tikslą duoti jaunimui profesinį parengimą. Tai yra naujas dalykas mūsų gimnazijų darbe. Tas reikalas buvo apsvaistytas mokytojų tarybose ir specialiai sukvietame Apygardų Pirmininkų ir Švietimo Skyrių vadovų suvažiavime. Svarbus reikalas išlaikyti mūsų švietimo pusiausvyrą — mums reikalingi ir intelektualai ir fizinio darbo žmonės. 1945/6 m. metų gale išleisdome 305 abiturientus, 1946/7 m. metų gale 292 abiturientus ir šiais mokslo metais turime tik 202 abiturientus. Matome, kad tie abiturientų skaičiai yra visai nežymūs. Imtis dirbtinių priemonių mažinti mokinių skaičių gimnazijoje nebūtų tikslinga.

Antras dalykas, kuris rūpi mūsų švietimo politikams, tai ugdymas ir išlaikymas mūsų gimtosios kalbos, kaip svarbiausio veiksnio visai mūsų tautinei kultūrai išlaikyti ir ugdyti.

Švietimo Valdybos sukvietė lituanistų mokytojų suvažiavimą specialiai tuos reikalus svarstė, peržiūrėjo

matika pradžios mokyklai, gramatika gimnazijai, sintaksė pradžios mokyklai, sintaksė gimnazijai, anglų kalbos vadovėlis ir gramatika, vokiečių kalbos vadovėlis, vokiečių kalbos gramatika, lotynų kalbos vadovėlis, gamtos vadovėliai pradinėi mokyklai, Lietuvos istorijos vadovėlis, vidurinių amžių istorijos vadovėlis, algebros vadovėlis, 3 aritmetikos užduaviniai. Tikybos mokslo reikalams vadovėlius leidžia Sv. Sosto Delegatūra.

Vadovėlių mūsų mokykloms dar trūksta. Prašymai leidimams gauti buvo įteikti UNRRA-ai, dabar pakartotinai įteikti IRO.

Rinktinių raštų mūsų gimnazijų literatūros mokslo reikalams sąrašai sudaryti, knygos yra, reikia tik gauti leidimą spausdinti. Prašytas leidimas mokytojų pedagoginiam žurnalui leisti. Jeigu IRO pakels UNRRA-os politika tremtinių atžvilgiu, tai nebus

ugdomas žmoniškumas, valstybingumas, dorovingumas, pareiškumas, blaivumas, pozityvioji iniciatyva. Išugdyti jaunąją bendruomenę kartą sveiką ir pajėgią fiziškai, tautiškai bei morališkai — vyriausias rūpestis tiek pedagogų, tiek ir visuomenininkų. Suprantam, kad mūsų visuomenė rūpi prisidėti konkrečių darbų ir dalyvauti jaunosios kartos auklėjime. Visuomenėje sudaromos specialinės moksleivių organizacijos. Moksleivių organizacijų veikla Lietuvoje turi savo istoriją, kurią atsimeiname ir įvairiai vertiname.

Švietimo Valdybai teko moksleivių organizacijų veiklą įstatyti į teisėtą vėžes, kad jos talkininkautų mokyklai ir kad jų veikla teigiamai atsilieptų auklėjimo uždaviniams. Švietimo Valdyba išleido taisykles, pagal kurias mokiniams leidžiama (arba neleidžiama) dalyvauti tose organizacijose. Pa-

(Tęsinys 4 pusl.)

Pabaltijo Universitetas

Rugsėjo 14 d. sueina lygiai pusantų metų nuo Pabaltijo Universiteto įsikūrimo. Kuklus tai laiko tarpas, bet kiek našaus ir kūrybingo darbo čia yra atlikta! Tik tas, kuris bent kartą yra aplankęs Universitetinį Miestą, gali susidaryti bent paviršutinišką vaizdą to darbštumo ir tos darbo nuotaikos, kuri čia vyrauja kiekviename žingsny. Tiek profesoriai tiek ir studentai, nebodami tikrai sunkių darbui sąlygų, dirba didįjį kultūrinį mokslinį darbą. Akademinei bendruomenei yra džiugu, kad vis dėlto mūsų visuomenėje randama jos darbo supratimo. Šiuo metu ruošiamasi baigti ketvirtasis Universiteto semestras (rugsėjo 30).

Tiesa, nėra dar visai paaiškėjęs tolimesnis Universiteto likimas, bet tikimasi, kad dabartinė krizė bus laimingai išgyventa ir pabaltiečių jaunimas galės ir toliau tęsti savo studijas. Studentija yra patenkinta, kad ir mūsų spauda nepašyktų vietos Universiteto reikalams aptarti. Taip pat gražių objektyvių straipsnių bei atsiliepimų randame ir anglų, amerikiečių, švedų, vokiečių ir kt. spaudoje. Tas ypač prisideda prie didesnio Universiteto vardo išplėtimo plačiajame pasauly. Pats Universitetas yra užmezgęs glaudžius santykius su viso pasaulio akademine įstaigomis. Keičiamasi savais leidiniais, mokslo žiniomis, laimėjimais etc. Užsieny yra susitvėrusi elė draugijų Pabaltijo Universiteto darbu remti. Iš jų nuolat gaunama įvairi parama. Ypač čia pasireiškia Amerikos lietuviai ir Švedijoje gyvenantieji pabaltiečiai. Amerikos lietuviai, gerai suprasdami ir įvertindami Universiteto reikšmę, visam mūsų ateičiai gyvenimui, daro pastangas perkelti jį į JAV. Aišku, tas projektas sutinka tam tikrų kliūčių, ypač iš materialinės pusės.

Universitete visą laiką vyksta ir didelė kultūrinė veikla. Nėra tos savaitės, kad nebūtų koks koncertas, spektaklis, tarpusavio susiartinimo valandėlės ir pan. Tokiuose parengimuose dalyvauja savos ir kviestinės meninės pajėgos. Lietuvių sektorius, be to, dažnai ruošia uždaras menines popietes ir bendrojo lavinimo paskaitas. Sporte tai pat yra pasiekta visai gražių laimėjimų, ir studentai sportininkai labai dažnai yra kviečiami ginti vokiečių klubus spalvas jų pirmenybėse.

Artinantis dviejų metų gyvavimo sukaktis, Pabaltijo Universitetui nuoširdžiai linkėtina būti tuo vadovaujančiu kultūrinio veiksmu ir vienytoju visų trijų tautų šiandieninėje tremties gyvenime, gi savo moksliniais patyrimais ir naujais pasiekimais — garbingai atstovauti mūsų tautas Vakarų akademinių, bendruomenių tarpe!

Al. A.

Mokyklų tinklas 1947-48 m. m.

I. Pradinės mokyklos

Zona	Mokyklų skaič.	Mokytojų			Mokinių			1945/6 m. m. buvo		1946/7 m. m. buvo	
		Vyr.	Mot.	Viso	Bern.	Merg.	Viso	Mokyt.	Mokin.	Mokyt.	Mokin.
Amerikiečių	32	89	81	170	987	859	1826	180	1914	173	1973
Anglų	44	73	70	143	785	778	1563	132	1931	132	1913
Prancūzų	12	25	26	51	141	125	266	15	242	48	265
Iš viso	88	187	177	364	1893	1762	3655	327	4087	353	4151

II. Vaikų darželiai

Zona	Darželių skaič.	Auklėtojų	Vaikų			1945/6 m. m. buvo		1946/7 m. m. buvo	
			Bern.	Merg.	Viso	Auklėt.	Vaikų	Auklėt.	Vaikų
Amerikiečių	30	80	548	559	1107	49	1070	59	1131
Anglų	39	68	502	483	985	52	942	52	1272
Prancūzų	7	20	93	95	188	9	122	9	110
Iš viso	76	148	1143	1137	2280	110	2134	120	2513

III. Gimnazijos ir progimnazijos

Zona	Gimn. skaič.	Prog. skaič.	Mokytojų			Mokinių			1945/6 m. m. buvo		1946/7 m. m. buvo	
			Vyr.	Mot.	Viso	Bern.	Merg.	Viso	Mokyt.	Mokin.	Mokyt.	Mokin.
Amerikiečių	11	9	286	116	402	907	915	1822	364	1842	515	1839
Anglų	11	4	165	63	228	521	528	1049	195	1001	231	1199
Prancūzų	3	2	57	26	83	136	115	251	39	101	84	224
Iš viso	25	15	508	205	713	1564	1558	3122	598	2844	730	3262

IV. Specialinės mokyklos

Zona	Mokyklų skaič.	Mokytojų skaič.			Mokinių skaič.			Jose veikia skyriai
		Vyr.	Mot.	Viso	Bern.	Merg.	Viso	
Amerikiečių	1	—	—	—	50	—	50	Statybos, mechanikos,
Anglų	3	29	—	29	148	63	211	elektrotechnikos, preky-
Prancūzų	2	34	6	40	81	7	88	bos, jūrinių navigaci-
Iš viso	6	63	6	69	279	70	349	jos ir mechanikos, dailės.
								Mokytojų parengimo kursai

Bendrasis Universitetinio Miesto (Pinneberg) vaizdas

Kultūra - švyturys tremties keliuose

MŪSŲ KELIO IŠVARYTA VAGA. KOKIE POVOJAI MUMS GRESIA? KAS GALI APSAUGOTI MŪSŲ DVASIOS GYVYBĘ? DIDINGI MŪSŲ KULTŪRININKAI IR TAUTINĖS KULTŪROS MEILĖ

Vyt. Alantas

Mūsų Kelio šimtas numeris! Ka tai reiškia? Tai reiškia, kad Mūsų Kelias dvejis metus mus uoliai lankė kas savaitę, teikdamas politinių informacijų, vaizduodamas tremties gyvenimą, keldamas kultūrinius klausimus, nušviesdamas emigracijos galimybes, ragindamas nepalūžti ir nenustoti vilties susilaukti geresnio rytojaus ir t. t. Nesuminėsi čia visų tų klausimų klausimėlių, kuriuos laukraštis kėlė ir sprendė savo puslapiuose per tus dvejis metus. Pagaliau, tam ir reikalo nėra: Mūsų Kelio skaitytojas tarsi puikiai pats atsimeina. Jis žino, kad nekantraudamas laukė laikraščio kas savaitę ir šiandien tebelaukia.

Mūsų Kelio puslapiuose savo smalsumui patenkinti galėjo rasti medžiagos įvairių profesijų žmonės. Bet ypač kultūrininkas su malonumu pastebės, kad laikraštis ypatingo dėmesio kreipė tiek į tremties, tiek apskritai į mūsų tautinės kultūros klausimus. Šioje dirvoje jis bus išvares nemenką vagą. Ir reikia pasakyti, kad Mūsų Kelio redaktoriai bus pasirinkę teisingą kryptį, nes kokia gi bus tauta besavos kultūros? Jokia. Tik kultūra atskleidžia tautos dvasinį veidą, ir apspindžia jos padėtį kitų tautų tarpe. Jei kultūra yra lemiąs veiksnys laisvėje gyvenančiai tautai, tai ji ypač svarbi tautos atskalei, atplėstai nuo savo kamieno ir pasmerktai klajoklių gyvenimui.

Šiandien dažnai keliamas klausimas: ar išsilaikysime? Bet tas klausimas keliamas daugiau fizine nekaip dvasine prasme. Negalima smerkti, jei žmonės rūpinasi savo egzistencija, savo fizinės gyvybės išlaikymu, bet kyla klausimas, ar mes nueisime teisingu keliu, jei galvosime tik apie kūno maistą, pamiršdami dvasinį peną. Juk galima mirti ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai. Galimas dalykas, kad mes iš Europos išvažiavusios ir iškursime svetur, — ir dabar jau yra nemaža išvažiavusių — galimas dalykas, kad ten mūsų vienas kitas susikurs ir neblogas egzistencijos sąlygas, bet kas iš to, jei mes, nutolę nuo savo tautos kamieno fiziškai, nuolsime nuo jo ir dvasiškai? Tokiais atvejais tauta savo pajėgas turės nurašyti. Imant individualiai, pakenčiamai išsikūrus svetur pabėgėlis gal ir laimės, bet, turint galvoje visą tautą, jei jis mirs dvasiškai, bus vis tiek nuostolis. Tas klausimas nebūtų toks opus, jei būtų galimybių emigruoti masiškai, bet tokia perspektyvą bent kol kas nematyti. Priešingai, kaip tik reikšias tendencijos mus išsidalyti“...

Todėl, atrodo, nėra bergždžias dalykas šiandien rūpintis ne tik kasdiene duona, bet ir dvasios penu. O tas dvasios penas ir yra tautinė kultūra. Mes šiandien kramtome nagus,

kad neatkreipėme pakankamo dėmesio užmegzti ir palaikyti glaudesnius kultūrinius santykius su mūsų išėjvia. O anais laikais mes turėjome daugiau galimybių ir ir išteklį. Mes turėjome tėvynę ir valstybę, iš kurios būtume galėję spinduliuoti daug šiltesniais savo tautinės kultūros spinduliais mūsų išėjvijos saloms, jei būtume pareiškę daugiau iniciatyvos ir organizuotumo. Bet vis dėlto, nežiūrint tos spragos, mūsų išėjvija tėvynės kultūros spinduliai pasiekdavo ir daugiau ar mažiau ją sušildydavo ir palaikydavo lietuvišką dvasią. Vis dėlto laisva tėvynė buvo švyturys, į kurį nukrypdydavo lietuvių išėjvio akys. Nemaža išėjvių parvažiuodavo aplankyti savo senos tėvynės, vienas kitas joje pasilikdavo, atvažiuodavo užjūrio jaunimo pastudijuoti mūsų mokyklose, buvo užsimezgę gan glaudūs sportiniai santykiai, mūsų spauda pasiekdavo užjūrį, užjūrio spauda Lietuvą ir t. t. Gal ne taip gyvai, bet vis dėlto keitimasis kultūrinėmis vertybėmis tarp tėvynės ir išėjvijos vyko.

Dabar ir to mes neturime. Dabar mes esame atskirti nuo savo tėvynės geležinės uždangos ir jei ką iš ten išgirstame, tai tik priespaudos, aimanas.

Zodžiu, mes esame palikti patys sau. Esame nublokšti į svetimų tau-

tų jūras, kurios toll gražu mums nėra palankiai nusiteikusios. Tad šiandien, man rodos, kiekvienam mūsų turi kilti klausimas, kur gi susirasti laivelį, kuriuo būtų galima išgelbėti ne tik savo kūną, bet ir lietuviškos dvasios gyvybę?

Mums gresia du dideli pavojai: svetima ir nedraugiška mus supanti aplinka ir neturėjimas tėvynės, tai yra, to šaltinio, iš kurio mes galėtume semtis gyvybės vandens, kuris mums reikalingas tautinei gyvybei palaikyti. Bet yra dar ir kitokių pavojų.

Dabar įeina į madą visokie universalizmai. Plačiai linksniuojamas politinis, ekonominis ir pagaliau kultūrinis universalizmas. Galimas dalykas, kad ryt kai kurie tų universalizmų prigis. Kaip po pirmo pasaulinio karo buvo išgalėjusi pažūra, kad tautos suverenumo principas yra neginčijama dogma, taip po šio karo vis labiau išgali priešinga nuomonė, būtent, kad visuotinės gerovės labai tautų suverenumo teisę turi būti apribota. Kitaip sakant, tarptautiniai santykiai bandoma grįsti kitais pagrindais. Gali būti, kad, žlugus diktatoriniams režimams, ta nauja pažūra išgalės ir pasaulis iš tikrųjų susilauks pastovesnės taikos bei ramybės. Politinis universalizmas nėra iš pirmo išlaužta teorija: ta sro-

lėti. Kai atrandami nauji energijos šaltiniai, — turiu galvoje atominę energiją, — kai technikos vystymasis milžiniškais šuoliais žengia pirmyn ir jau pastekia beveik fantastinių ribų, kai susisiekimo galimybės jau tiek yra nužengusios toll, jog beveik ima darytis ankšta mūsų planetos erdvėje, tai sąlygos ekonominiams universalizmui darosi labai palankios, o gal ir nebeišvengiamos. Juo labiau, kad begimstančiame atominės energijos pasaulyje greičiausiai dominuos viena galinga valstybė, kurios ekonominis spinduliuotumas apims visą pasaulį.

Bet kultūrinis universalizmas!... Aš tyčia truputį nukrypau nuo temos ir iškėliau dabartinę universalizmą madą dėl to, kad tai labai pavojinga meškerė, ant kurios lengvai galima pasikirti. Juk jei politinis universalizmas triumfališkai žygiuoja per visas sienas, jei ekonominis universalizmas ima traukinti maito sienas, kitaip sakant, jei universalizmo ideja ima lemti tautų politinius bei ekonominius santykius, tai ar nėra prasmės kalbėti apie kažin kokias tautines kultūras? Ar ir tautinės kultūros neturi nuskeisti universalizmo srovėje? Ar nereikia imti skelbti ir kultūrinį universalizmą?

Ak, žinoma, kultūra tam tikru požiūriu yra universali, bet tik tam tikru požiūriu. Meno ir filosofijos srovės, gimusios vienoje tautoje, peržengia sienas ir pasidaro lyg ir bendra kultūrinių tautų nuosavybė. Nauja mintis, muzikos melodija per vieną akimirka eterio bangomis apskrieja aplink pasaulį: ją gali išgirsti ir pa-

bet jokio universalizmo banga nenuplaus nuo tautos veido jos kultūros savaimingų bruožų. Buvo, yra ir pasilikis prancūzų kultūra, anglų kultūra, lietuvių kultūra ir t. t. Tautinės kultūros yra tos versmės, kurios, sutekėjusios į vieną tėkmę, sudaro didžiulę pasaulinės kultūros srovę. Universalinė kultūra tikra to žodžio prasme galėtų tik tada susikurti, jei išnyktų tautos. Kol tai neįvyks, tol neįmanoma ir universalinė kultūra.

Mums, gal būt, esantiems išsilakšymo po pasaulį išvakarėse, apie tai reikėtų pagalvoti. Mus stengsis kiti pagauti įvairiomis meškerėmis, įvairiomis injekcijomis bus marinuama mūsų tautinė dvasia. Mums teks akis į akį susidurti su propaganda, oficialiomis įstaigomis, su kitų tautų mokyklomis ir, gal būt, bažnyčiomis; visos tos įstaigos bendromis jėgomis stengsis mus užchloroformuoti, išimti mūsų tautinę dvasią ir jos vietoje įsprausti tokia, kokia kitiems bus naudinga. Tos operacijos pavojus, gal būt, nėra toks didelis subrendusiems, bet jaunimui tai tikrai milžiniškas. Pagaliau, neužmirština ir tai, kad, patekus svetur, mūsų laukia vargas; o iš vargo kiekvienas stengiasi ko greičiausiai išsikapstyti bėgdamas nuo vargo, turi prisitaikyti, o jei nori prisitaikyti, jau savaime turi daryti su savimi kompromisą arba, geriausiu atveju, savo tautinį jausmą pastūmėti į šalį, taip sakant, atidėti jį geresniam laikui. O negyvinamas rūdija, merdija ir bunka, kaip ir bet koks įrankis. O kai prasideda merdėjimas, tuomet galutinis žlugimas garantuotas. Tą savo narį tauta turi nurašyti į nuostolius...

Šia proga prisimenu vieną rimtą prancūzų žurnale paskelbtą reportażą apie pabėgėlių gyvenimą prancūzų zonoje. Reportažo autorius lygina lietuvių su anglais. Kokioje pasaulio dalyje anglas atsidurtų, ten bus biblija, Sekspyras ir golfas. Lietuviai, jo žodžiais, tuo atvilgiu esą panašūs į britus: kur lietuvių, ten dainos, tautiniai šokiai ir krepšinis. Kitaip sakant, prancūzų laikraštiniui krito į akis lietuvių savaimingumas, prisirišimas prie savo papročių, puoselėjimas kultūrinių tradicijų, kurias jie išsivežė iš savo tėvynės.

Tai gi, puoselėjimas išsivežtų iš tėvynės kultūrinių vertybių yra mūsų stipriausias ginklas prieš visus antpuolius, kokie jie bebūtų. Tautinė kultūra yra tas penas, kuris gali palaikyti mūsų dvasinę gyvybę. Mažonis dainavo, kad, apsišarvavę mokslo, lyra, eisme Lietuvos keliais. Mes šiandien galime maždaug tą patį pasakyti. Tik, deja, mes einame ne Lietuvos, o tremties keliais. Bet vištie, ar mes grįšime į tėvynę, ar dar kurį laiką bastysimės po pasaulį, kitokio kelio nėra. Tik palaikydami savo papročius, tik atkakliai puoselėdami savo kultūrinę tradiciją, tik be jokių nuolaidų brangindami savo prosenelių kalbą, mes nenusukšime svetimų tautų jūroje ir su gyva lietuviška dvasia grįšime į savo tėvynę, kurios laisvės aušra gal jau nebe už kalnų...

Tai gi ir Mūsų Kelui linkėtina, kad jis tautinės kultūros reikšmę dar labiau išryškintų, kad jis savo skaitytojams įkvėptų tą didelę tautinės kultūros meilę, dėl kurios gyveno ir kovojo mūsų didieji kultūrininkai — daukantai, valančiai, čiurlioniai, vaizgantai ir tūkstančiai kitų, kuri taip galingai ilpsenojo visos tautos širdyje nepriklausomybės laikais ir kuri viena gali mus apsaugoti nuo paklydimų tautų kryžkeliose ir parodyti kelią namo.

Dillingeno lietuvių stovyklos menininkai. Iš kairės į dešinę: 1) M. Saulius, 2) J. Gaubas, 3) V. Bakūnas, 4) Vl. Sabaliauskienė, 5) J. Štarka, 6) Iz. Vasilūnas, 7) A. Rūkštelė, 8) El. Rūkštelienė, 9) D. Nasvytytė, 10) Pr. Matiušas ir 11) St. Gabrijolas.

Per vargą ir pasišventimą

(Atkelta iš 3 pusl.)

grindinis reikalavimas yra tas, kad moksleivių organizacijos tikslai ir veiklos metodai neprieštarautų Švietimo Nuostatų aukščiausiai cituotam straipsniui, kuris nustato auklėjimo kryptį, ir nekenktų mokyklos tvarkai bei drausmei.

Švietimo Valdybos išleistosios taisyklės vienodai traktuoja visas moksleivių organizacijas.

Remdamasi tomis taisyklėmis, Švietimo Valdyba atskirais nutarimais yra teigiamai pasisakiusi dėl mokinių dalyvavimo skautų ir ateitininkų organizacijose. Tenka pažymėti, kad per pastaruosius mokslo metus nesuspėjimų tarp tų organizacijų mokyklose nėra buvę.

Tenka pažymėti, kad visose mokyklose yra specialios auklėjimo pamokos. Švietimo Valdyba yra paraginusi mokyklų auklėtojus, bei kitų auklėjimo dalykių, kelti mūsų tautinį bedruomeninį susipratimą, vienybės ir solidarumo reikalą. Tai ypatingai reikalinga šiuo metu, kai mūsų bendruomenei tenka skirstytis ir kurtis įvairiuose pasaulio dalyse, drauge kovojant dėl laisvos Tėvynės atstatymo.

KULTŪROS REIKALAI. Kultūrinis mūsų visuomenės darbas yra jos pačios iniciatyvos reikalas. Mūsų kultūrininkai turi savo organizacijas, ir jų veikla yra geriausia priemonė visam kultūriniam darbui ugdyti.

Bendruomenė rėmė sveiką kultūros darbuotojų ir kultūrinių organizacijų parodytą iniciatyvą. Mūsų ansambliui, teatrui, rašytojai, menininkai buvo paremti piniginėmis subsidijomis, kiek bendruomenė išgalėjo ir kiek kultūrininkai patys rodė iniciatyvos.

Tenka pažymėti mūsų liaudies meno ansamblių didelius nuopelnus mūsų tautinei kultūrai ir reprezentacijai.

Detmolde pastatyta opera „Sevilijos kirpėjas“, Augsburgėje susikūrė baletas ir dramų teatrai, kitur — teatro studijos.

Buvo paremta kultūrinė mūsų studentų atstovybių veikla. Geriausiems veiklams premijuoti paskirtos piniginės premijos.

Kultūriniam reikalams derinti, prie Švietimo Vidybos yra sudaryta Kultūros Taryba. Anglų zonoje: 1-tūros reikalams derinti Švietimo Valdyba turi savo įgaliotinį.

TOLIMESNĖS PERSPEKTYVOS. Lietuvių tremtinių bendruomenė švietimo ir kultūros srityse neatšakys iniciatyvos ir švietimo bei kultūros darbą visomis išgalėmis parems. Švietimo ir kultūros darbininkai yra tremtinių gerovės ir tautos garbės įpareigoti darbe išsilaikyti su ligšioliniu idealizmu ir pasiaukojimu. Šie mūsų bendruomenės statuto nuostatai bus vykdomi visokiomis aplinkybėmis ir sąlygomis, čia ir kitur, kur mus likimas dar nublokš.

vė turi realų pagrindą, nes ją pagimdė skaudūs patyrimai, kaimavę žmonijai daug kraujo ir turto. Atsakyti nuo savo suverenumo dalies, atrodo, nėra per didelė kaina tautos, nuosirdžiai trokštančioms taikos ir ramybės.

Taip pat galimas dalykas, kad begimstančiame naujame pasaulyje — šiandien mes matome to gimimo kančias — ir ekonominis universalizmas turės palankios dirvos įsigi-

sisavinti milijonai. Viena centre pagamintos filmos klaidžioja po visą pasaulį. Technika įgalino tautas keistis kultūrinėmis vertybėmis, neperžengiant savo valstybės sienų.

Ir vis dėlto kiekviena tauta turi kažin ką savaimingą, nepakartojamą ir nepamėgdžijimą. Ji turi savo individualybę, savo būdingą dvasinį veidą, kuris išryškėja tautinėje kultūroje. Kam tai naudinga, gali skelbti kokį nori kultūrinį universalizmą.

Lietuvių spaudos vaidmuo

1941—1944 m.

Yra daug gražių momentų, kurie rodo nenulstamą baltų tautų kovą prieš naciškuosius okupantus 1941—1944 metais. Vienas ryškiausių jų yra pagrindinė veikla, kurią šios tautos vedė prieš savo prispaudėjus. Šia proga aš noriu išskirti tik vieną tos kovos mažą sektorių — pagrindinę spaudą, kurią Lietuvos laisvės kovotojai leido prieš naciškuosius okupantus. 1941—1944 metais.

Naciai okupavę Lietuvą 1941 metais neleido atsikurti lietuviškajai spaudai ir pati jų propagandos įstaiga pradėjo leisti lietuviškus laikraščius. Atsitiko taip, kad patys nacių leidžiami „Lietuviškieleji“ laikraščiai niekino lietuvių tautą, vadino mus žemesnės rasės žmonėmis, dergė tai, kas buvo mums šventa. Naciai niekino ir tai, ko mes visi taip troškom — Lietuvos nepriklausomybę. Aiš-

ku, kad nacių spauda negalėjo atstovauti lietuvių tautos valios. Tikslus visuomenės informavimo darbas negalėjo betgi sustoti ir jis buvo pradėtas vesti pagrindinėje. Lietuvių tauta pasivadė rezistencinių organizacijų ir jų komitetų vadovybei.

Pagrindinių laikraščių buvo įvairių ir gana daug, — jų priskaitoma iki 26. Senosios ir naujosios lietuvių tautos turėjo slaptuosius spaudos organus. Jie buvo slapčiausiai būdu spausdinami Gestapo akiai neprieinamose specialiai šiam reikalui įrengtose spaustuvėse. Reikėjo padėti daug pastangų esant kraštui apipintam šnipų tinklu, tokias spausuves įruošti, parūpinti didelį popieriaus kiekį, kurio nebuvo laisvoje rinkoje. Reikėjo dar paruošti gerai informuotų bendradarbių kadrus. Šiam reikalui buvo įsteigta ir lietuviškoji

gestapinių įstaigų kontržvalgyba. Lietuviai sekė nacių, vokiečių valdininkus, rinko juos kompromituojančią medžiagą.

Nelengva buvo ir spaudos platinto darbas. Slaptųjų platinto punktu Lietuvoje buvo keletas šimtų. Esant suvaržytam susisiekimui (lietuviams praktiškai buvo draudžiama naudotis traukiniais, autobusais), nelengva buvo pagrindinio laikraščius išsiuntinėti į tolimiausius krašto užkampius. Nemaža spaudos dalį pavojui ištikus reikėdavo sunaikinti ir paskui vėl iš naujo spausdinti. Reikėjo lėšų. Svarbiausia betgi — turėti pakankamą skaičių šį pavojingą, bet labai garbingą darbą mylinčių žmonių. Tokių žmonių, kiek aš žinau, kaip ir nebuvo Vokietijoje. Nebuvo joje ne tik reguliarios pogrindinės (Pabaiga 5 pusl.)

Lietuvių tremtinių spauda

A. Merkelis

Šių metų vasarą sukako dveji metai, kai gimė lietuvių tremtinių spauda. Spaudos gyvenime tai, palyginti, neilgas amžius. Tačiau mūsų tremties gyvenimo sunkiose sąlygose tai labai svarbus, reikšmingas ir atžėmėtinis įvykis.

Lietuvių tremtinių spauda, tarpdama sunkiausiose sąlygose, parodė nepaprastą savo pajumą. Iš visų mūsų kultūrinio gyvenimo šakų periodinė spauda pati gyviausia, gausia ir stipriausia. Ji per dvejis metus padarė didelę pažangą ir ją tebedaro ir toliau. Gausioje mūsų tremtinių periodinėje spaudoje ryškiausiai atsispindi mūsų vargai, rūpesčiai ir viltys. Joje sužymėtos visos mūsų pastangos, kultūriniai žygiai ir laimėjimai.

Kai 1944 m. vasarą dešimtis tūkstančių lietuvių žiauraus likimo buvo bloškiami iš savo tėvynės į "akarus, niekas iš jų nežinojo, kiek ilgai teks jiems vergauti nacinėje Vokietijoje. Visų jų didžiausias troškimas buvo nuo bado, nacių žiaurumų ir bombų išlikti gyviems, kuo greičiau sulaukti nacionalsocialistinės Vokietijos subirėjimo ir Vakarų demokratijos globoje pradėti naują, šviesių laisvės viltų teikiantį gyvenimą.

Nacinėje Vokietijoje lietuviams bet koks kultūrinis veikimas buvo neįmanomas. Vokiečiai stengė viską ir visus pajungti karo mašinai. Berlyne leidžiami ir smarkiai vokiečių cenzūruojami "Lietuviai" negalėjo išreikšti lietuvių nei politinių nei kultūrinių aspiracijų.

Buvo mėginama slapta leisti vienas kitas laikraštėlis, tačiau jie didesnių vaisių nedavė. Taip 1944 m. per Kalėdas buvo išleisti "Aidai", kurie buvo siuntinėjami ir platinami "vietoje laiško" lietuviško žodžio pasiilgusiems tautiečiams. Antrasis "Aidų" numeris buvo išleistas 1945 m. vasario 16 dienos proga. Tačiau jis atkreipė dėmesį, leidėjas atsidūrė pas tardytoją ir "Aidai" turėjo nutilti (Aidai, 1945 m. Nr. 1.2 psl.).

Maždaug tuo pačiu metu, 1945 m. Kalėdų išvakarėse, per Kūčias, Austrijoje, Salzburgo mieste, gimė ir "Tėvynė". Svetur atsidūrę lietuviai išgėjęs tėvynės, visų jų didžiausias troškimas — grįžti į laisvą tėvynę. Kas gi svetur gyvenančiam išsilgtą tėvynę labiau gali priminti, negu spausdintas lietuviškas žodis, bylojįs jam apie tėvynę. Tad 1944 m. per Kūčias būreliai Salzburgo lietuvių ir kito sumanymas leisti "Tėvynę!", "kada eglutės žvakių mirgėjime visų kūčių stalo dalyvių veiduose ir širdyse buvo įrašytas tas vienas žodis ir vienintelis troškimas. Rūmies minutėje paskelbtas šūkis "Tėvynė!" liko motto visiems ateinantiems metams — sunkiems išveio metams. O dvylikos puslapių laikraštėlis, išėjęs pirmuoju numeriu tą patį vakarą, neliko vien gražus prisiminimas. Mažas, bet pasiryžęs jaunųjų rašytojų kolektyvas leido jį ir toliau. Žinoma, sąlygos buvo nedėkingos; bendradarbių nedaug teatsirado, taigi medžiagos nuolat trūko, o pats spausdinimas buvo įmanomas tik per oro pavojus, nes tik tuo metu buvo galima vokiškų šriftų mašinėlę išsinuomoti. Maža to; spausdinamas buvo dešimties egzempliorių, išsiunčiamų į didesnių lietuvių susibūrimo centrų Austrijoje ir Vokietijoje, prašant laikraštėlių perskaityti siųsti toliau. Ilustracijos kiekvienam numerui buvo atskirai daromos, kiekvienas egzempliorius būdavo ir atskirai ištaisomas, sudedant begalę reikalingų ženklų. ("Tėvynė", 1946 m. Nr. 1, 3 psl.). "Tėvynė!" buvo išleisti 3 numeriai, keitvirtąjį beleidžiant užklupo geštapas.

Be abejo, buvo ir daugiau mėginimų tokius laikraštėlius leisti. Tačiau jų tebedavo išleidžiama vos vienas kitas numeris. Geštapas juos greit sulikviduodavo. Visi tie laikraštėliai šiandien mūsų turėtų būti suregistruoti ir paskelbti. Tai svarbūs mūsų tremties spaudos istorijai. Jie rodo, kad ir žiauriausia priešpauža nepajėgia užgniaužti mūsų laisvosios spaudos, kad ji ir sunkiausiose sąlygose tarpsta.

1945-siais metais

Nacių vergijoje daugumas mūsų tegyveno tik ta diena, kurioje svarbiausia buvo kaip nors suvokti su laukti kitos. Objektivių žinių, kas dedasi plačiajame pasaulyje, tebuvo galima iš Londono ir kitų Vakarų Sąjungininkų radijo stočių, kurių

klausymas buvo griežtai draudžiamas ir mirtimi baudžiamas. Kam iš lietuvių buvo prieinamas radijo priimtuvas, tas bandė tik draudžiamą ir baudžiamą žinių klausyti ir jomis su kiais pasidalyti.

Vokiečių spauda ir radijo žinios buvo nepasitikima. Pagaliau, reiki kam iš lietuvių ir tas naciškos propagandos drumstas žinių šaltinis tebuvo prieinamas. Fabrikuose dir-

kronikai ir šiek tiek dailiajai literatūrai ir humoristikai. Sieniniai laikraščiai iliustruojami piešiniais, foto nuotraukomis ir laikraščiu (daugiausia amerikiečių) iliustracijomis. Iš pradžių, kol dar nebuvo pakankamai spausdintų laikraščių, susidomėjimas sieniniais laikraščiais buvo didelis. Tačiau jie buvo nustelbti spausdintų laikraščių, ir šiandien jie rečiau beužtiknami stovyklose.

letenlose skelbiamos svarbesnės radijo politinės žinios ir stovyklos gyventojams reikalinga informacija. Informacinių biuletenių dažniausiai spausdina du puslapiu Din A 4 formato, ir tik šeštadieniais ar kurių svarbesnių įvykių (tautinių švenčių etc.) progomis keturių ir daugiau puslapių.

Periodiniai leidiniai. Informacinių radijo žinių biuleteniais nepasi-

nemažai. Nors jie daugiausia leidėjų buvo skiriami savo stovyklos gyventojams, tačiau kai kurie iš jų prasišlyne kelią ir į kitas stovyklas, ir skaitytojų mieliai buvo laikiami. Kai kurie iš jų, pavyzdžiui, Itzehoe leidžiamas "Kelyje Tėvynė", Regensburge "Lietuvių Balsas", Hanau "Lietuvių Žinios" buvo gana sumaniai redaguojami, ir savo turiniu įdomūs ir jau galį prilygti spausdintų spausdinamiems laikraščiams.

Laikraščiai. Sieniniai laikraščiai, informaciniai biuleteniai ir įvairūs periodiniai leidiniai buvo lietuvių tremtinių vargo spauda. Jos technika primityvi, turinys dažnai menkas. Tačiau ir tokios spaudos pagaminimas brangiai atseina. Todėl ja viena tekintis nebuvo galima. Stengtasi leisti laikraščius, spausdintus spausdintuve. Vadinasi, eita prie spaudos tikra to žodžio prasme.

Kelias prie tokios spaudos buvo nelengvas. Teko daug įvairiausių kliūčių negulėti, daug sumanumo parodyti ir energijos išlieti, kol tokios spaudos sulaukta. Jos pasirodymas lietuvių tremtinių kultūriname gyvenime buvo didelis ir reikšmingas įvykis, visos tremtinių bendruomenės džiaugsmingai sutiktas.

Lietuvių Bibliografijos Tarnybos vadovo bibliografo Aleksandro Ružancovo duomenimis, 1945 metais lietuvių periodinių leidinių, spausdinamų įvairiomis priemonėmis, buvo leidžiama 120, jų tarpe aštuoni spausdinami spausdintuve.

1. Adai. Lietuvių Informacinis leidinis, Münchenas. Leidžia Spaudos Darbuotojų Kolektyvas. Vyr. redaktorius Dr. V. Bieliauskas. Pradėti leisti 1945 m. rugsėjo 1 d. ir tais metais išleista 10 numerių.

2. Laisvės Varpas. Lietuvių laikraštis, Lübeckas. Leidejas Lübecko Lietuvių Komitetas. Ats. redaktorius Faustas Kirša. Pradėtas leisti 1945 m. lapkričio 26 d. ir tais metais išleista 3 numeriai.

3. Lietuvis. Vokietijoje gyvenančių lietuvių laikraštis. Hassendorf (Kreis Rotenburg i. Hann.). Laikraščio leidėjas ir vyr. redaktorius Kazys Kemežys. Pradėtas leisti 1945 m. rugpjūčio 16 d. ir išleista iš viso 6 numeriai ir 2 Paieskojimų laidos.

4. Mūsų Kelias. Neperiodinis informacinis leidinis. Dillingenas/D. Leidžia Lietuvių Sąjungos Dillingeno skyriaus valdyba. Redakcinis kolektyvas: Vyr. redaktorius D. Penikas, redaktoriai: Al. Laikūnas ir Ant. Muštelkis. Pradėtas leisti 1945 m. rugsėjo 1 d. Nuo spalio 15 d. Nr. 4/5 perėmė leisti redakcinis kolektyvas iš aukščiausių minėtų redaktorių ir laikraštis iš neperiodinio informacinio leidinio virto į dvisavaitinį laikraštį lietuviams. Ligį metų galo buvo išleisti 9 numeriai.

5. Mūsų Viltis. Lietuvių savaitraštis. Leidžia Fuldos lietuvių stovykla. Redaguoja redakcinė kolegija. Atsakingasis redaktorius kun. Romanas Klumbys. 1945 m. teišleistas vienas 16 puslapių numeris.

6. Naujasis Gyvenimas. Religinis kultūros laikraštis. Leidžiamas Lietuvių Katalikų Kunigų Sąjungos, redaguojamas kun. V. Bagdonavičius, München. Pradėtas leisti 1945 m. gruodžio 1 d. ir tais metais išleisti 2 numeriai.

(Nukelta į 8 pusl.)

Dabartinė informacinė lietuvių periodinė spauda tremtyje. Čia matome Mūsų Kelio pirmąjį ir 98-tąjį nr.

bą ir svetimšaliams skirtuose lageriuose gyvenę lietuviai nuo pasaulio buvo atskirti. Tą sieną griovė 1945 metų pavasarį iš Vakarų artėjanti sąjungininkų kariuomenė.

Kur Vakarų Sąjungininkų kariuomenė lietuvius išvadavo iš nacių vergijos, ten lietuvių burdavo ir tą patį dieną stengdavos užmegzti radijo ryšį su pasauliu. Vienas ar net ir keli nuolat klausydavo radijo ir per dieną po kelis syk pranešdavo susirinkusiems svarbesniais žiniomis. Ten, kur būdavo daugiau lietuvių, svarbesnės radijo žinios būdavo ranka ar mašinėle surašomos ir išskabinamos visiems pasiskaityti. Tai buvo lietuvių tremtinių spaudos užuomazga.

Susidomėjimas pasauliniais įvykiais buvo labai didelis, nes juk nuo tų įvykių vienokios ar kitokios raidos priklausė mūsų likimas ir ateitis. Tad steigiantis lietuvių stovykloms, visur pirmon eilėn organizuota ir informacinė tarnyba, iš kurios išaugo stovyklinė spauda: informaciniai radijo žinių biuleteniai, sieniniai laikraščiai savaitiniai, dieniniai ir kitoki stovykliniai laikraštėliai. Netrukus kuone kiekviena stovykla turėjo savo laikraštėlį, o didesniosios stovyklos net ir po kelius.

Vieni iš jų (bent iš pradžių) buvo ranka rašomi, kiti mašinėle, treči spausdinami šapirografu ar rotatoriumi.

Sieninių laikraščių tiražas — vienas egzempliorius, mašinėle — po kelius egzempliorius, rotatorium spausdinamų — nuo šimto ligi dviejų tūkstančių egzempliorių.

Sieniniai laikraščiai skiriami savo stovyklos gyventojams ir juose, be politinių įvykių apžvalgų, daug vietos skiriama stovyklinio gyvenimo

Informaciniai biuleteniai didesnėse stovyklose leidžiami kasdien. Vienur (daugiausia mažesnėse stovyklose) jų tik keli egzemplioriai išskabinami, o kitur (daugiausia didesnėse stovyklose) jie spausdinami rotatoriumi ir stovyklos gyventojų prenumeruojami. Dieniniuose informaciniuose biu-

tenkinta. Pajaušta gyvas reikalas ir tokios spaudos, kuri ne tik informuotų, bet taip pat ir skaitytoją formuotų, keltų ir svarstytų benamiui lietuvių aktualiuosius klausimus. Tad pradėta leisti savaitiniai, dvisavaitiniai ir kitokie periodiniai leidiniai. Jau 1945 metais leista jų, palyginti,

Lietuvių spaudos vaidmuo

(Pradžią 4 pusl.)

džio spaudos, bet ir atskirų pačių vokiečių leidžiamų rezistencinės kovos lapelių. Jų betgi netrūko Lietuvoje.

Gestapai iššifravus vieną pagrindinį laikraštį, atsiradavo naujas tokiu pačiu pavadinimu. Atsirado net slapta leidžiamų jūmorio laikraščių, pajaukiančių okupantų neteisingsus veiksmus. Daugelis šių leidinių lankydavo lietuvius periodiškai kas savaitę ar kas dvi, o reikalui esant (pvz., įvairių mobilizacijų atvejais) pasirodydavo specialios laikraščių laidos.

Pagrindžio spaudos tiražas, nežinrnt sunkumų, buvo gana didelis: siekdavo 5-10.000, o reikalui esant pakildavo iki 20.000. Visų gi nelegalių laikraščių tiražas, sudėjęs drauge atrodo, kad nebus buvęs mažesnis už legalių vokiečių leidžiamų ir jų cenzūruojamų laikraščių tiražą. Turint galvoje, kad kiekvienas pagrindinio laikraščio numeris pereinavo daugelį rankų ir tuo būdu įgydavo daugelį skaitytojų, galima drąsiai sakyti, kad pagrindinė spauda buvo visų Lietuvos gyventojų skaitoma.

Gestapo nieko negailėjo pagrindžio spaudos persekiojimui. Šiam

reikalui suteikta šimtai labiausiai patyrusių vokiečių agentų, kurie, naudodami net nemoraliskiausias kovos priemones, stengėsi naikinti pagrindžio spaudą, jos leidėjus bendradarbius, platintojus. Pakakdavo mažiausio įtarimo ar niekuo nepamatuoto įskundimo — ir lietuvis be jokio teismo, net be tardymo, buvo siunčiamas į KZ stovyklas. Rastas 1 egz. pagrindžio laikraščio jo savininkui atnešdavo kalėjimą, išstrėmimą, ar pan. bausmes. Vienok žmonės, dirbę pavojaingą spaudos leidimo ir platinimo darbą, nenusimindavo. Suėmus vienus, jų vieton stodavo kiti, ir laikraštis eidavo toliau.

Trumpai suglaudžiant rezistencinės liet. spaudos reikšmę nacių okupacijos metu galima nusakyti šitaip:

1. Ji sujungė lietuvių tautą į vieną organizaciją vieningai kovai prieš nacius. Pati spauda, likdama įvairi savo ideologija ir pažiūromis, laikėsi vieningai sprendžiant svarbiausią uždavinį — kovą prieš naciškuosius okupantus.

2. Pagrindinė spauda buvo organas, kuriuo tuometinis vyriausias lietuvių kovos prieš nacius organas reikė savo valią.

3. Pogr. spauda sugebėjo įsigyti tokį pasitikėjimą tautoje, kad jos valia buvo įsakymas tautai.

4. Ji paveikė plačiasias gyventojų mases neįjungti politiskai ir ekonomiskai vokiečių karo mašinon.

5. Ji, bent iki tam tikro laiko, išsaugojo didelę dalį lietuvių nuo išvežimo privartos darbams Reichan.

6. Ji nustatė gyventojus prieš vokiečių reikalavimus sudaryti SS legijoną iš Lietuvos vyrų. Jos įtakoje legijonas Lietuvoje nebuvo sudarytas.

7. Pogrindžio spauda, kaip ir užsienio radijas, buvo vienintelis šaltinis, iš kurio lietuviai semdavosi sau politines informacijas.

8. Pogr. spauda buvo gyventojams vienintelis informacijos šaltinis apie įvykius krašte.

9. Pogr. spauda skelbė vsuomenei kovą dėl Lietuvos Nepriklausomybės atgarsius užsienyje.

10. Pogr. spauda netinkamu laiku išryškino lietuvių — vokiečių santykius, parodydama tikrąjį nacių veidą.

11. Pogr. spauda auklėjo lietuvių tautą Vakarų demokratijų dvasioje ir teikė skaitytojams tikrosios demokratijos supratimą.

Dipl. ekonom. Br. Kvilya

Ant slenkščio į Šimtas Pirmąjį Nr.

Laikraščio vaidmuo istorijos būvyje / J. Cicėnas

Kas žaliuoja žiemą vasarėlę?

Be juokų, tačiau šis klausimas iš mūsų liaudies dainų — mislių, kaip gyvas, tinka pakartoti, imant į rankas Mūsų Kelio Nr. 100-ąjį. Čia pat šaukiasi ir gatavas atsakymas:

— Mūsų tautos atgimimo ir išlikimo istorijoje žiemužės šėku ir vasaružės sniegu buvo ir tebėra ne kas kitas, tik gimtasis raštas: sava knyga ir savas laikraštis.

Tai tiesa, kuri galioja visuotinai, kiekvieno ne tik iš formos, bet ir iš turinio, lietuviško spausdinto žodžio atžvilgiu.

Vaižgantas „Skaitymų“ žurnale prieš ketvirtį amžiaus rašė:

„Protas inteligentinis pasidaro per ilgą jo lavinimą, trenavimą; o priemonės tam tikslui — knygos (ir laikraščiai). Galvojimas — darbas; jis suvartoja kūno energiją, kaip ir kiti darbai. Galvoti reikia fosforo, reikia daugiau sukviešti ir smagenis kraujo. Ir kai smagenys pripranta stipriau krauju užliejamos, tu jau to ir neišberimsti, kai ta dalis kūno nebeerzinama. Va, kaip mechanikai, tarkime fiziologiškai, darosi inteligentas. Nėra inteligentas, kad ir išėjęs aukštąjį mokslą, kurs nejaucia organinio reikalo sukli savo intelektą. Ir inteligentas yra tas mažmokslis, kurs sau tinkamą ir įmanomą būdą maitina protą knygu turiniu ar atsiliepia jam — džiaugias juo ar pyksta“.

„Bet kuris leidinys literatūroje yra pliusas, didesnis ir mažesnis. Tai kiekvieno leidinio pirmą pirmiausia reikia pasidžiaugt. Tai mūsų dvasios turtas...“

Pasirodžius mūsų pirmajam dienraščiui „Vilniaus Žinioms“, vienas tautietis iš Chabino rašė redakcijai:

„Dieve, tai tėvynė, nors ir maželytėje veidrodžio šukelėje...“

Ak, kokių jautrių laiškų gaudavo, sakysime, „Aušra“! Ir dabar, kai imi jos komplektą į rankas, lyg kokia šilma užlieja krūtinę. Ir pilnai supranti dr. V. Kudirkos išpažintį, paskelbtą 1893 m. „Varpe“:

„... tiek pamenu, kad atsisotau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių ant sienų mano kambarėlio. Rodos, girdėjau Lietuvos balsą, sykį apkaltinantį, sykį ir atleidžiantį: o tu, paklydėli, kur iki šiol buvai? Paskui pasidarė man taip graudu, kad apsikniaubęs ant stalo apsisiverčiau. Gaila man buvo tų valandų, kurios nesugrąžintai išbrauktos tapo iš mano gyvenimo, kaipio lietuvių, ir gėda, kad taip ilgai buvau apgailėtinu pagėdėliu... Po tam pripildė mano krūtinę rami, smagi šiluma ir, rodos, naujos pajėgos pradėjo rastis... Rodos, užaugau užsyk, ir ta pasaulė jau man per angsta... Patulau save didžiu, galingu: pasijutau lietuvių esąs...“

„Už tą (antrojo užgimimo) valandą esu kaltas — rašė Didysis Varpininkas: — dr. J. Basanavičius („Aušrai“). Netrukus susižiedavau su Lietuvos literatūra ir iki šiai dienai savo sužieduotinės neapleidžiu“.

Dr. J. Šliūpas 1883 m. „Aušros“ Nr. 8-10 str. „Lietuviai kitą gadyne ir šandien“ pastebėjo:

„Daugybė mūsų žmonių nežino išsistinės istorijos savo tautos. Toki ne-

žinė lietuviams daug pikto atneša, ir dėl ko? Dėl to, kad vieni mislija, jog lietuviai buvo tamsi, vangai ir negarsiai tauta, prie kurios geram žmogui gėda esą prisiskaityti, kiti gi norint geriau žino praeigą lietuvių, bet visai supranta tai, ko šandien lietuvių giminei reikia ir kokias įnain turi tiesas ganėdinti savo reikalams. Tas mano norint trumpas raštas bene išsigalės vieniems akis atvėpti, kad jie, žvilgtelėję į praėjusį gyvenimą lietuvių, susigriebtų ir imtų tarnauti savo gentei, kitiems gi bene nurodys tikrąjį kitių darbuose ir pageldavi-muose“.

Dr. J. Šliūpo nuomone, visada „reiktų atminti, kad kova už būvį galanda sulas, stambina jas ir didina“, ir pati geroji priemonė tai kovai laimėti yra „pasišaukti prigimtu raštu ir raštininkais“.

O knygnešių patriarchas J. Bielinis trumpai — aiškiai — pareiškė:

„Laikraštis — tai ugnis, ir su ta ugnimi sudėginsim rusą Lietuvos žemėje“.

Iš kur ta drūtėbė? Neseniai D. Britanijos išleista knyga, iš kurios matyti, kad anglų spauda 40% savo įplaukų gauna iš skelbimų ir reklamų. Iš viso D. Britanijoje prieš antrąjį pasaulinį karą skelbimams būdavo išleidžiama apie 90 milijonų svarų kasmet, vadinasi, 2,2% viso tautos pelno. D. Britanijos dienraščių ir kitų periodinių spaudinių metinis biudžetas būdavo 77 milij. svarų; iš prenumeratos ir iš platinimo teįplaukdavo 33 milij. svarų, 44 milij. svarų būdavo padengiami iš skelbimų. Amerikoje yra laikraščių, kurie 75% biudžeto grindžia numatomomis įplaukomis iš skelbimų.

Mūsų gimtasis raštas, liaudies dai-

nos žodžiais tariant, ne dvaruos ir ne palivarkuos gimęs. Mūsų spaudos istorijoje mecenatai nežinomi. Tiesa, geros valios S. Kušeliauskis paleido savo ūkį „amžinajam knyginiam bankui“, bet jį pragėrė nesąžiningas prūsas spausdavininkas. O inž. P. Vileišis po poros metų „Vilniaus Žinių“ leidimo ko greičiau iš naujo turėjo griebtis tiltų statybos. Prof. Vac. Biržiška yra tyres mūsų laikraščių būklę spaudos draudimo metu ir teigia, kad redaktoriai turėjo ir rankraščiais rūpintis ir pinigais spausdinti apmokėti. Atsitikdavo tikrų qui pro quo. Pz., „Varpu“ ir „Ukininkui“ leisti savo metu buvo pasirašyta sutartis. Psirašiusysis netesėjo, ir negalėjo tesėti, nes visa samata buvo sudaryta iš numatomų įplaukų, išplatiniant, aišku, visą tiražą; o kiek egz. dingdavo benešant per sieną, o kiek pinigų nujodavo nesąžiningi platiniojai? Tai iš viso lyg tame priežodyje — miške staklės, ant avelių vilnos, ir pasiskubink su audiniu!

Kaip „Lietuviškojoje Enciklopedijoje“ rašoma, M. Davainis — Silvestraitis bene bus pats pirmasis mūsų žurnalistas, kuris už savo darbą ėmė gauti honoraro. Tai iš Amerikos; bet kaip pačio Amerikoj rutulavosi mūsų spauda? — nagi, per aukas ir pasišventimą. Sakysime, „Lietuviškojo Balso“ krikšto tėvas buvo keli grinoriai, kurie dr. J. Šliūpui sumetė 10 dolerių. Tas spaudinys, poetės Eglės teigimu, šitaip dienos šviesą išvydavo:

Dr. J. Šliūpas pats rašė, pats rinko raidelę prie raidelės, pats spausdino ir pats platino. Angstas buvo jo gyventas kambaryškis, kūdikiai miegodavo ant kasečių su raidėmis... Nieko nežinoma, kokiose finansi-

nėse sąlygose Nataliejus Fridrikis Ostermejeris 1823-1824 m. mėgino leisti pirmąjį lietuvišką tikybinį laikraštį „Nusidavimus Dievo Karalystėje“. Nežinoma, iš kur tikėjosi lėšų Mikalojus Akelaitis 1859 m. sumanęs leisti „Pakeleivinę“ laikraštį. Bet „Aušros“ ir „Varpo“ piniginių rūpesčių turėta pervirš su kaupu. Matyt, skaudžios patirties pamokytas dr. V. Kudirka 1892 m. „Varpe“ įdėjo tokią pastabą:

„Jeigu pasipainiotų kokia plynia ir su išdavimu Daukanto „Istorijos“ būtų fiasco, tai meldžiame, nieks nerūgoti ant „Varpo“ ir „Ukininko“, neprikaisioti jiemsdviej to fiasco, nes juodu prie išdavimo tos „Istorijos“ nieko nesikiša, dėlto ir jokio atsakymo ant savęs neima“.

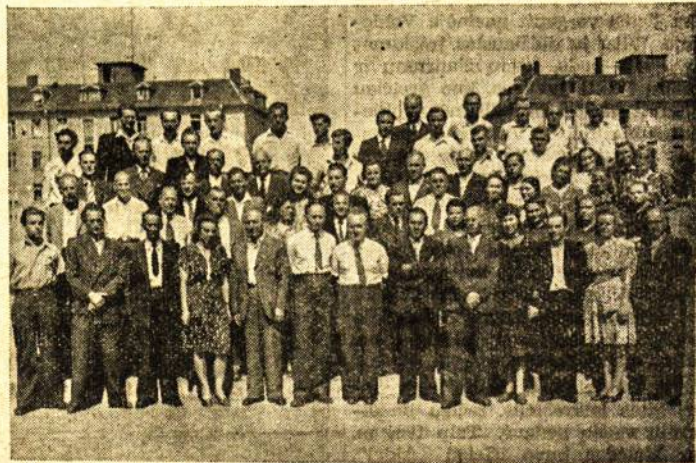
1862 m. pačių rusų sumanytamam

„Liaudies Bičiuliui“ (turėjo eiti rusų ir lietuvių kalbomis) iš anksto buvo paskirta kraitis (pačiai pradžia 6.000 rb.), bet mūsiškiai apie tokias sumas ir svajoti nedrįso. J. Bielinis, leisdamas „Baltojo Erelio“ Nr. 1, galą su galu sumezgė, bet jau su Nr. 2 kebliau: senis porą savaitių dirbo lėntjūvė, mat, reikėjo pinigų po pierliui ir spausdintėms raidėms prisipirkti.

Tačiau sielvarte ir nepritekluose gimęs raštas buvo nepigus savo turiniu. Jis, dr. K. Griniaus žodžiais, nelaisvės ir priespaudos kiautą sprogdino kaip dinamitas.

Zodi gauna „Varpo“ redaktoriaus. Ir aišku kodėl:

— yra ir iš paviršiaus pastebimų saitų tarp šiandienos ir vakardienos, yra, K. Binkio žodžiais, kraujo gi-

LTB Suvaugusiųjų Švietimo Institutas Würzburg. Institutą baigusieji absolventai ir lektoriai 1947. VIII. 3. Foto „Grażina“

MŪZA STOVYKLOJE

(IŠ CIRLO „STOVYKLOS DVASIA“)

Šiandien gavau laišką iš redakcijos. Redaktoriaus skundžiasi neturintis medžiagos atkarpai ir prašo atsiųsti kokią noveliukę. Jis stebisi, kodėl aš taip mažai berašas, vėlniai piktą tonu niurna, kad, aš, kaip bendradarbis, nebetęsį žodžio ir, pabrėžia jis raudonu rašalu, jei taip užtruksiu dar ilgesnį laiką, jis būsis privestas mane išbraukti iš savo bendradarbių sąrašo.

Laiškas nemalonius. Būtinai jam reikia kas nors parašyti. Kai nustoji rašyti, darai nemalonumų ne tik redaktoriui, bet ir sau pačiam ir žmonai. Nustoji bendrauti su žmonomis, plunksna arba kalbant šių laikų stiliumi, rašomoji mašinėlė, ima rūdyti. Pagaliau ir žmona nepatenkinata: kai neberašai, nebegauni honoraro ir riebalų nebėra iš ko prisidurti...

Ilgai negalvodamas, išsitraukiu iš palovės jau gerokai apdulėjusią mašinėlę pasidėdau ant savojo stalo galo, — mat, kitas stalo galas priklauso kitiems kambario gyventojams, — išsidėdau popierių ir susitelkęs laukiu palaimingojo mūzos šnabzdėsio! ausi. Kambariye tuo tarpu nieko nėra: visi išsivaikščioję savais reikalais. Ir vieną akimirka aš staiga lyg ir pajuntu švelnų Olimpo įkvėpėjos sparnų plasoimą ant savo veido. Man rodosi, kad ji sunčiai alsuoja, nes pasikelti į trečią kareivinių aukštą nėra taip lengva. Aišku, Olimpo pasiuntinė turėjo pas mane atskristi pro langą, nes koridoriuje slaučia toks prakeiktai spiegių vaikų alasas, kad jis galėtų ne tik mūzas, bet ir pikčiausius kranklius iš visos apylinkės išbaityti.

Man, žinoma, vistiek, ar mūza pas mane ateina koridoriu, ar įskrenda pro langą: svarbu, kad tik ji ateitų. Aš nuosirdžiai ją pasveikinu, kaip seniai bematytą brangią viešnią ir, kaip padūkęs, imu spausdinti mašinėlės klavišus, gėrėdamasis palaiminomis kūrybinės nuotaikos akimirkomis, kurių seniai bebuvau turėjęs. Tik staiga durys trankiai atsidaro ir į kambarį, lyg kamuolys, įlekia mano trejų metų vaikas.

— Gerti! — šaukia jis atmetęs galvą.

Jis, matyt, labai skuba, nes atsigėręs sprunka atgal į koridorių, kur vaikų alasas dar labiau padidėja, išbėgdamas jis taip trenkia durimis,

kad tartum kas iš patrankėlės iššauka.

Vėl sėdu prie mašinėlės ir bandau toliau rašyti, bet pasijuntų vienas: mūza buvo dingusi. Paskubomis stengiuos sumegzti nutrukusį minties siūlą, nes bijau, kad negrįžtų mūsų kambario įnamiai: tada tai tikrai nebegalėsiu rašyti. Ir aš matau, kad pro langą vėl kyštelėja mūzos sparno viršukėlė, bet vos tik pradėdu dirbti, kažin kas energingai baladojasi į duris ir į kambarį įeina kaimynė.

— Ak, dovanokite, rašote? Aš netrukdysiu, — kalba ji gerai nusitelkusi. — Ar neturite ugnies cigaretei užsidegti? Vyras išvažiuojo ir išsivežė paskutinę dėžutę degtukų. Kaip sekasi? — klausia ji giliai užsitraukdama dūmą. — Labai mėgstu literatūrą. Tik gaila, kad taip mažai tepasirodo lietuviškų knygų. Neįsivaizduoju, ką tie mūsų rašytojai daro? Juk jų tiek daug pabėgo, galėtų daugiau duoti visuomenei... Tiesa, ar nežinote, kas praėjusią naktį taip triukšmavo koridoriuje? Iki trečios negalėjau užmigti. Vis dėlto tai yra kiauylstė! Komendantas turėtų tą reikalą sutvarkyti. Juk yra išleistas potvarkis, kad po vienuoliktos jokio triukšmo koridoriuje negali būti. Kam tada tuos skelbimus kabinėti, jei jų niekas nesilaiko?... Bet dovanokite, aš užsiplepėjau. Ačiū už ugnį. Viso ko geriausio. Daugiau nebetrukdysiu.

— Viso.
— Tiesa, dovanokite, dar vienas klausimėlis, — grįžo nuo durų besišypsanti kaimynė. — Ar negirdėjote, mus iš čia ketina kelti?

— Kalba.

— Nėra dūmų be ugnies: jei kalba, tai, tur būt, kas nors yra. Niekas neprotestuotų, jei mus iš čia iškeltų. Mes trys šeimos gyvename viename kambariye... Aš manau, jei mūsų vadovybė būtų energingesnė, galėtų ką nors padaryti... Tiesa, kažin kodėl atsisitadino komiteto vicepirmininkas?

— Nežinau...

— Vis dėlto gaila: buvo labai mandagus žmogus. Gal jis ir nieko negalėjo padaryti, bet bent gražiai pasikalbėdavo. Aš pora kartų pas jį buvau. Su kitais pareigūnais aš tiesiog bijau kalbėti: jie tokie šalti, oficialūs, bet vicepirmininkas buvo visai lipšnus žmogus. Ar tamsta jo Lietuvoje nepažinojai?

— Neturėjau garbės...

— Gaila... Aš jį pažinojau. Mes net buvome susidraugavę. Jis buvo pakviestas mane į kūmas, bet, gaila, susirgau ir nebegalėjau pakrikti tyli jo gražiosios dukrelės. Bet mano vyras krikštynose buvo. Parėjęs pasakojo, kad balius buvęs labai prašmatnus... Bet dovanokite, aš vėl užsiplepėjau: reikia bėgti pietų virti. Kai dvyliktą valandą visi įjungia elektrines plyteles, kamščiai ima šokinėti. Vakar pusę keptuvės bulbių blynų nebespėję iškepti. Gal šiandien pabaigsiu. Iki! — šyptelėjo ji tamsiai raudonai dažytomis lūpomis. — Linkiu, kad tamstai mūzos būtų palankios...

— Iki! — šyptelėjau ir aš.

Pagaliau ji išėjo. Vėl aš stengiuos susikaupti, bet galvoje maišosi nakties triukšmas, vicepirmininkas, nedakepė blynai... Perskaitau, ką buvau parašęs, bet minčių sugaudyti nebegalėju: kaimynė mane visai išmušė iš vagos. Kad turėčiau atskirą kambarį, galvoju, galėčiau užsirašyti... Stovyklinio gyvenimo pelkėlėje aš nuskyčiu su visomis savo mūzomis ir rašomąja mašinėle...

Norėdamas prasiblaškyti prieinu prie lango. Kieme eina normalus stovyklos gyvenimas. Žaidžia rėkauti vaikai. Prie virtuvės sustoja sunkvežimis, ir keli vyrai iškrauna bėdonus pieno. Iš darželio pasipilia vaikų virtinės: jie eina pasivaikščioti už rajono. Prie mūsų bloko durų stovinėja žmonės. Vieni įeina, kiti išeina, kaip bitės avilyje.

Nespėjus grįžti prie mašinėlės, į kambarį įeina kaimynas.

— Dovanok, žinai, gal turi paskolinti gėlono tepalo batams. Turėjau dar pusę dėžutės, bet taip sudžiuvo, kad nė su peiliu nebegalėu išgramdyti.

Paduodu tepalą, jis padėkoja ir išeina.

Suėmęs rankomis galvą, vėl skaitau, ką buvau parašęs, bet nieko nebegalėju suprasti. Atrodo, kad kažin kas kitas būtų išmarginęs pusę lapo svetimais man žodžiais.

Paskum grįžta iš miesto mūsų gyventojas iš kitos kambario pusės ir ant kito stalo galo ima minkyti tešlą virtiniams.

— Mano vyras labai mėgsta virtinius — sako ji man...

Mat, mes gyvename šešiese: du

vyrai, dvi moterys ir du vaikai. Kadangi tėra tik vienas langas, tai kambario perštverti paklodėmis negalime. Gyvename visi bendrai. Turime vieną stalą, kurio vienas galas priklauso mums, kitas — kaimynams. Aplink tą stalą vyksta, galima sakyti, visas mūsų gyvenimas. Ant jo abi šeimos valgomė, preferansą lošime, moterys pietus gamina, indus plauna, kaimyno vaikas pamėkas ruošia, moterys baltinius prosija ir t. t. Jei kas numirtų, mes ant to stalo ir numirėlių paguldytume...

Aš žiūriu nuo savo stalo galo į tešluotas kaimynės rankas ir galvoju, kas toliau rašyti. Tuo tarpu grįžta žmona ir nustebusi taria:

— Tu dar tebesėdi? Jau sriubą duoda; šiandien tavo diena.

Mat, mes su kaimynu kambario tarnybą einame padieniais. Aš viena, jis kita dieną nešiojame sriubą, pieną, duoną ar šiaip kas pasitaiko.

Eiti sriubos atnešti man patinka. Vis šloks įvairumais. Kadangi visa stovykla sriubą gauna iš vieno katilo, tai eilutėje visada tenka gerokai pastovėti. Ten pamatai visokių stovyklos žmonių. Kartais pamatai ir gražesnę moterį... O kokia indų įvairybė! Vieni ateina kibirais nešini, kiti — ašočiais, treti — bliūdais, pieno indeliais, įvairiais puodukais, o vienas vyras, dažnai matau, atsi-neša amerikinį benzino baką...

Parnešęs sriubą, einu parnešti pieno.

Kai visas blokas įjungia plyteles, saugiklių kamščiai tikrai ima šokinėti. Srovei nutrukus, moterys siunčia mus, vyrus, kamščių sukamšyti. Pietų metu apie saugiklius visad sukinėjasi vyrų būrelis. Jie šnekasi, rūko ir dairoši į kamščius. Aš, tiesą sakant, rečiau lankstau prie saugiklių, nes mūsų gyventojas apie elektrą nusimano daugiau ir dažniau tai kamščius jis sukamšo.

Kai pietus baigia virti, man žmona vėl sako:

— Eik, parvesk vaiką: reikia pietus valgyti.

Vėl bėgu nuo trečio aukšto ir darau siu po rajoną vaiką. Surandų jį už kareivinių aikštelėje beždžiantį su kitais vaikais. Jie pasidirbė lankelius šaudos strėlėmis į padangę. Aš jam sakau, einame pietų valgyti, o jis man atsako:

— Palauk, tėtuk, mes dar nebaigėme žaisti...

Kai man pritrūksta kantrybės laukti, paimu jį už rankos ir per jėgą tempiu namo. Jis spardosi ir reikalauja, kad jį ištrauktų savo ranką, o kita ranka su lankeliu muša

LTB Suvaugusiųjų Švietimo Instituto absolventų išleistuvių iškilmėse (1947. VIII. 3 d. Würzburg): PC IRO Area Team 1049 Direktorius Dr. K. Niece sveikina baigusįj. Foto „Grażina“

minystė ir idėjos, visais laikais lietuviui kultūrininkui švietusios aiški tautos išlikimo idėjos, testinumas ir tradicijos.

Tiesa, daugiau ir pas mus tebevieši vulgari pažiūra ir spauda. Girdi, laikraštis išeina iš laiko, va, knyga — tai jau kitas dalykas, ji ne akimirksniui išnyksta. Tai problema verta viso atskiros straipsnio. Šikart tepasakyti:

— ir specialus kokių nors dokumentų rinkinys nepavarduos pageltusio laikraščio komplekto, nes šis būna ir pasilieka kaip autentiška epochos foto nuotrauka. Eina metai ir dešimtys, laikraštis, kaip dokumentas, nesenia, nors ir archyvų lentynon idėtas.

Tasia pat bus ir su mūsų dabartine tremtinių spauda, visų pirma su jos seniuoju Mūsų Keliu. Čia tinka pakartojami Vaitganto žodžiai:

„Mes anuolaik davėme, ko turėjome. Dabar, pasimoję, pribrendę, (Nukelta į 8 pusl.)

Lietuvis žurnalistas cenzūrų ugnyje

Stasys Mingaila

Kurią mes beminėtume lietuviškosios spaudos sukaktį, kiekvieną atvejų mūsų žvilgsnis remsis į praeitį, nes jau pats minėjimų protokolai, turįs atramą tradicijoje, tapusioje nerašytu įstatymu, mus ragina pažvelgti į sukaktuvinių nueitą kelią, įpareigoja rausti jo sutiktų sunkumų visumoje, akina pasverti tų kliuvinių dydį, liepia atkasti pasitaikiusių nesėkmių šaknis, kad priešais akis turėdami darbą trukdžiusių apsunčinimų kompleksą galėtume su rašti teisingas gijas tiek pasiekimų rezultatui įvertinti, tiek suvokti jėgų ir pastangų dydžius, kuris buvo reikalingas šiame kūrybos darbe. Ypač periodinės spaudos darbą aš esu linkęs plačia žodžio prasme pavadinti kūrybos darbu, nes čia nepakanka

organizacinio sumanumo bei apskrumo, kaip kartais pasitaiko manančių. Periodinė spauda yra tasai baseinas, į kurį srovėna ne tik mūsų išgyvenamasis gyvenimas su visais savo aspektais, pradedant kasdienine kova dėl duonos kąsnio ir baigiant dvasinio gyvenimo visuma, apimančia tiek vyraujančių ideologijų platumas, tiek kūrybinių užsimojimų pastangas ir gelmes. Stovintieji periodinės spaudos rikiavimo priešakyje privalo tiek nusimantyti, kad galėtų laikraščio skiltims gautą medžiagą atrinkti tokioje aukštumoje, kad kiekvienas leidinio puslapis atstovautų teisingą gyvenamo laikotarpio realiosios tikrovės ir žmonių lūkesčių veidrodį, kuriame privalo mas neiškreiptas kūrybinių pasiekimų atspindys. Gi visais laikais ir visose gyvenimo srityse visada pastangos, tiek bandymų pavidale vertinančios tikrovė, tiek pretenduojančios kūrybon, savo gausumu stebė ir stebia subrendusius kūrybos vaisius. Laikraščiai vadovauja privalo skirti pelus nuo grūdų. Ir tai jau tampa ne taip lengvai įgalimu uždaviniu.

Tačiau jei laikraščio paruošimas tesiribotų gautosios medžiagos atranka — ši darba gal ir nebūtų galima sieti su kūrybiniais akiratais, nors turėjimas galios įvertinti kitų kūrybą yra stovėjimas, jei jau ne pirmoje, tai tap pat nebe paskutinėje kūrybinio gyvenimo pakopoje. Bet atsimenant tai, jog periodinei spaudai nepakanka žingsnis eiti su gyvenimu, jog ji dažnai iš labai negausių, dar neturinčių pakankamos apybraižos duomenų privalo nusakyti tiek būsimą rytoj, tiek sugėbėti laiką užėmti už akių galimais visuomeninio gyvenimo skauduliams, — tada spaudos darbas teks vertinti kaip reikalaujantį pramatymo jėgos. O tai jau nėra paprastas užsiėmimas. Kas

čia suminėmus ir visą eilę neminėty uždavinių reikiamoje aukštumoje atlieka, tam nepakanka, kasdieniškai tariant, paprasto apskrumo.

Bet ne apie tai noriu kalbėti. Mano mintys krypta lietuviškosios spaudos nueitą kelią. Nūdienos spaudą būtų klaidinga sverti dabarties svrastyklėmis, nes gautųsi nepakankamai teisingas jos svoris. Kaip kiekvienos tautos bei paskiro žmogaus gyvenime didelį vaidmenį turi prieš mus gyvenusiųjų palikimas, lygtai tas pat dera pasakyti ir apie spaudą. Gi mūsų lietuviškajai spaudai nuo pat jos kūdikystės dienų teko susidurti su dideliais kliuvimais, kurie trukdė normalų jos tarpimą. Turiai galvoje lietuviškojo spaudos žodžio išgyventas cenzūras. Jos buvo daug pozityvių jėgų naikinančiųjų liepsnosvaidžių. Pačios pirmosios mūsų periodinės spaudos dienos, kada tiek daug stigo šiam darbui reikalingų jėgų, susidūrė su kietu ir neatlaidžia caristinės Rusijos cenzūra. Tiesa, šioje brutaloje ir nelygioje kovoje subrendo kieto ir ne-nuolaidaus pasipriešinimo galia, bet ta kova pareikalavo visos eilės aukų ir buvo prieštasti mažiausiai dviejų kartų amžiumi suvėlinto kultūrinio gyvenimo. Nedėkingas to liūdnio palikimo sąskaitas mes tebe mokame ir šiandien, kai tuo tarpu kitoms tautoms jos visai nereikėjo išpirkinėti.

Kietos kovos pasekoje buvo laimėtas nepriklausomas gyvenimas, tačiau spaudos žmogus tuoju pat susidūrė su spaudos priežiūra. Tai jau nebuvo caristinės cenzūros lygio varžtai, bet vis dėlto su ta priežiūra nesiskaitymas nebuvo galimas. Taip pat būtų klaidu šias priemones sieti su savojo gyvenimo klaidomis. Pati svarbioji prieštasti buvo aplinka, kurioje atsikėlusiai Lietuvai teko gyventi. Jos Rytuose brenė raudona-

sis totalizmas, gi Vakariniėje pašonėje augo rudojo totalizmo votis. Kuliosios informacijos, nusakančios kaimyninę tikrovę, buvo palydimos grasinančiais demaršais. Dar daugiau — net pilnutinę laisvę gyvenančių šalių pasiekimų nešališkas apibūdinimas bei įvertinimas buvo abiejų totalistų sutinkamas su priekaištais, kuriuos dažnai sekė panaudojimas spaudimui užsienio prekybos sektoriuje. Kad kuo mažiau pasitaikytų panašių su kaimyniais totalistais susikirtimų, jauna Lietuvos valstybė, dažniausiai prieš savo valią turėjo panaudoti spaudos priežiūrą, kuri, kokio švelnumo formos bebūtų buvusi, šiaip ar taip tapo varžtais, trukdančiais laisvos spaudos tarpimą. Ypač tarptautinės politikos vertinimo sektoriuje, negalėjo brensti tokios pajėgos, be kurių periodinė spauda būva tarsi be nugarkaulio.

Po šio, pasakyčiau, kiek lengvėlesnio atsikvėpimo lietuviškosios periodinės spaudos gyvenime, kurio metu vis dėlto buvo pasiekta žymi pažanga, sekė bolševikinė, o ją palydėjo nacionalsocialistinė okupacija. Ir viena ir antra lietuviškajai spaudai uždėjo neatlaidžius ir bekompromisinius varžtus, palaidodamas laisvę žodžio pasireiškimą. Jei visai tautai šiodvi okupacijos buvo sunkiai bėpkeliamos, tai spaudoje dirbusiems, kurie savo darbu neatstavo okupantams pasidavimo, tasai darbas buvo daugiau negu aukojimasis ir daugiau negu katortga. Radosi, kurie reikalavimų dydžio nepakėlė ir suklupo, kiti susilaikė tautos kankinių likimo, tretį visą sunkumų krovinį išnešė išdidumu, apeidami besąlyginius reikalavimus paklusti totalistų patvarkymams: kurie bent tarp elučių išreikšdavo ištikimumą savo tautai bei leidosi į didelių pavojų spūstyje esančią pogrindžio spaudą. Šių okupacijų žymia dalimi buvo praretinta lietuvių žurnalistų šeima. Išlikusieji gyvyje ir išvengę Sibiro vergijos leidosi į Vakarus. Čia po Vokietijos kapituliacijos atsivėrė galimumas gimti lietuviškajai spaudai tremtyje. Tačiau, daugelio nusteblimui, jos organizavimo emėsi kaip tik nuošaliau nuo mūsų periodikos vadovavimo stovėjusieji. Po išgyventų svetimų cenzūrų skersvėjų kraujo žurnalistai lūkyriavo žvalgydamiesi, kokie dabar vėjai spaudos darbe pradės pūsti. Dažnas net neskubėjo rikiuotis į aktyvių bendradarbių eiles. Vieniems po patirtų išgyvenimų reikėjo poilsio, gi kiti pasiklikovė didesniu atsargumo kiekiu. Dėl to periodikos nebuvo be sunkumų, gi paties laikraščiams ir šio ir to stigo. Bet neilgai trukus vienas po kito pradėjo įsitraukti profesiniai žurnalistai, o pagreičiai vis daugiau brenė darba organizavusių patirtis. Viso to pasekoje per pastaruosius dvejis metus kiekvienas lietuviškas laikraštis gerokai paėjęs priekin. Vienų tasai žingsnis priekin mažesnis, kitų didesnis. Tai jau priklauso grynai nuo rankos, vienam ar kitam laikraščiai vadovaujančios. Tačiau teigiama, kad šiose sąlygose, kuriose tenka eiti mūsų likiminės tremties spaudai ir kuriai spaudos priežiūros sąvoka taip pat nėra svetima, yra daromas pozityvus žingsnis. Toliau priekin per dvejis metus paėjęs Mūsų Kelias, kurio 100-jo numerio proga turėjau tikslo žvilgtelti į lietuvių žurnalistų praeityje patirtą tikrovę, kuri visą laiką buvo deginta kryžminės cenzūrų ugnies. Ta tikrovė, pareikalavusi nemaža kovingumo, tuo pačiu buvo varžtais, trukdžiusiais tiek normalų lietuviškosios periodikos augimą, tiek reikiama žurnalistų brenimą. Kas išaugo, išaugo spontaniškai, išeidamas mokyklą laikraščių skiltyse. Tai buvo praktinis žurnalistų pasiruošimas, bet šis kelias, atsižvelgiant į mūsų gyvenimo tempą, per ilgą, tuo pačiu trukdąs normalų spaudos augimą, nes ji visą laiką pasikartojančiai turi reikala su naujokais, kurie apmokymą išina laikraštyje. Šio palikimo sąskaitas, atrodo, mums dar ilgai teks mokėti, ir visa tai gana raiškiai atgarsiu atsikambės mūsų periodikoje. Ir vis dėlto, nežirdint spaudos kelyje sutiktų visokeriopų kliuvinių visumos, jos augimas, teigiama prasme suprantas, visada buvo pastebimas, gi kliuvinius žymia dalimi teko nugalėti jos vairuotojams. Turint priešais akis tas sąlygas, mūsų spaudos pasiekimus tenka vertinti visu nuoširdumu.

Schinfeldo Lietuvių Meno Kolektyvo tautinių šokių šokėjai (1946 m.)

man per pakinklius. Mes grįžtame namo su muzika, o motina pyksta, aš nemokas su vaiku švelniai elgtis...

Valgydamas galvoju: popiet, kai visi vėl išsivaikščios, aš tikrai galėsiu padirbėti.

Ir iš tikrųjų, popiet visi išsivaikščioja kiekvienas sau, ir aš vėl pasistatau mašinėlę ant stalo. Perskaitau, ką buvau parašęs, ir mano mūza lyg ir vėl malonėja kyštelėti galvą pro langą. Pradedu rašyti. Iš pradžių nekaip sekasi, bet paskum išsimaigau ir vėl pajuntu kūrybinio polėkio žavumą. Galvoju, jei taip padirbėsiu nors porą valandų, redaktorius galės būti patenkintas. Ir kai mano fantazija vis laisviau nardosi įkvėpimo nuotaikoje, vėl nedrausma susivėlus galva kyštelėja į vidų. Ji kvailiai šypsosi ir sako:

— Može pan pačebuja duchov? Mano nervai nebeišlaiko ir pašokęs imu rėkti:

— Uždaryk duris! Man jokių tavo kvapų nereikia!

Galva nustemba, paskum vėl kvailiai šypstelėja ir paskubomis dingsta. Pridurmais aš jai dar paleidžiu šimtus perkūnų ir vėl grįžtu prie mašinėlės. Bet minčių siūlas vėl nutrūko...

Man besikamuojant ji kaip nors sumegzti, grįžta mūsų gyventojų vaikas, antro skyriaus mokynys, ir prie kito stalo galo sėda ruošti pamokų. Ant kiekvieno žodžio užsikirsdamas, jis balsiai skaito pasakėlę apie lapę ir garnį:

— Lapė, su-susidraugavusi su gargarniu, pa-pasikvietė jį pietums. Juo-juokais pasiūlė jam... jam sriubos la-labai plokš-plokščiame inde. Lapė bu-buvo lengva lak-lakti sriuba. Gar-garnys gi tiek te-te-te-galėjo laimėti, kad mir-mirkė savo il-ilga snapa...

Kantriai išklausau pasakėlę iki galo. Pabaigoje jis dar pasakaito apsakymelio moralą: „Lazda turi du galus. Kaip pasiklosi, taip išmiegosi. Nespiauk į vandenį, nes pats gersi“. Manau, dabar moksleivis spręs uždavinį, o aš galėsiu toliau rašyti. Bet ne, jis pasiima katekizmą ir balsiai skaito dešimtį Dievo įsakymų. — mat, ruošiasi prie pirmosios komunijos, — paskum ima deklamuoti eilėraštį, o pagaliau išsimaigęs uždainuoja:

Eina skautai iškylauti.
Patyrimo daugiau gauti...
Mano nervai vėl nebeišlaiko ir, metęs viską, trenkiu pro duris. Lėk-

damas laiptais žemyn, sutinku nuoširdų literatūros gerbėją ir savo bičiulį, kuris man šaukia:

— Ponas literate, kur taip skubi? Kodėl nieko neberašai? Pasigenda-me tamstos mūzos dovanėlių!

— Mūza pabėgo: bėgu medžioti jos po rajoną! — atsakau nesustodamas.

— Juokdarys, ponas literate, tikras juokdarys, — girdžiu dar jį besijuokiant.

Vakare, kai visi susirenka, apie darbą ir galvoti nėra ko. Ateina kaimynai, ir mes lošame preferansą. Bet nesmagu lošti, kai žinai, kad tavo mūza slankioja kažin kur po rajoną ir negali jos prisišaukti...

Butų komisijos ponai labai mandagūs. Visi jie iš eilės perskaito mano pareiškimą, kur aš prašau atskiros kambario ir žiūri į mane šypsodamiesi. Paskum pirmininkas paima žodį:

— Mes suprantame, kad tamstai reikia atskiros kambario, bet tamstos reikalas neįeina į pirmąją kategoriją.

— Kokią kategoriją? — klausiu.

— Pirmąją. Mat, atskirus kambarius mes pirmiausia stengiamės parūpinti šeimoms su naujagimais: antroje eilėje — ligoniams, o tokius žmones, kaip tamsta, mes statome trečioje vietoje. Visa nelaimė, kad

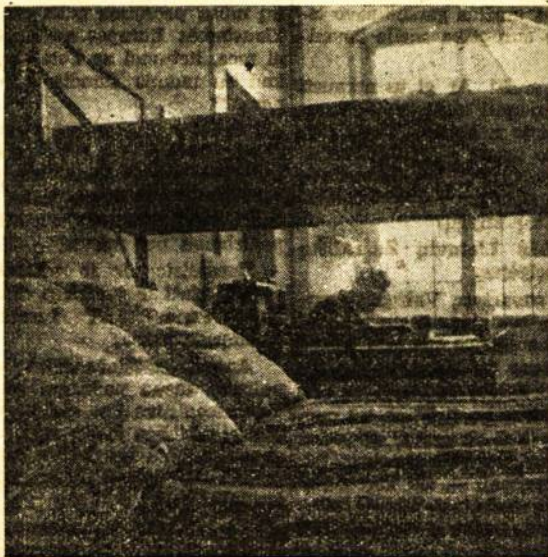
tų mažų kambariukų mes teturime labai mažai. Yra daug šeimų, kurios net su mažais vaikais po keletą gyvena viename kambaryje. O be to, komitetas nutarė, kad niekam jokių privilegijų nebus daroma...

Kiti komisijos nariai pritariamai linkioja galvomis ir šypsosi. Prieš naujagimius ir ligonius su savo literatūra aš pasijuntu esąs toks mažas, kad nebeturiu ką sakyti. Man visai aišku: jei nori gauti atskirą kampat, susirk džiova arba išgyk naujagimi. Tai tikriausias kelias, o su rašomąja mašinėle apie tokius dalykus ir nesvajok.

Aš padėkoju mandagiems komisijos nariams už tokį palankų susirūpinimą mano reikalu ir, pareiškęs nusistebėjimą jų tokiu išmintingu stovyklos reikalų tvarkymu, išeinu.

Namo, tai yra, į savo puskambarį aš grįžti nenoriu. Kai apie tai pagalvoju, mane nupurto šurpas. Išeinu iš rajono, atsigulu po medžiu ir, bandydamas nieko negalvoti, žiūriu į dangų. Bet vistiek galvoju. Prisimenu savo dirbamąjį kambarį Lietuvoje su biblioteka ir rašomuoju stalu ir man rodo, kad tai yra sąjonė, atklydusi iš kitos planetos...

Nežinau, kiek laiko taip išguliu. Kai mano mintys grįžta į tikrovę, pamatau šalia savęs sėdintį jauna, bet sunykusią moterį. Ji atrodo labai nusiminusi. Giliai atsidususi, ji man taria:

Už dvianakščių lovų kamputyje prie lango piunksnos darbuotojas kalbasi su mūzomis.
Foto K. Daugėlos

— Tu man dovanok, aš nieko negaliu tau padėti.

— Už ką tu mane atsiprašinėji ir kas tu tokia? — klausiu piktai.

— Aš tavo mūza...

— Ak, tu mano mūza! — šaukiu pašokęs. — Tu slampinėji po rajoną, o nuo manęs bėgi: negaliu tavęs prisišaukti.

— Dovanok, negaliu pakęsti stovyklos oro, — teisinasi ji su neapykanta žiūrėdama į kareivinių stogus. — Man čia nėra vietos. Man reikia vienatvės ir ramybės, o čia amžinas jomarkas. Tu žinai, aš visada tau buvau ištikima, o kai atsikėlei į tas kareivines, nebegaliu. Rūmų man nereikia, mes galime susitikti ir mansardoje, bet kad tik niekas mums netrukdytų. Arba tu apsigyvenk vienas arba mums reikės skirtis...

— Tu rengiesi mane palikti?

— Per tuos porą mėnesių aš spėjau taip sugadinti nervus, kad man būtina reikia vykti į sanatoriją pasilsėti. Jei dar čia ilgiau pabūsiu, tai sanatorijos nebepakaks: reikės vykti į beprotinamį. Viso labo. Per tą laiką kai aš atostogausiu, tu pasistenk susirasti sau atskirą kampat.

Ir ji dinga. Man pasidarė labai liūdna ir kartu ant kažin ko piktą. Žinojau, kad be jos aš nieko negalėsiu parašyti. O jai prisivilioti reikia atskiros kambario. Bet iš kur aš tą kambarį išsiu, jei dalinami tik naujagimiams ir džiovininkams? Rašytojai paskirti į trečią kategoriją...

Parėjęs radau tris kaimynes, besikalbančias dienos temomis su mūsų moterimis. Pusę valandos klausiausi jų plepalų, ir mano nervai trečią kartą nebeišlaikė. Pagriebiau savo rašomąją mašinėlę ir sviedžiau iš trečio aukšto pro langą. Moterys sukluko:

— Ar tu pasiutai, mūsų vaikų ant kremo užmuši! — ir išbėgo visos pro duris.

Bet nė vieno vaiko aš neužmušiau. Tik truputį nukentėjo eifas pro šalį butų komisijos pirmininkas: mašinėlės kampas jam nuardė vieną kšėnę.

Žmona emė bartis, kam aš žmones gąsdinau ir kam tiek nuostolių pridara. O be to, aš nemokas palai-kyti pažintį... Bet kadangi aš tylėjau, tai ilgai bartis nebuvo iš kó, ir ji nutilo.

Vakare mės vėl lošėme kortomis. Smagu lošti preferansą, kai žinai, kad tavo mūza taisy nervus sanatorijoje...

Svabų Gmuendąs, 1947 m.
liepos mėnuo.
Vyt. Alantas

Lietuvių Dramos Teatras tremtėje

Dvejų metų sukakties proga

Dveji metai — tai trumpas laikas. Laikas — pilnas sunkumų, nežinios ir lūkesčių. Kaip Mūsų Kelias, taip lygiai ir Lietuvių Dramos Teatras pradėjo savo darbą labai kukliai. Skindamasis kelią per kasdieninius erškėčius, tobulėjo ir savo darbu pasiekė rimto vardo.

Truputis istorijos. 1945 m. birželio 10 d. Augsburgėje gyvenę profesionalai dramų aktoriai, akt. J. Palubinskas suburti, pirmą kartą išėjo į sceną su mums taip brangiu „Dr. V. Kudirkos“ prologu. Šis kuklus bandymas pilnai pavyko. Augsburgą pradėjo rinktis pajėgiausi mūsų dramų aktoriai. Bet čia sąlygos buvo tikrai prastos. Dar kelis kartus išeinama į sceną su naujais pastatymais ir net aplankomos artimesnės lietuvių stovyklos.

Tuo pačiu metu Detmole bandoma sukurti reprezentacinis lietuvių dramų kolektyvas. Jam vadovauti išvyksta tuo metu buvęs Teatro Meno Vadovas akt. Henr. Kačinskas. Savarankiško darbo griebias dar keli aktoriai ir palieka Augsburgą. Greičiausia krizę gelbsti tas nedaugelis likusiųjų, o ypač neišsėmiamos energijos J. Palubinskas. Sunkiausiomis sąlygomis, šaltose viltuvėse ir retkarčiais gaunamoj, nekurentoj barako salėj, griebiamasi darbo, ir jau ankstyvą pavasarį Augsburgio visuomenė mato to neaprašomai sunkaus darbo rezultatus — per mėnesį net dvi premjeros! Nedaugelio aktorių pasišventimas Teatrą išgelbsti.

Seka 46 metų vasara. Gastrolės net iki vėlyvo rudens įvairiose lietuvių stovyklose. Lietuviškas žodis pripildo stovyklų sales ir gastrolių metas visiems aktoriams parodo: dirbti reikėjo! Tai tvirtina ir kuplinos salės ir visų žiūrovų širdys. Dar kartą paaiškėja, kad ir sunkiausiose sąlygose Drama turi gyventi. Gyventi ne sau, bet gyventi toms lietuvių tremtinių masėms, kurios tikrai yra pasilgusios gyvo lietuviško žodžio.

Rudeninė stagnacija (skryningai, galvotos persikėlimas į Oberleningą) laikinai užmigdė Teatro kolektyvą. Be to, eilė aktorių, suvyliotų geresnių sąlygų kitur (keista, net ir pas svetimuosius), apleidžia kolektyvą.

va. Bet dar kartą užakcentuojama būtinybė — Teatras turi gyventi. Ir — vienas pramoginis farsas, pasaka vaikams ir komedija išvysta rampos šviesą. Tai jau 47 metų pavasaris.

Anglų zonoje kolegą „Aitvarą“ sužlugdo žiaurios sąlygos. Visos pastangos perkelti visą kolektyvą į Augsburgą nueina niekais. Nemėgėkim priežasčių, jų buvo daug, bet ir mūsų vyriausieji organai, deja, susijungimu visai nesirūpino. Savo pastangom tesugrįžta Henr. Kačinskas,

išmaningi ir nagingi. Be jokio techninio personalo ir specialistų kiekvienai, kad ir nepatogiausia, estrada kelių valandų bėgyje tampa reikalingo vaidmo scena.

Kaip atrodo, didžiausioji to pasisekimo paslaptis glūdi aktorių kolegiskume. Tenenustemba į užkulisį netyčia užklydęs žiūrovas, jeigu jis pastebėtų žymiausių aktorių tempiant primityviai pritaistytą uždangą. Čia dirba visi.

Perduoti jauniems savo paty-

Kiek žinoma, jokios finansinės paramos iš centrinių mūsų organų Teatras negauna, todėl yra priverstas tenkintis minimaliais scenos įrengimais. Nuo to šiek tiek nukentė spektakliai. Bet, nežiūrint to, matytieji spektakliai dar kartą patvirtina amžinąją Teatro taisyklę: pagrindinis spektaklio veiksnys — aktorius. Ne puošniomis dekoracijomis, daugybės prožektorių šviesa, brangiis drabužiais užkariaujami žiūrovalai. Aktoriai, jų siela, jų vaidyba, jų pateiktas lietuviškas žodis — tai mūsų Dramos reprezentantų stiprybė! Šiandien gyvas lietuviškas žodis mums tapo daug artimesnis ir brangesnis.

Tretieji „Sietyno“ darbo metai

Lietuvių Meno Kolektyvas „Sietynas“, suorganizuotas 1945 metų birželio 29 d. Wuerzburgio lietuvių tremtinių stovykloje, tytomis praleido savo dvejų metų sukaktį, dėl savo vadovo Alg. Kačanausko ligos nesurodęs net sukaktuvinio koncerto.

Iki šiol „Sietynas“ įvairių tautybų tremtiniams, amerikiečių kariams ir vokiečių visuomenei yra davęs 104 koncertus, kurių klausėsi per 35.000 klausytojų. Be to, kolektyvas 5 koncertus yra davęs Stuttgarto radijofonui, kuris į plokšteles yra įrašęs keliolika „Sietyno“ mišraus ir vyrų chorų įdainuotų dainų. Savo repertuare „Sietynas“ turi 90 dainų ir giesmių bei 13 tautinių šokių.

8 m. kovo mėn. „Sietynas“ dalyvavo amerikiečių kariuomenės suroštame visos okupacinės zonos menininkų konkurse Heidelbergėje, kuriame kolektyvui pripažinta pirmąjanti „A“ grupė, ir dabar kolektyvas dirba amerikiečių kariuomenės teatruose.

Šiuo metu kolektyvas gyvena ir dirba Schwaebisch Gmuendo stovykloje, labai sunkiose sąlygose. Paramos bei jokio atlyginimo kolektyvas iš niekur negauna ir įvairius trūkumus (rūbų, dekoracijų ir pan.) stengiasi nugalėti savomis jėgomis. Nežiūrint į tai, kaip pareiškė „Sietyno“ meno vadovas Alg. Kačanauskas, kolektyvas intensyviai dirba ir savo skambia lietuviška daina, tautiniu šokiu ir muzika reprezentuoja lietuvišką muzikinę kultūrą savų ir sveitautėjų tarpe, auklėja tremties jaunąją kartą tautinėje dvasioje ir telkia tautiečiams kultūrinių pramogų.

Kolektyvą šiuo metu sudaro 43 asmenys. Artimiausiu laiku „Sietynas“ pradeda ruošti naują programą, kuriai scenarijų rašo Paulius Jurkus, be to, ruošia bažnytinį koncertą. Šalia to, kolektyvas yra įsipareigojęs ruošti koncertus amerikiečių kariams.

J. Žilvinas

Lietuvių Dramos Teatro Kolektyvas. Iš kairės į dešinę: Rež. A. Zalinkevičaitė-Petrauskienė, Z. Kevalaitytė, K. Oželis, J. Palubinskas, I. Gatautis, P. Pūkelevičiūtė, S. Kielaitė, V. Zukauskas, H. Kačinskas, A. Brinka ir A. Visockis.

kuris tuč tuojau „ikinkomas“ į darbą. Netrukus ir paskutinioji premjera.

Trumpa pertraukėlė — ir Teatro kolektyvas vargais negalais pasikrauna į sunkvežimį ir — gero vėjo kellone! Tenka pažinti įvairiausių gazogeneratoriaus „kaprizus“ bei stumiamos mašinos su priekaba svorį. Bet stumia, nes laiko mažai, o stovyklų dar daug. Kiekvieną savaitę 2-3 stovyklos. Įvairios stovyklos, dar

įvairesnės jų scenos bei sceniniai įrengimai. Bet aktoriai pasirodo esą rimą — tai Teatro vyresniųjų darbas. Lietuvoje įgytą vardą, stažą bei garbę tenka dažnai pamiršti ir griebtis plaktuko ir vinies bei kasdien taisyti dekoracijos iš mašinos į sceną ir atgal. Ir nenuostabu, kad gastrolių metu scenoje bedirbas Palubinskas buvo užklaustas, ar artistai jau irgi atvažiavę?

Savarankiškai užsidėta pareiga — aplankyti visas didesniąsias stovyklas turi būti tesėta, nors sunkumų — marios.

Šiuo metu Teatro pavasaris — grįžo rež. A. Skėma, akt. P. Šimkus ir R. Veselauskas. Laukiama ir kitų. Artimiausiu laiku Teatras žada aplankyti likusias stovyklas amerikiečių zonoje. Iš pagrindų su naujomis pajėgom atnaujines bei ištiesom sceną.

nom papildęs pernykščių metų repertuara, Teatras žada patenkinti anglų ir prancūzų zonos lietuvių kvietimus dar šį rudenį.

Aplė nuveiktą darbą tekalba duomenys: per dvejis metus pastatyti devyni veikalai, kurie 96 kartus išvydo rampos šviesą. Juos aplankė 45.700 žiūrovų. Kaip matom, Teatras rimtam kely.

Būtų gražu, kad mūsų tremtinių vadovybė aprobuotų šio Teatro darbą tiek savo teisine glose, tiek medžiagine parama.

Baigiant telieka palinkėti abiem Jubilatum Mūsų Keliui ir Lietuviškajai Dramai dažniau lankytis tremtinių eilėse, gerėjant tiek forma, tiek turiniu.

Va.

Lietuvių tremtinių spauda

(Pradžia 5 pusl.)

7. Tėviskės Garsas. Schweinfurto lietuvių savaitinis laikraštis. Leidžiamas Schweinfurte. Antrajame numeryje redaktoriūm pasirašęs St. Gečas. Pradėtas leisti 1945 m. gruodžio 23 d. ir tais metais teisėta 2 numeriai.

8. Žiburiai. Lietuvių savaitraštis. Augsburgas. Leidėjai ir redaktoriai: J. Vaidėlys ir J. Vitėnas. Laikraščio meninė pusė tvarko dailė — V. Rašas. Pradėti leisti 1945 m. spalio 5 d. ir ligi metų galo išleista 12 numerių.

1946 metais nuo rugpjūčio 16 ligi gruodžio 24 d. išleisti aštuoni spausdėję spausdinami laikraščiai, kurie, riekia pripažinti, lietuvių tremtinių periodinei spaudai padėjo tvirtų pagrindus. Penki iš jų — „Aidai“, „Mūsų Kelias“, „Naujasis Gyvenimas“, „Tėviskės Garsas“ ir „Žiburiai“ — tebeina ligi šiol. „Mūsų Kelias“, „Tėviskės Garsas“ ir „Žiburiai“ eina be pertraukos, nuolat tobulėdami ir šandien yra išaugę į rimtus informacinius ir visuomeninius bei kultūrinius savaitraščius. „Aidų“ ir „Naujojo Gyvenimo“ leidimas 1946 m. vasarą, amerikiečių karinei valdžiai pertvarkant DP laikraščių licencijas, buvo kiek sutrukęs, tačiau ir juodu nugalėjo visas kliūtis ir šandien „Aidai“ yra tapę turiningu meninės kultūros žurnalu, o „Naujasis Gyvenimas“ — simpatingu religinės kultūros dvisavaitiniui laikraščiui.

Mūsų spausdintiems laikraščiams pirmieji žingsniai buvo nelengvi. Pirmieji mūsų laikraščiai ir savo turiniu ir savo forma silpnučiai, žurnalistiniu požiūriu jiems daug kas buvo galima prikišti.

Kiekvieno darbo pradžia sunki, ir kiekvienas darbas vertinamas ne pagal savo pradžią, bet iš savo pasiektų vaisių: finis coronat opus. Tad ir mes, žvelgdami į pirmuosius mūsų laikraščių žingsnius, ne dėl jų silpnumo širštame, bet džiaugiamės jų nuolatine pažanga ir tobulėjimu.

(Bus daugiau)

Ant slenksčio į Šimtas Pirmąjį Nr.

(Atkelta iš 7 pusl.)

daugiau turime, tai gal daugiau ir duodame. O po mūsų galvos kiti dar daugiau duos. Taigi „Varpas“ yra matuotinas „Varpo“ gadinės metu, „Tėvynės Sargas“ taip pat ir t.t.

Spauda, jo teigimu, atšviečia mūsų laikų sielą: protą, dailę, dorą, mūsų — ištesėjimą.

Bet yra idėjų ir problemų, kurios prieš tautą iškyla tuo pačiu, o net kartais ir didesniu, griežtumu. Praeitais žurnalistinė patirtis tebūna pamoka ir aktinas. Ir taip, dr. V. Kudirka savo mylimo laikraščio sukakties proga 1899 m. „Varpe“ rašė:

„Dešimts metų! O rodosi, kad štai da tik vakar sutarėme išleisti „Varpą“. Bet atmainos, įvykusios aplinkui mus, per tą laiką sulinkusios nuo darbo mūsų pačių strėnos, pasidabruoti nuo rūpesčių plaukai, tuoj verčia atsipeikėti, kad ne vienos dienos čia praieita... Kiek per tą dešimtmetį nuplaukė Nemunu vandens, kiek atsidusėjimų iš lietuvių krūtinų atsiliespė kalėjimuose, kiek mūsų dorų vyrų pavirto į minkštaduonius...“

Atskleiskime „Varpo“ kompleksą: „Nė koks autoritetas nenubaidys manęs nuo išreiškimo atvirų nuomonių ir neprivers būt apsimetėliu“.

Dar pora citatų.

1894 m. dr. V. Kudirka rašė: „Geradėjai! Nesiskubinkite taip su priegloba medžiams ir mažesniems Europos gyvūnams, nes toje pat Europoje da ne visi žmonės apginti nuo kankinimo. Nekreipkite akių ant Afrikos, lyg tikėdami, kad

jau Europoje vergų nėra. Neužmirškite, kad yra Europoje Maskolija, dirselėkite į tą šalį vadinamą Lietuvą, vargstančią po Maskoliumi, o atsisite čia vergų, šaukiančių gailėsiu balsu pagalbos, ne kaip taip laukinių žmonių...“

„Mes, gyvendami Lietuvoje ir jausdami ant savo pečių ranką rusų administracijos, visai europizmo nematome ir tankiai abejojame, ar tikrai mes gyvename Europoje, ar tikrai eina tas XIX amžius garsus savo civilizacija ir europiška meile žmonijai“.

„O XIX amž! Ar gi tu nerausti iš gėdos, argi gali kėsti tuos dūmus ir ugnį, kurioje nekaltai nyksta mylimiausi tavo turtai — knygos? Argi tie dūmai nepasieks jau dangaus ir neatves griausmo ant galvų persekiojusių lietuviškų knygų?“

Dar kalbės Lietuvių Žurnalistų Sąjungos steigėjas.

Jei kas pavartytų Vaidžanto publicistikos raštus, daug raštų atsakymų ir iš šios dienos spaudos keltum klausimus ir rūpestilius. Įsiskaitykime į keletą citatų:

„Jei rimtis — pasilsėjims, tai man jo nereikia. Kol aš gyvas, aš veikiu tenoriu. Tik ne veikti skyrium, tik ne skiestis erdvėje, — tik kad veiksmas atrastų veikėjus. Mano veiksmas — audra; audra — ženkla gyvybės“.

„... mus (spaudos žmones) ima nerimas dėl ateities, dėl mūsų laisvės, nepriklausomybės, dėl mūsų pažangos ir garbės. Jei nėra užsi-

geldimų, nebus ir siekimų. Štai kodėl ir laikraštinkas... privalo žadinti, net brutaliai kumšėti į pašoną, kad (visi) judėtų, kad norėtų, kad nerimtų, pasikliaudami rimties valandėle.“

„Mes tebesame gyvi su visais pilvo ir sielos reikalais, su visa sveika pilietine samone. Ir mums dar nerūpi, ką apie mus pasakys — istorija: mums rūpi, kad apie mūsų dabartinį padėjimą žinotų tie, kurie gali skaudų mūsų padėjimą palengvinti. Mes klausiamės Europos ar ko kita: kas gi mes, lietuviai ar betaisiai helotai, kad su mumis šandie taip apsieinama?“

„Dabar visai ne mėginimų ir ne gražių deklamacijų laikas, tik darbo, darbo ir darbo; darbo tiek skuboto, kad per vieną dieną būtų patirbta tiek, kiek kitais, ramiais laikais tepadirbama per mėnesį.“

Žurnalistai ir jo uždaviniai. — taipgiis plati ir įvairiaip difiniciuojama tema. JAV žurnalistė D. Thompson teigia:

Anapus geležinės uždangos iš žurnalizmo meno padaryta karikatūra. Ten žurnalistas eina viešosios ir slapstosios policijos žygių registratoriaus pareigas. Tad juo labiau turi budėti ir aukotis laisve besinaudojantieji žurnalistai.

„New Leader“ nuomone, jei žurnalistas neišreiškia visuomenės opinijos ir neformuoja jos žmogaus ir žmoniškumo linkme, jis pasimeta su savo tikrąja paskirtimi.

Gera! neprisimenu, kuriame lai-

kraštėje teko užtikti šitokios Andre Gide pastabos, Vakarų Sąjungininkams išvadavus Prancūziją: —

Kai aš — rašė didysis prancūzas: — mintimis klaidžioju po praėjusias: šurpų ir kruvinų karo metų suteimas, tarp daugelio milijonų kapų rytmečio priešbrėkšmyje užtinku ir šviežią nežinomą žurnalisto kapą. Ir aš rymau tyliame susimastyme. Praeis metai, ir kiti, ir gyvieji bursis, garbės ir privilegijų viliojami, į kombatantų sambūrius, kritusieji generolai susilauks monografių ir filmų, o fronto ir rezistencijos prysakėje ejęs žurnalistas, jei nesukniubęs pašautas kur ant griovio briaunos, pargrįs į vilnijančią žmonių minią, ir nors, kaip ir karo metu, stebės visuomenės ir politikos potvynius ir atoslūgius, stebės ir šauks, deja, dėl savo kuklumo bus, kaip ir buvęs, Didysis Nežinomas. Bet perlai guli gliai jūroje...

Istorikas Konopczyński yra pareiškęs:

Nuo tos žmonijos įvykių kryžkelės, kur jau sutinkama žurnalistai, istorikui atsiveria naujas akiratis. Ne visi įsisąmonina, kad žurnalistas, sąžiningai išreiškdamas savo epochos dvasią, yra ištikimiausias tiesos bičiulis.

Ir, iš tiesų, žurnalistas savo charakteristika paryškinti gali pakartoti O. V. Milašiaus žodžius iš „Miguel Manara“:

„Manęs nuolat daug darbo laukia, o širdis lempele blyškia ne be reikalo pamėgo gaidystės metu...“

„Čiurlionis“ atšventė trejų metų tremties veiklą

Nykiamė Svabijos kaime š. m. rugpjūčio 28 d. „Čiurlionio“ ansamblis kukliai paminėjo savo trejų metų veiklos svetimame krašte sukaktį. Ta proga trumpai apžvelgsime šio kolektyvo išeitąjį kelią ir nuveiktąjį darbą.

„Čiurlionio“ lopšys buvo senasis Vilnius. Tačiau prieš trejus metus Lietuvą užgriuvę karo veiksmai nutraukė lietuviškųjų organizacijų veiklą, o jos narius išblaškė po Vokietijos plotus. Taip nemažas lietuvių būrys atsikūrė Vienoje. Su jais atsirado ir būrelis vilniškių čiurlioniečių, kurie A. Mikulskio iniciatyva, pritraukus naujų talkininkų, buvo suburti į meno kolektyvą. Tokiomis kad karo metu sąlygomis gražioje Vienoje buvo atkurtas vilniškis „Čiurlionio“ ansamblis.

Nepalankios to meto sąlygos neleido išplėsti veiklos. Dirbta ir ruošiasi ateitai, belaukiant karo pabaigos, kuri atrodė jau ne už kalnų. Kai dėl nuolatinių oro puolimų ir iš rytų artėjančių karo veiksmų Vienoje pasilikti atrodė nebesaugu, bandyta ieškoti kitos apsigyvenimo vietos. Pasitraukus sekė: Berlynas, Kemptenas, Partėnei, Goetzi ir kitos mažesnės vietovės. Čiurlioniečiai dirbo įvairiausius darbus — nuo fabriko staklių iki sniego lavinų atkasimo Alpių kalnuose.

Karo pabaigos susilaukta Austrijoje, prie Šveicarijos sienos. Tarpininkaujant inž. M., sueita į kontaktą su prancūzų okupacinės kariuomenės organais ir pradėta koncertuoti prancūzų kariams. Jautriesiems prancūzams lietuvių liaudies menas buvo prie širdies. Angažamentai sekė angažamentus. Pasirodymai sukelė furorą, buvo reiškiamos simpatijos lietuviams ir lietuvių tautai. Po eilės puikiai pavykusių pasirodymų, Ansamblis buvo užangažuotas į prancūzų I-sios armijos štabo vyr. būstinę — Lindau prie Bodeno ežero. Šis pasirodymas propagandiniu atžvilgiu buvo reikšmingiausias. Bodeno bangoms šnarant, skambėjo lietuviškuoju Weltschmerz persunktos lietuvių liaudies dainos, o seni Atlanto sutvirtinimų nugaltėjai, amerikiečiai generolai ir jų kolegos prancūzai, idėmiai sekė tą jiems retą lietuviško folkloro demonstraciją. Lietuvių liaudies dainų melancholija ir originalumu pasizymį šokiai žiūrovams darė stiprų įspūdį. Fotoreporteriai trupe fotografavo ir filmavo, o korespondentai žymėjosi patirtus įspūdžius.

Stai viena iš daugelio prancūzų spaudos recenzijų apie „Čiurlionio“ ansamblio pasirodymus prancūzų kariams. „L'Armure“ 6 Nr. 1946 I. 31. taip rašė:

„Iš Paryžiaus į Kauną“

„Dar vieną kartą lietuviai studentai parodė savo meninius sugebėjimus, kuriuos slepia tas mažas kraštas, esąs šiaurėje ex-didžiosios Vokietijos, tarp Baltijos ir Sov. Sąjungos.

Spektaklis vertas Paryžiaus scenos — pasakė Generolas. Taip, spektaklis aukščiausios klasės, aukšto moralinio ir meninio lygio, kurio galėtų pavydėti mūsų Paryžiaus menininkai. Tik viena dekoracija, dekoracija stebinanti savo paprastumu, tyru linksmumu; ji tačiau žymiai žavingesnė negu žėrinčios mise-en-scenos, didinga, bet taip dažnai apgaulinga, prabanga. Ta maža mergelių grupė tyrais ir gerai pastatytais balsais primena mūsų prancūzišką garsiąją trupę „Chanteuses de la Colombe“.

Ypatingai viena savo žavia šypsena, o ypač balsu uždegė entuziazmu susirinkusius — ji neturi ko pavydėti mūsų geriausiems operos dainininkams. Dainos buvo atliktos su puikiu išbaigimu, švelniais nuansais ir ekspresija. Lopšinės stūbuojanti grandinė davė gracingą išvaizdą melodijai, prie kurios turtingumo prisidėjo ir kalba. Daina apie meilę ir mirtį ir piemenėlių daina yra nemažesni jų repertuaro šedevrai.

Socialiai estetiniu atžvilgiu niekuo nemenkesni už mūsų prancūziškuosius. Jei oželiai mums galėtų atrodyti originalūs, mes turime tačiau stebėtis apleisto mylimojo vikrumo ir blezdingėlių gracija. Niekio panašaus, aišku, su svingu, bet ar tikrai menas neturėtų būti daugiau vertinamas?...

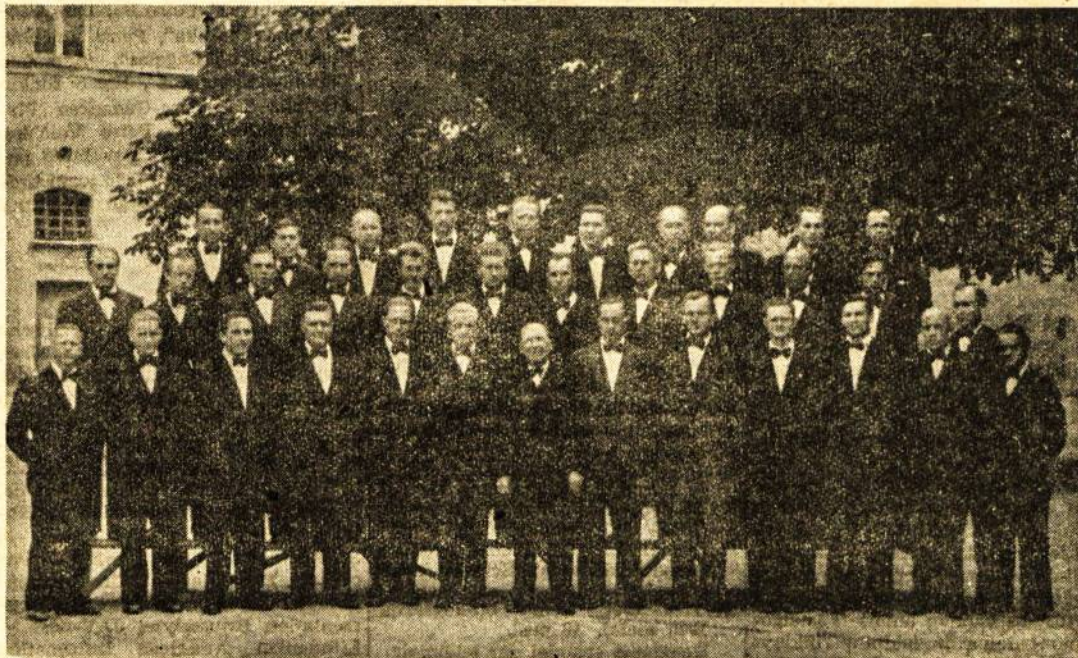
Bravo, jaunieji lietuviai studentai. Supažindindami mus su savo mažu kraštu, kurio daugumas mūsų tik vardą žinojo, jūs užkariavate

mūsų simpatiją menininkams, o per tai jus priverčiate mus mylėti ir jūsų brangią tėvynę“.

Panašių recenzijų buvo atspausdinta ir daugiau. Besikeičiant laikams ir išsikėlus daugumai prancūzų igulų, nutrūko tie brangūs ryšiai. Ansamblis savo veiklą perorganizavo į DP stovyklas. Belankant stovyklas, išraižyta Vokietija nuo Bodeno ežero pietuose iki Šiaurės Jūros šiaurėje, nuo Liuksemburgo vakaruose iki Čekoslovakijos pasienio rytuose. Šiuo metu ansamblis savo balanse turi per du šimtus penkiasdešimt koncertų. Toks įtemptas darbas iš jo dalyvių pareikalavo nemažą jėgų. Jau ne vienas senųjų čiurlioniečių yra išėję iš „rikuotės“, bet jų vieton naujos jėgos stoja tėti tą nedėkingą, tačiau reikalingą darbą.

„Čiurlionio“ ansambliai pradėjus ketvirtuosius darbo metus, linkėtina ir toliau stovėti lietuvių liaudies meno propagandos avangarde, nors ir kažkaip sunkios ir nepalankios gyvenimo sąlygos atetyje lauktų. (b)

Muz. Jul. Štarkos vyrų choras

Reprezentacinis lietuvių vyrų choras — mūsų garbė ir pasididžiavimas. To meninio kolektyvo vadovas Julius Štarka — nepaprasto kuklumo, vokalinio meno estetas.

Štarkos vardas nebuvo linksniuojamas tūkstančių įvairių pastatymų recenzijose, bet jo darbas Kauno teatre, mūsų meno šventovėje, buvo pasigėrėjimo vertas. Jo beveik per ketvirtį amžiaus darbas su teatro choru, jo bendradarbiavimas su pasaulinio masto dirigentais, jo neužmirštami chorai monumentaliose operų pastatymuose, jo sukurtas pulkus Kaune vyrų choras, pagaliau jo ir St. Šimkaus iniciatyva įvykdyta pirmoji Lietuvos dainų šventė, ilgų metų pedagoginis darbas Kauno konservatorijoje — tai yra Nepriklausomos Lietuvos laikų Štarkos pasidarbavimas dainos menui.

Tremtyje Julius Štarka, suprasdamas mūsų kultūrinių vertybių iš-

kėlimo reikala, ėmė organizuoti vyrų chorą. Vertingo repertuaro stoka, kolektyvo komplektavimas be UNRRA-os pritarimo ir daugelis kitų

kliūčių, didelio muz. chormeisterio pritarimo dėka, buvo nugalėtas. Choras per, palyginti, trumpą laiką virto darniu kolektyvu Dillingene.

Lietuvių Tautinis Ansamblis

Lietuvių Tautinio Ansamblio užuomazga reikia laikyti 1940 metus, kai muzikas J. Švedas su Gasp. Velička prie Valstybinės Filharmonijos, Vilniuje, sukūrė naują lietuvišką sceninį žanrą. Karo audra šį Ansamblių suardė, ir kai kurie jo vadovai ir dalyviai, atsidūrę pokarinėje Vokietijoje, suorganizavo Lietuvių Tautinį Ansamblių, Vilniaus Liaudies Ansamblio atžalą, varo trečiųjų metų darbo barą. Vilniuje, valstybinėmis lėšomis išlaikomas, ansamblis turėjo puikias sąlygas tobulėti ir keiti liaudies meno lygį, nors šioje srityje an-

samblio veiklai žymiai kliudė abi okupacijos — bolševikinė ir nacinė, kurios kaip viena, taip ir kita stengėsi slopinti tautines aspiracijas. Ten buvo mums prieinama tautosaka ir kita reikalinga literatūra. Sąlygos tremtyje yra labai menkos ir sunkios.

Vos tik kapituliavus nacinės Vokietijos karo mašinai, rež. G. Velička, muz. Stp. Sodeika ir tautinių šokių žinovė Alb. Ličkūnaitė, mažoje pietų Vokietijos vietovėje, Vierzeinhellgen, ėmėsi organizuoti naują ansamblio kadra ir jau tą patį metų, t. y. 1945 m. birželio 23 d. pirmą kartą tremtyje išeina į sceną Bamberge amerikiečių kariams su statiniu koncertu. Tad data ir laikoma ansamblio užuomazgos diena tremtyje.

Vėliau ansamblis iš Bambergo, pilnoje sudėtyje, persikelia į Wiesbadeno DP stovyklą, kur darbą tęsia toliau ir 1945 m. rugsėjo 8 d. (Tautos šventės proga) Wiesbadene išleidžia pirmąją premjerą „Atsisveikinimas“ („Joninių Vakaras“), Gasp. Veličkos liaudies dainų ir tautinių šokių montažą.

1946 m. vasario 16 d. įvyksta antrojo veikalo, G. Veličkos muzikalinės pjesės „Nemunas Žydi“, premjera, kuri yra taip pat veiksmo, dainų ir šokių montažas.

1946 m. lapkričio L. T. Ansamblis, gastroluodamas anglų zonoje, gavo skubų pranešimą, kad su visa Wiesbadeno lietuvių stovykla perkeliama į Kasselį. Kartu su stovykla būtų persikėlus ansamblis, bet paaiškėjus tuometinio stovyklos direktoriaus pažiūroms į meną, tuo labiau jam atvirai pareiškus, jog visi be išimties bus įjungti į nuolatinius fizinius darbus, vykdomus toli už stovyklos ribų, o tai L. T. Ansambliai būtų buvę tolygu mirties sprendimui, — teko atsiskirti nuo wiesbadeniečių ir įsikurti Seligenstadto (prie Wuerzburgo) lietuvių stovykloje. Šis persikėlimas nepaėjo pro Ansamblių nepalikęs jame pėdsakų, nes keletas jo

Styginis kvartetas

Styginis kvartetas — gryniosios muzikos tobulausias ansamblis. Per amžius kūrė jis savo tradicijas ir repertuarą. Bemaž visų kompozitorių subtiliausia kūryba skirta kvartetui. Kvartinės muzikos atkūrėjais — reprezentaciniais kvartetais didžiulį jasi visi kultūriniai Europos ir užjūrių centrai. Kvartetų mecenatai — didikai, miestai, valstybės. Reprezentaciniais kvartetams skiriami naudoti senų ir pasaulinių meistrų instrumentai — unikumai (2 smuikai, altas ir violončelė), kurie dažniausiai yra turtuolių salonuose bei valstybių muziejuose.

Mes kvarteto neturėjome (nebet) paminėtinos Vasyliūno ir Sauliaus dar konservatorijos studijų laikais. Šiai kilniai užuomazgai dėtos pastangos).

Cia, tremtyje, pažangiausių mūsų instrumentalistų svajonės išsipildė ir Dillingene virto tikrenybe: Vasyliūnas, Pr. Matukas, Gabriolas ir Saulius sudarė lietuvių kvartetą, kuris pasiryžo stoti į konkurenciją panašioms kolektyvams su pasaulinės muzikinės literatūros kūrniais, o kartu ir mūsų kompozitorių kvartetams atkurti ir iškelti į sceną bei savo tautiečius su jais supažindinti.

Pirmas žingsnis sunkus. Bet, nežiūrint visų kliūčių, pirmi pasirodymai davė nelauktai gerų rezultatų. Visada šykštus svetimųjų įvertinimas šį kartą buvo užtautas atpildas mūsų instrumentalistams už jų sunkųjį darbą. Tarp kitko vokiečių dienraštis „Der Allgäuer“ apie kvartetą rašo:

„Keturi lietuviai muzikai sukūrė vienkartinio muzikinio išgyvenimo valandą. Haydno kvartetas, dėka pirmojo smuiko skaidraus ir gyno stiliaus, buvo gražiausiu išgyvenimo momentu. Beethovenė — išskėlimas subtiliausių harmoninių suspalvinių vedė prie aukštai išvystytos muzikinės kultūros ir taip buvo padarytas, kaip kad turi būti patiekta klausytojams — šios rūšies tikriems žinovams.

Adagio affetuose ed appassionate — nežemiškos sferos pasaulyje išnykusių Beethovenio sielos skausmų dailis, kuri aukščiausiam tobulume buvo įlieta į klausytojų širdis...“

B. lietuvių, kvarteto neapsieina ne vienas vietos vokiečių muzikinis parengimas, kur mūsų menininkai visada užima pirmas vietas.

narių pasuko savu keliu — Kasselį, kur jiems buvo geresnės palatpos ir gyvenimo sąlygos negu Seligenstadte.

Išsikūrė ir išlyginę dėl persikėlimo pasidariusias spragas — pasipildę naujais nariais, L. T. Ansamblis š. m. liepos 20 d., atžymėdamas savo 2-jų metų veiklą tremtyje, duoda trečiąją premjerą — G. Veličkos dviejų veiksmų ir vieno paveiklo pjesę „Žmonės Prie Vieškelio“.

Visi trys pastatymai, tai yra liaudies dainų ir tautinių šokių montažai, vaidinimai, perpinti sceniniais dialogais ir masinėmis scenomis, vaizduojančiomis lietuviško kaimo būti, liaudies charakterį ir tautos papročius, o tautiniai rūbai, kuriais pasidabinus atliekami visi vaidinimai, teikia ypatingai spalvingo kolorito veikalams.

Be suminėtu veikalų, L. T. Ansamblis pasirodo su vokalniais ir religinėmis muzikos koncertais.

Per dvejų metų veiklą tremtyje L. T. Ansamblis yra apvažinėjęs visą tris vakarų Vokietijos zonas ir aplankęs veik visas didesniąsias lietuvių tremtinių stovyklas, vaidinęs amerikiečių armijos kariams, tremtiniams lenkams ir ukrainiečiams, saragybų ir darbo kuopų vyrams ir vokiečių visuomenėi. Jam taip pat yra tekę atstovauti lietuvių tautinius interesus Weidene, Bavarių tautinių rūbų ir šokių šventėje, ir lietuvių tremtinių maldininkų saskrydyje, Altoettingene.

L. T. Ansambliai nuo pat jo įsikūrimo tremtyje iki šiai dienai vadovauja tie patys meno šakų vadovai: režisūrai — rež. Gap. Velička, muzikinei daliai, vokalinių ir religinių koncertų paruošimui dirigentas muz. Stp. Sodeika, tautiniams šokiams — Alb. Ličkūnaitė ir liaudies muzikos instrumentams — B. Pakštas. Visų veikalų dekoracijos yra darytos dailininko Č. Janušo.

B. J-vičius

Vienas „Čiurlionio“ ansamblio pasirodymų Austrijos kaimuose

Lietuvių Meno Kolektyvas Scheinfelde

1945—1947

Regensburge susirinkus didesnei lietuvių grupei, muz. Broniaus Budriūno, prof. Igno Malinausko ir kitų visuomenininkų iniciatyva, buvo pradėtas organizuoti choras, kuriam vadovauti ėmėsi buvęs Vilniaus Filharmonijos ir Operos chorų dirigentas muz. Br. Budriūnas. Po sunkių naujakūrystės vargų ir šešių darbo savaitių, choras ir lygiagrečiai pradėjusi dirbti, daugiausia iš chorisčių sudaryta tautinių šokių šokėjų grupė 1945 m. rugpjūčio 11 dieną pirmą kartą pasirodė Regensburgo Miesto Teatre, šalia solistų (Dambrauskaitė, Bėrauskas, Ambrozaitis ir J. Kačinskis), atlikdami veik. pusę programos. Greit šita žmonių grupė pasivadiną Regensburgo Lietuvių Meno Kolektyvu ir intensyviai dirba.

Seka pasirodymai vietoje, aplankomos kaimyninės lietuvių stovyklos, kaip Muenchenas, Augsburgas, Landshutas ir k., kol 1946 m. pavažavęs Regensburgo lietuviams pateikė staigmeną, kurios pasėkoje M. K. su visa lietuvių bendruomene persikelia į Scheinfeldą. Čia radęs geresnes darbo sąlygas M. K. naujai sublizga, duodamas keletą koncertų vietoje ir aplankydamas Hanau, Bambergo lietuvių stovyklas, dalyvaudamas Baltų Tautų Festivalyje Schongau, Wuerzburgo Dainų Šventėje ir įdainuodamas juostas Stuttgarto radijofone, iš kurių tas pats radijofonas maloniomis mums datomis (1946. XII. 25 ir 1947. II. 16) transliavo šio choro įdainuotą dainą.

Paskutinės 1946 m. dienos labai susilpnino M. K. kiekybiškai. Susidarūsiai spragai užpildyti reikėjo priimti naujus žmones ir juos atsk-

rai paruošti. Buvo nepabijota ir šio didelio darbo, kurio pasėkoje buvome antrųjų M. K. metinių liudininkais. Išore būdamas panašus į kitus šios rūšies vienetus, M. K. ryškiai išsiskiria savo vidum, nes naudoja-

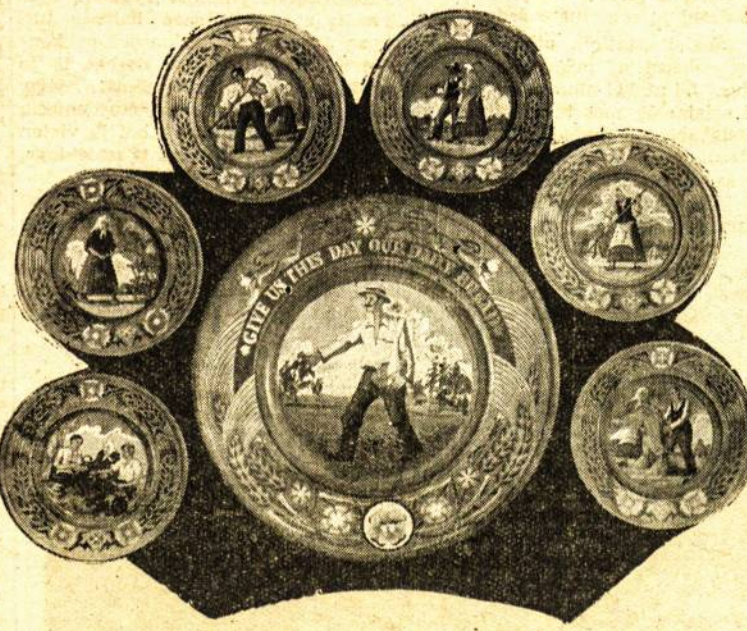
masi daugiausia originalia chorine literatūra. „Mano noras, — sako muz. Br. Budriūnas, — parodyti, kad mes, šalia labai mielų liaudies melodijų, turime ir originalių chorinių kompozicijų, kurios tik ir tegali pasakyti,

kaip toli esame chorinėje kultūroje.“ Br. Budriūno žodžiai pasitvirtina peržvelgus jo choro dainuojamą apie 80 dainų ir giesmių repertuarą. Randaime Jakubėno „Vai eičiau“, „Rugšėjis“, „Ko žilas ožys blivė“, Kačinskio „Beržas“, „Pjovėjas“, Gruodžio „Žiema“, „Žvejai“, Br. Budriūno „O, Nemune“, „Sauskas“, „Tėvynei“, M. Petrausko „Žvakė ir plauktakė“, pagaliau Simkus, Zilevičius, Sasnauskas, Naujalis, Strolia, Gaidelis ir kt., kurių veikalus choras turi savo repertuare.

Paskutiniu metu M. K. choras

ruošiasi įdainuoti į plokšteles ir tuo užfiksuoti savo darbą. Šis sumanymas girtinas jau vien dėl to, kad ateityje vargu ar greitai bus galima sudaryti stipresnių chorinių vienetų. Antra, gi tai bus turtas, kurį mielai priims nuniokota Tėvyne ar, emigracijos atveju, pasaulyje išsisklaidę tautiečiai.

Iki šiol M. K. turi per 70 pasirodymų ir kiekvienos iškilinės šventės proga gieda bažnyčioje. Gal tai yra nedaug, bet vis dėlto tai yra tąsą grandinės, kuria mes reiškiamė savo kovą ir kūrybinį gajumą. A. G.

Tai tik dalis grožybių, kurias gamina dail. Č. Janušo Dailės Studija

Lietuvių Bibliografijos Tarnyba Memmingene

1945. XI. 11. d. bibliogr. Aleksandras Ružancovas ir dipl. inž. Stanislovas Šimkus įsteigė Memmingene Lietuvių Tremtinių Bibliografijos biurą tremtinių leidiniams registruoti ir rinkti. Kiek vėliau šis biuras buvo pavadintas L.T.B. Įstai-ga, o įsteigus Lietuvių Bibliografijai Archyvui Berne bei Baltiečių Bibliografijos Institutui Pinneberge — Lietuvių Bibliografijos Tarnyba. Leidinių rinkimą Memmingene teko nutraukti 1946 m. žiemą, nes vienas UNRRA-os vadovų atėmė iš įstaigos vedėjo patalpą ir leidinių rinkinys atsidūrė drėgname rūsyje. Teko paskubomis perduoti šį rinkinį Liet. Bibliogr. Archyvui Berne ir toliau rinkti leidinius ir siuntinėti juos Archyvui.

Darba pradėdant pasinaudota Amerikos lietuvių pagalba: kun. rektorius Nešlis atsiuntė Dewey'o bibliogr. klasifikacijos lentelių 1945 m. laidą, o K. V. Grinius jun. — kortelių kartotekai.

Iki 1947 m. rugsėjo 15. d. Tarnybos kartotekose suregistruota leidinių

	neperiod.	period.	viso
1945. IV - XII mėn.	91	135	226
1946. I - XII mėn.	245	232	477
1947. I - XII mėn.	138	88	226

Tarnyba išleido šias mašinėle atspausdintus brošiūras:

Nr. 1 — Liet. periodikos straipsnių (1945-1947) bibliografija — 920 Biografijos. 9-1 numer. pusl.

Nr. 2 — Liet. rašyt. kūryba tremtyje — J. Balčiūnas - Švaistas. 4 pusl.

Nr. 3 — Liet. rašyt. kūryba tremtyje — Stasys Santvaras. 6 pusl.

Nr. 4 — Lietuvių tremtinių bibliografija, 1946 metai. 45 pusl.

Nr. 5 — Liet. period. straipsnių bibliografija — 000 Bendrybės. 10 pusl.

Nr. 7 — Liet. rašyt. kūryba tremtyje — Bernardas Brazdžionis. 11 pusl.

Nr. 10 — Liet. periodikos straipsnių (1945-1947) bibliografija — 070 Žurnalizmas (II. Liet. žurnalistų S-gos suvažiavimui Schweinfurte). 6 pusl.

Nr. 11 — Liet. tremt. bibliografija, 1945 metai. 18 pusl.

Rengiama spaudai dar leidiniai:

Nr. 6 — Liet. periodikos straipsnių b-ja, 1945 m.

Nr. 8 — Liet. rašyt. kūryba tremtyje — Faustas Kirša

Nr. 9 — Liet. rašyt. kūryba tremtyje — Kazys Bradūnas

Nr. 12 — Liet. tremt. bibliografija, 1947 m. sausio - rugp. m.

Nr. 13 — Liet. period. straipsnių bibliografija, 1946 m.

ir t. t. Šie leidiniai parengti Tarnybos vadovo A. Ružancovo. Tiražas 10-13 egz.

Tarnyba palaikė tamprius ryšius su Baltiečių Bibliografijos Institutu Pinneberge, kuriam siunčia reguliariai visus savo leidinius, o taip pat kartotekose įregistruotų leidinių biuletenius. Iš Instituto direktoriaus prof. akad. Dr. Vaclovo Biržiškos Tarnybos vadovas gauna patarimų ir nurodymų bibliografijos reikalais. Liet. Bibliogr. Institutui taip pat siunčiami Tarnybos leidiniai ir biuleteniai, be to, ir visi iš leidėjų bei autorių ir redaktorių gauti leidiniai. Siemet nuo balandžio 8 d. iki rugsėjo 15 d. Archyvui per jo įgaliotinį Prancūzų okup. zonai A. Brazilių pasiūsta 262 knygos, brošiūros ir dokumentai, o taip pat 2115 Nr. Nr. laikraščių ir žurnalių.

Palaikomis ryšiai ir su kitomis mokslo įstaigomis Vokietijoje, Europoje ir Amerikoje. Kai kurioms siunčiami Tarnybos leidiniai, kitoms informacijos ir statistinės žinios apie liet. tremtinių spaudą arba svarbesnių leidinių kortelės. Iš tokių įstaigų

minėtinos: Vokietijoje — Deutsche Bibliothek (dir. prof. Dr. Eppelsheimer) Frankfurte a. M., Bibliothek des Institutes für Weltwirtschaft (Rytų skyr. vadovas lietuvis P. Dilys) Ratzeburg; Vatikano valstybėje — Biblioteca Vaticana; Italijoje — Istituto Bibliografico Italiano Romoje; Prancūzijoje — Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture (UNESCO) Paryžiuje; Belgijoje — Office Internationale de Bibliographie et de Documentation Brussels; JAV-bėse — Lithuanian American Information Center New York, University of Pennsylvania, Philadelphia ir t. t.

Tarnyba rūpinasi padėti rašytojams, mokslininkams ir kit. surasti reikalingus jiems leidinius, ypač senesnių, iki 1944 m. laikų. Atsižvelgdama į padažnėjusius prašymus padėti surasti knygas ar straipsnius, Tarnyba numato gauti atitinkamų organizacijų pritarimą ir sudaryti bendrą katalogą senesnių knygų ir žurnalių, esamų įvairiose bibliotekose.

Styginis kvartetas išvykose. Iš kairės dešinė: S. Gabrijolas, Pr. Matiušas, M. Saulius ir Iz. Vasyliūnas

Lietuviški laikraščiai J. A. Valstybės

(Pradžia 2 pusl.)

Amerikos lietuvių laikraščiuose bendradarbiauja. Kai kas pagrįstai juokauja, kad dabartinuose Amerikos lietuvių laikraščiuose galima atpažinti, kad ir sumažintai, ir buvusį „Lietuvos Aidą“, ir „XX Amžių“, ir „Lietuvos Žinias“. Pagrindo juokavimui yra, nes visi tų laikraščių redaktoriai ir bendradarbiai, pasirinkę sau artimesnius laikraščius, aktyviai bendradarbiauja. Nuo to Amerikos lietuvių laikraščių lygis stipriai pakilo, ten galima rasti jau ko pasiskaityti ir mūsų išprususiems reikalavimams. Redaktoriai, neabejotinai, kiek lengviau atsikvėpė, bet su tuo atsirado ir reikalus Amerikos laikraščius didesniais kiekiais permesi į Vokietiją ar

kitas tremtinių gyvenamas vietas. O už tuos laikraščius negi užsimokėti, kada vokiškoji markė padaryta kituose kraštuose beverčių pinigų. Pridėjus, kad bendradarbiai reikalauja nors atsilyginti, daugiausia pakėlimais, tai vieni redaktoriai ir leidėjams vargai nukrito, o kiti atsirado.

Nelengvą kelią Amerikos lietuvių laikraščiams teko ištirti. Nelengvas jis ir dabar. Žinoma, jei didesni tremtinių kiekiai pasiekė Amerikos žemę, neabejojama, kad tada vėl prasidės gyvesni laikai. Bet šiandien, kiekvienas mūsų, kuris turim geresnių ryšių su Amerikos lietuviu, galim drąsiai pasakyti, kad lietuviškoji spauda ten ir buvo didžiausias lietuviybės palaikytojas. Dabiniai rodo, kad dide-

lės viltys, dėtos į bažnyčios valdmenį, nepasitvirtino. Šiandien jau nemažai lietuviškų parapijų, kur lietuvių kalbos nebėsigirdi, o lietuviškieji laikraščiai vis dar kruta, vis lietuviybės žadinimui nesiliauja. Todėl, kai vartai Amerikos lietuvių laikraštį, žinai kokiose sąlygose leidžiamas, kai žinai, kad ir tų laikraščių redaktorių niekas specialiai tam darbui neruošė, kad tas laikraštis plačiu mastu ir nedidelis, bet jis nepaprastai brangus ir mielas. Mielas, nes tai mūsų kraujo brolių kūrinys, daugelį metų meštas į amerikėjančią lietuvių masę ir daugeliu atveju sužadins naują prisikėlimą lietuviybei. Garbė redaktoriams ir jų pagalbininkams!

Dail. Č. Janušo ved. (pirmasis kairėje) Dail. Stud. Wuerzburg, darbo metu

Santykiavimas su skaitytojais

Jeigu ponams redaktoriams yra daug darbo ir rūpesčio, kol paruošia laikraštį spausdinti, tai ne mažesni vargą turi ir administracija, kol tą laikraštį pateikia skaitytojams. Skaitytojų reikalavimai labai kuklūs, jie nori laikraštį greitai ir lengvai gauti. Tačiau tas kuklumas administracijai ir sudaro daugiausia rūpesčio. Mat, spaudą suvaržius, nustatytas ribotas tiražas, o skaitytojų daug — nebegalime patenkinti visus reikalavimus. Sakysim, platintojas, kuris apripina laikraščiais stovyklą su 2.000 ar 3.000 gyventojų, normaliai gaudavo 500 ar 600 egz., o suvaržius spaudą, kad ir prie geriausių norų, tegalėjo gauti tik 100 ar 150 egz. Mes suprantame, kad šiuo atveju platintojui yra labai sunku, jis turi aiškinti gyventojams, kad tiek tegauta. Tačiau jis būna nesuprastas ir nereikalingai puolamas. Kreipiasi į administraciją: siųskite daugiau, negaliu išsiversti su tokia mažu kiekiu, žmonės man akis išdraskys — nedrįstu išeiti nė į rajoną. O ką mes galim padėti? Kad nebūtų suvaržymų, kad spausdinimui laikraštinio popieriaus būtų pakankama, paleistumėm rotacinę mašiną 10-tį minučių ir klausimas būtų išspręstas. O kiek tokių vietovių yra, kiek tokių nusiskundimų turi administracija perskaityti! Visur tas pats reikalavimas — daugiau.

Pažiūrėjus į Mūsų Kelio skaitytojų pasiskirstymo planą, aiškiai matyti, kad visuose Vokietijos didžiuosiuose miestuose ir miesteliuose yra platintojai ir skaitytojai. Čia tik duota vietovės su daugiau negu 10 skaitytojų. O kiek tų vietovių, kuriose tėra vienas, du ir daugiau skaitytojų. Nuo pat šiaurėje esančio Flensburgo iki pietuose Kempteno, nuo Prancūzijos sienos iki Berlyno, — visur

nusagstyta skaitytojais. Toli gražu šis žemėlapis neapima viso MK skaitytojų tinklo. Čia tik trijų zonų pasiskirstymo planas.

Mūsų Kelias aplanko visus kampučius, atranda savo tautiečius, esančius mažiausiam kaime, ligoninėse ar sanatorijose ir tarnaujančius savanorių legijonuose Indijoje, neaplenkia esančių kaimynėse valstybėse, pasiekia brolius, išvykusius į užjūrius. Ir iš gautų laiškų matyti, kad jis visur yra mieliai sutinkamas ir laukiamas.

Administracija turi daug vargo, kol išskalkuluoja, kad MK paskleistų, nors ir mažais kiekiais, kuo plačiau — po visas šalis, bet kartu ir žiūri, kad nenukentėtų mūsų gerb. platintojai čia Vokietijoje, tenkinant juos ribotu egzempliorių kiekiu.

Todėl nenuostabu, kad kartais administracijai tenka pasiskaityti ir nemalonus turinio laiškus, aimanuojančių laiškų. Kartais jie labai pamatuoti, o kartais išbara visai be rimto pagrindo. Vienas, kuris nors platintojų negauna laikraščio įprasta tvarka, siunčia telegramą ar laišką: kodėl negaunu? Tuo tarpu jeigu jis negavo šiandien, tai gaus rytoj. Žinoma, ekspedicija išsiunčia visus vienu kartu, tik dėl pašto kaltės vieną, o kartais dvi dienas pavėluoja. Ir ištikrųjų, sekančią dieną gauname telegramą, kad viskas tvarkoj, gavau. Per didelis nekantrumas sudarė nereikalingas išlaidas telegramoms ir susirašinėjimui.

Esti ir kurioziškų numerių. Vienas skaitytojas, visą savo gyvenimą buvęs maliorius, tepliorius, sumanė pakeisti savo profesiją — pasidaryti rašytoju. Rašo graudingą laišką, išdėsto reikalą ir prašo atsiųsti rašymo taisyklės. Laiškas perduodamas redakcijai. Jo likimas aiškus.

Arba dar. Platintojas siunčia pinigų pašto perlaidą už prenumeratą. Perlaidoje parašo: gavėjas Mūsų Kelias, siuntėjas irgi Mūsų Kelias. Ir daryk kad geras su tais pinigais, ką nori. Nei gražinti, nei laikyti, nei žinia į kieno sąskaitą įrašyti. Tokiu būdu ir įvyksta klaidos dėl sąskaitų.

Arba vienas skaitytojas iš prancūzų zonos rašo: siųskite laikraštį mano nurodytu adresu. Administracija jo pageidavimą vykdo. Seka laiškas po laiško — kodėl nesiuočiau, kaip aš nurodžiau. Buvome priversti jo rašytą laišką nusiųsti jam atgal, pabraukiant nurodytą adresą, įsitikinti, kad siunčiama taip, kaip jo buvo prašyta. Sekančiu laišku mūsų gerb. skaitytojas labai atsiprašo, kad jis iš pat pradžių per apsirikimą buvo nurodęs nevisai pilną adresą. Dar daug daug panašių ir visai be pagrindo trukdančių administracijos darbą laiškų tenka perskaityti.

Negalima būtų tvirtinti, kad ir iš administracijos kaltės nebūtų kokių nors nesklandumų ir netobulumų. Kiekvieną darbą dirbant vyksta klaidų. Tačiau administracija deda viltį, kad nuo 100-jo nr. mūsų bendradarbiavimas su gerb. skaitytojais ir platintojais bus sklandesnis ir tobulės.

K. Černius,

„M. K.“ Administratorius

KELEIVIS

GARSAS

NAUJIENOS

THE LITHUANIAN DAILY NEWS

SANDARA

VIENYBĖ

LITHUANIAN NATIONAL WEEKLY

Tėvynė

SUSIVIENIJIMAS AMERIKOJE

Dar keli amerikiniai lietuviški laikraščiai

Ties pirmaisiais Mūsų Kelio numeriais

(Atkelta iš 2 pusl.)

jau naujas numeris laukdavo panašiai išnešiojamas. Ne retai nusverdavo ir praktiškas protas, jog leistis į tokia tolimą ir varginančią kelionę su tokia nepelninga našta kaip laikraštis — neapsimoka.

Taip paskirsčius antrąjį numerį

išvežioti, dar liko apie pusę viso tiražo. Kas daryti? Savanorių nėra. Negi paliksime jį dulkėti, kada ten toliau tūkstančiai laukia lietuviško žodžio, — ne tam visas darbas ir rūpestis. Susikraunam mudu su p. D. Peniku į kuprines po tūkstantį, sėdame ant motociklo ir pasileidžiame Wuertburgen, pustrečio šimto kilometrų į vieną pusę. Nepasakyčiau, kad kelionė būtų buvusi lengva, bet jos nemalonumu tikrai nesiskundėme, nes tai buvo pradžia didelio darbo kurį niekieno neverčiami ėmėmės nešti ant savo pečių.

Po trijų dienų ir naktų, suvarge ir apraišiotom žaizdom, grįžom namo, bet tuo pačiu motociklu. Pailsėję galėjom ir savo artimiesiems apie sėkmę papasakoti: parsivežėme pilną komplektą lietuviškų rašmenų! Tai tikrai tokios kelionės vertas laimėjimas. Neprisiminėm tik viena: jeigu prieš avariją, kuri mus ištiko kelyje, nebūtų laiku pristabdytas greitis, nebūtų pakakę vienam nuskobtos kaktos, kitam nuzulinto kelio, gal nebūtų reikėję nė rašmenų komplekto, nes vežtas numeris tikrai būtų buvęs paskutinis.

Pralaužus pirmuosius ledus, iškyla nauji sunkumai

Gyvenimas — tai amžinas budėjimas, kažkas ir kažkada yra pasakės. Šių žodžių teisingumu ne kartą esame įsitikinę. Besidžiaugdami pasiektais laimėjimais, visada žvalgydavomės, iš kurios pusės artinasi naujas smūgis, kad įstengtume nors paskubomis jį atremti.

Taip, sakysim, su trečiuoju numeriu žymiai pagerėjo darbo sąlygos, iš didžiųjų salių stovykloje persikėlus į kareivines. Pagausėjo ir medžiagos — atsirado vis naujų bendradarbių. Parsigabenus rašmenis, visas tekstas buvo galima duoti tobulu lietuvišku šriftu. Bet iš kitos pusės ėmė vis labiau brangti spausdinimas, kurį prisiėjo apmokėti ir pinigais ir nepiniginiais. Greta to paaiškėjo, kad nemaži laikraščio kiekiai bevežiojant ir beplatintant žuvo — nebebuvo kam su redakcija atsiskaityti. Nebesuvedėme galų su galais ir savo asmenines sutaupas laikraštini sudėję.

Bet tai dar ne viskas. Po trečiojo, ruošiantis ketvirtajam, pasikeičia miestely komendantas. Atvykęs naujasis tuojau po stovyklos reprezentacinio koncerto, sąryšy su stovyklos komitetui išprovokuota byla, atšaukia laikraščiu leisti leidimą, nors koncertas jokio ryšio su laikraščiu ir neturėjo.

Bylos precedentas buvo labai paprastas. Rengėjai, norėdami, kad keliolika pasikviestų amerikinių svečių geriau suprastų solistų ir taryk pirmą kartą pasirodantį Dillingeno lietuvių vyrų choro dainą, į programą įdėdą lapelį su keliais mašinėle rašytais sakiniiais apie lietuviškos dainos charakterį. Tas menkas pataikavimas svečiams kai kieno buvo palaikytas tiek dideliu politiniu įvykiu, dėl kurio prisireikė tuojau areštuoti

visą komitetą ir padaryti kitas išvadas, jų tarpe ir minėtą laikraščio uždraudimą.

Kad ir kaip buvo stengtasi, jog būtų atšauktas laikraščio leidimo sustabdymas, visos pastangos atsimušdavo kaip žirniai į sieną, iki nebuvo pasibaigusi minėtoji byla. Tikrai lapkričio mėn. pabaigoje, išvykus UNRRA-os direktoriui Mr. Chase, byla po keletos atidėliojimų buvo išspręsta, nubaudžiant komiteto narius po 500,— RM pinigines baudos už anų lapelių spausdinimą be specialaus leidimo. Po to jau susidarė sąlygos vėl leisti Mūsų Kelui atgyti — buvo vargais negalais išgautas naujas leidimas, suteikęs daugiau laisvės atrenkant medžiagą ir leides lankraštį savo tautiečių tarpe platinti didesniame Vokietijos plote. Išlyginant skaitytojų praleistą laiką, pasirodė keletas dvigubų numerių, o nuo sekančių metų pradžios, Mūsų Kelias pavirto aštuonių puslapių savaitraščiu, išimtinomis progomis išeidamas po 12 ir net 16 psl.

Nors jau patioje darbo pradžioje buvome aiškiai pasisakę, jog savo darbo nesiejame su kuria nors viena stovykla, o skiriame visai bendruomenei, tačiau praktiškai nuo Dillingeno stovyklos atsiriboti nieku būdu neįmanoma. Su ja dieną iš dienos susidurdami, savo darbui prisireikiame bent moralinės paramos, kad sėkmingiau galėtume tęsti pasiimtą uždavinį. Džiugu pastebėti, kad šios moralinės paramos nemažai susilaukdavome iš stovyklinių kaimynų ir tos stovyklos komitetų, o ypačiai iš pirmųjų, kuriems vadovavo V. Dunčia, ir paskutiniojo — pirm. A. Dagilio su jo bendradarbiais — B. Laucevičium, J. Valiukoniu, T. Vidugiriu ir F. Putriumi. Manome, atspėjime ir daugumos skaitytojų jausmus, jeigu Redakcinio Kolektyvo ir jų vardu šia proga bus Dillingeno lietuvių stovyklai ir jos komitetams pareikšta padėka už visa tai, kiek jų prisidėjo, kad Mūsų Kelias šiandien gali užkleisti savo pirmąją šimtine, ryždamsis savo darbą tęsti ir tada, kai laisva mūsų tėvų žemė kada nors vėl surinks likimo blaškytus ir grūdintus savo vaikus.

MŪSŲ KELIAS

Išėina kartą savaitėje, ketvirtadienį Dillingen/Donau, Kapuzinerstr. 16.

Vyr. Redaktorius D. Penikas. Redaktorius Al. Laikūnas.

Lithuanian Newspaper „OUR WAY“. Authorized by EUCOM HQ, Civil Affairs Division.

Editor and publisher: Domas PENIKAS. Adress: Dillingen-Donau, Kapuzinerstr. 16.

Printer: Verlagsanstalt Manz, Dillingen/Donau.

Population to be served: 10.000. Kaina 1,50 RM.

100-^{IS} MŪSU KELIAS LIETUVA TĖVYNĖ MŪSU...

Tremties spaudos uždaviniai ir darbo sąlygos

Periodinė spauda, apskritai imant, yra duotojo meto politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo bei siekimų veidrodys. Taikos metu demokratiniuose kraštuose spauda siekia tautai ekonominės gerovės ir kultūrinio gyvenimo klestėjimo. Tik karo metu ji būna pajunginama specifiniams krašto reikalams.

Tokius pat tikslus ir siekius yra užsibrėžusi ir tremtinių spauda. Tačiau ji, būdama skirtingose sąlygose, negali atlikti visų tų funkcijų, kurios yra būdingos laisvųjų kraštų spaudai. Mūsų tremties gyvenimas yra labai suvaržytas, nes esame svetimame krašte, svečių teisėmis. Karo aplinkybės, atplėšusios mus nuo Tėvynės kamieno, sunaikinusios mūsų ekonominį ir politinį gyvenimą, — uždėjo savo antspaudą ne tik ant visos mūsų būties, bet taip pat ir ant mūsų periodinės spaudos.

Mes, kaip mažas ir bejėgis kūdikis, esame nuolatiniame auklių (UNRRA ir IRO) priežiūroje. Ši globa netiesioginiu būdu veikia mūsų spaudos veidą. Dar daugiau mūsų spaudą ištėmė okupuoto krašto gyvenimo sąlygos. Reikia žinoti, kad Vokietija nėra mirusi, kad tarp jos griuvėsių slankioja įvairiausių idėjų: čia vieni siekia rytinių kaimynų globos, kiti nori būti savarankūs, o gal yra ir tokių, kurie norėtų atsigrębti už karą pralaimėjimą ir vėl grasyti kitoms tautoms. Okupacinė vadovybė, žinodama esamą padėtį ir būdama ankštai susiriusi alijantinėmis sutartimis, negali atpalaiduoti spaudos varžtų ir negali leisti bet kam ir bet ką rašyti, nes tą laisvę daugis galėtų panaudoti piktam. Dėl šios priežasties ir yra įvestas spaudos priežiūros organas. Tai nėra pilna žodžio prasme cenzūra, kuri viešpatauja anapus sienos, bet tam tikra kontrolė, susijusi su okupacinės vyriausybės uždaviniais bei išpareigojimas. Tad šis faktas, suprantama, veikia ir tremtinių periodinę spaudą.

Nemažiau svarbus veiksnys, lemiantis spaudos uždavinius, jos siekimus bei kokybę, — yra netekimas savarankaus ekonominio gyvenimo. Priklausydami svetimoms auklėms ir neturėdami savo tautos ir valstybės ūkio, esame priversti tas problemas iš mūsų periodinės spaudos išbraukti arba bent labai susiaurinti. Jei mūsų būsimą tautinio ūkio atstatymo klausimais retkarčiais ir pasisakoma, tai vis dėlto jie spaudoje nedominoja, nes laikinai mes neturime tų duomenų bei aplinkybių, kuriomis tai operuotume. Šis faktas spaudos užsibrėžtus tikslus siaurina ir pačią spaudą susina, bet tas pareina ne nuo redaktorių ar žurnalistų norų.

Palieskime trečią faktorių — valstybės politiką, kurios nebuvimas taip pat neigiamai veikia mūsų periodiką. Suprantama, būdami demokratai ir siekdami jos tobulesnio laipsnio, galėtume daugiau panagrinėti jos teigiamąsias ir neigiamąsias puses, kad tuo būdu labiau išryškintume tas jos formas, kurios mums būtų priimtinausios. Tačiau atsimindami, kad ateities valstybinės santvarkos fona duos didieji demokratiniai kraštai, tai mums dabar vesti nevalsingus ginčus nebūtų tikslo. Jei tai būtų nepriklausomoje Lietuvoje, šis klausimas būtų ypač svarbus.

Kiek daugiau laisvės spauda turi mūsų kultūrinėje srityje, bet ir čia sukausto ją mūsų skurdas. Jei spaudoje kultūriniai reikalai skiriama ir daugiau vietos, tai vis dėlto kultūrinio gyvenimo klestėjimui yra taip pat nemaža trukdančių veiksnys. Kultūrinis gyvenimas plačia žodžio prasme gali klestėti tik ten, kur yra valstybinis ir ekonominis pagrindas. Mes tų sąlygų neturime. Reikia atsiminti, kad šandien dailininkai, žurnalistai, rašytojai, muzikai ir kiti kultūrinio darbo veikėjai sugrūsti į barakus, arkliedes, dažnai net po kelias šeimas į vieną nedidutį kampelį. Šis faktas, nekalbant apie kitus trukdančius veiksnius, yra labai svarbus

kliuvins kultūros srityje. Jis neleidžia išskleisti sparnų ir paskraidyti po dausas. Menas, kultūra auga mecenatų globojamos. Šaltas visuomenės žvilgsnis į menininkus, kultūrininkus, į spaudos žmones ne skatina, bet sunkina spaudos ir meno darbą, nors visuomenė ir spaudos ir meno reikalauja, mielai skaito bei meno parengimus lanko.

Jei kultūrinio darbo žmonės nekreipia dėmesio į kai kurių visuomenės narių atšakumą, tai tik todėl, kad kultūrininkai labiau įvertina spaudos ir kultūros vaidmenį. Jiems visuomenės reikalai stovi aukščiau negu kai kurių visuomenės atskaliūnų šnairavimas ir bendrųjų siekimų drumstimas. Reikia džiaugtis, kad tokių nihilistų, kurie neigia visa tai, ko je patys nedirba, pasitaiko nedaug. O dažnai jie tokio darbo ir nepajėgia dirbti. Nihilistinė dvasia išplaukia ne iš geros valios visuomenėi. Tokių nihilistų matome šandien ir JTautų savažiavime.

Nihilistinis vaidmuo yra ne kūrybingas, bet destruktivus, nihilistai niekad neina progreso keliu, bet vis žengia atgal. Progresas eina per pozityvų, konstruktyvų darbą, nors jis būtų ir su paklaidomis.

Sito konstruktyvaus principo laikosi tremtinių spauda, ir Mūsų Kelias eina pozityviu vieškeliu.

Turėdami galvoje minėtus spaudos varžančius veiksnius ir esamas sunkias aplinkybes, neminint spaudos darbo kliūčių ir sunkumų, galime konstatuoti, kad mūsų tremties spauda, reliatyviai imant, yra gera ir jos nueitas dvejų metų kelias palieka šviesią prošvaistę tremties ūkanose. Suprantama, tuo nenorima pasakyti, kad ji visada tokia ir paliks. Laikui bėgant, sąlygoms kintant, silpnėjant spaudos varžtams, kintant mūsų ekonominiam ir politiniam gyvenimui, gerėjant informacinei tarnybai — spauda turės ne tik eiti su gyvenimu, bet ji turės skinti naujus kelius į Nepriklausomą Lietuvą, į valstybinį ir ūkinį savarankumą.

Žinodami, kad didžioji tremtinių bendruomenės dalis spaudos yra ištroškusi ir jausdami jos nuolatine paramą ir užuojautą, mes ryžtamės per Mūsų Kelią net tik informuoti aktualiais politiniais ir kultūriniais klausimais, bet juo eiti į mūsų tėvų ir senelių žemę, kur ilsis lietuviai artojas, savo prakaitu laukus vilgęs ir maitinęs lietuvių tautą.

A. Musteikis

Naujosios spaudos sulaukis... Ji visus atgaivina

L. T. B. Vyr. Komitetas sveikina

Ryšys su Mūsų Keliu dvejų metų sukaktimi, LTB Vyriausiasis Komitetas naudojasi proga pareikšti Ponams Redaktoriams ir artimiausiems bendradarbiams savo geriausius linkėjimus, kad šandien seniausias tremtyje laikraštis ir toliau sėkmingai gyvuotų, rodydamas visiems tautiečiams kelią į geresnę ateitį.

Prisimindami prieš dvejus metus sunkiose tremties sąlygose pradėtą kurti lietuvių spaudą, matome kokią didelę pažangą ji yra padariusi išorės, dydžio ir turinio atžvilgiais. Per didelį mūsų spaudos darbininkų pasišventimą iš nieko sukurta spauda šandien pavirto kasdienine kiekvieno tremtinio duona, jo dvasiniu peniu, tremties gyvenimo veidrodžiu, mūsų troškimų ir vilčių atspindžiu.

Tad ir Mūsų Kelias per tuos dvejus metus nepaliaujamai lankydamas savo tautiečius, turėjo ir turi didelę reikšmę mūsų visuomeniniam bei kultūriniam gyvenime.

Šia proga norėtusi Mūsų Keliui pareikšti keletą pageidavimų:

1. Dėti pastangų, kad Mūsų Kelias galėtų išeiti bent du kartus per savaitę, nes šiais laikais įvykiai bėsta ir vyksta žaibo greičiu ir savaitraštis nevisuomet laiku suspėja juos paminėti arba į juos reaguoti.

2. Atsižvelgiant į tai, kad knygų išleidimas yra labai sunkus, o dailiosios literatūros kūrinių badas labai didelis, būtų gera, kad Mūsų Kelias prisidėtų prie tos svarbios problemos išsprendimo, išleisdamas grožinės literatūros kūrinius ar tai savo atkarpoje, ar tai atskiro leidinio pavidale.

3. Greta neigiamų mūsų gyvenimo apraiškų kėlimo, ryškinti ir teigiamuosius. Pastaruoju laiku mūsų spauda dažniausiai keldavo aikštėn vien tik mūsų neigiamų gyvenimo reiškinius. Tai sudarydavo šališką tremtinių gyvenimo pavaizdavimą. Mūsų gyvenime yra žymiai daugiau pozityvių, teigiamų, šviesių apraiškų, kurias pirmoje eilėje reikėtų išskirti.

4. Galimai dažniau diegti mintį mūsų bendruomeniškumo, tremtyje gyvenimo svarbą, reikala išlaikyti bendruomenės organizacijos formą visame pasaulyje išblaškytų lietuvių tarpe.

LTB Vyriausiasis Komitetas

Dar keli sveikinimai mums

Centrinė Baltų Taryba

Nelengvas tremtinių ir tremtinių-kosios spaudos kelias.

Be spaudos paramos lietuvių tremtinių gyvenimas būtų dar sunkesnis. Mūsų Kelias per šiuos du metus išvarė gilią vagą lietuvių kultūriniame ir informaciniame kelyje

Baltų Centrinės Tarybos lietuvių atstovai Mūsų Keliui, išleidžiant šimtąjį jubiliejinį numerį, linki ir toliau tęsti tą patį lietuviškąjį informacijos darbą, nepalūžti ir išlaikyti visus bandymus, kaip ir praeityje.

Pr. Rudinskas ir L. Balsys -

Mūsų kelias - kančių ir erškečių į laisvąją tėvynę

Š. m. rugsėjo 1 d. sukako dveji metai, kai Mūsų Kelias pradėjo lankyti lietuviško spausdinto žodžio išsiilgusius tremtinius. Štai jis išleidžia ir 100-į savo numerį. Normaliose gyvenimo sąlygose laikraščio dvejų metų sukaktis ar jo 100-sis numeris praeina nepastebimai. Nepriklausomoje Lietuvoje 1939 metų vasarą Lietuvos Aidas buvo pradėtas leisti tris kart per dieną ir jis šimtą syk savo skaitytojus aplankydavo per pusantro mėnesio.

Šandien sunkiose tremtinio gyvenimo sąlygose lietuviško laikraščio dvejų metų ar 100-jo numerio sukaktis — jau minėtinas įvykis. Pirmiausia jis minėtinas dėl to, kad šandien lietuviškam laikraščiui gimti ir prasiskinti kelią į jo laukiantį skaitytoją yra daug sunkiau, negu laisvojoje Lietuvoje. Šandien ir lietuviškos spaudos tikslai bei uždaviniai kiek kitokie, negu tais laikais, kada laisvi gyvenome savo tėvų žemėje.

Tremtyje, toli nuo išsiilgtosios tėvynės, lietuviškoji spauda yra tas stiprusis ryšys, kuris mus glaudžiai sieja į tautinę bendruomenę. Lietuviškoji spauda mus informuoja apie tai, kas vyksta plačiajame pasaulyje. O nuo didžiųjų pasaulinių įvykių vienos ar kitokios eigos juk ir mūsų likimas ir mūsų ateitis pareina. Lietuviškoji spauda budriai stovi didžiųjų mūsų tautos — kultūrinės ir politinės laisvės — idealų sargyboje. Lietuviškoji spauda skaudžiam ir tamsiam mūsų kančių kelyje nu-

žymi gaires į šviesesnę ateitį, vainikuotą laisvę.

Lietuvių tremtinių bendruomenė buvo išsiilgusi lietuviškos spaudos ir pirmąsias jos kregždutes džiaugsmingai sutiko. Mūsų Keliui kaip tik ir buvo lemta būti vienu pirmųjų tokių kregždžių.

Mūsų Kelias savo žygį pradėjo kukliai, kaip „neregulišnis informacinis leidinys“. Tačiau jis nuolat tobulėjo ir netrukus tapo rimtu lietuvių savaitraščiu.

Mūsų Kelias savo puslapiuose suteikė gražų būrį laikraštinių ir rašytojų. Jis atdaras visiems, kurie sielojasi mūsų tautos ir mūsų tremtinių reikalais ir likimu, kurie nori savo mintimis ir kūrybiniais laimėjimais pasidalinti su savo tautiečiais.

Šios dvigubos sukakties proga sveikinu Mūsų Kelią, jo redakciją ir bendradarbius Lietuvių Žurnalistų Sąjungos vardu ir linkiu visokeriopos sėkmės.

Tegu Mūsų Kelias ir toliau stipriai ir budriai stovi didžiųjų mūsų tautos idealų sargyboje, tegu drąsiai ir garsiai kelia mūsų pavergtos tautos laisvės šauksmą, tegu sumanią gina mūsų tautos laisvės bylą.

Tegu Mūsų Kelias lietuvių tremtinius, išblaškytus po visą pasaulį, lanko tol, kol grįšime į laisvą savo kraštą, nes visų mūsų kelias — kančių ir erškečių kelias į laisvąją tėvynę.

A. Merkelis,

Lietuvių Žurnalistų Sąjungos Pirmininkas

Ateis diena, ir nuo mūsų aukuro pakils dūmai į giedrą dangų

Dveji kuklūs metai liko praeity. Kupinį vilčių ir netikrumo, ryžto ir apsvylimo, sutelktų pastangų ir pralaimėjimo. Daug įvykių pasaulio gyvenime nuėjo ne tuo keliu, kuriuo mes taip karštai tikėjome. Bet ir pragiedruliai nedirbo mūsų rytojaus akiraty. Mes tebesam tvirti savo kančioj ir vieningi kovos lauke.

Kad taip yra — nemaža nuopelnų turi mūsų tremties spauda. Ir Mūsų Kelio dvejų metų darbo vaisius — 100 tas numeris — kada nors bus didžiai vertinga medžiaga lietuvių tautos istorikui, mūsų tremties apžvalgininkui. Kaip šių dienų skaitytojas tremtyns, taip ir istorikas ras gausybę Jūsų laikraščio puslapių ne tik pasaulio įvykių apžvalgą, bet ir mūsų kultūrinį bei visuomeninį darbą netendencingą atžymėjimą. Mūsų Kelias, nepasiduodamas kraštutinumų pagundoms ir suvokdamas apdairumo prasmę, visada turėjo rimto, sumanialo redaguojamo ir kultūringo laikraščio veidą. Dėl to Jūs esate šandien nuosirdžiai, labai nuosirdžiai sveikinami.

Tačiau dar ne visi sunkumai nugalėti. Jie įžiūrimi ir Mūsų Kelio trečiųjų metų darbo angoj. Tiesia dar neranda užuobėgos namų pasauly. Milijonai žmonių dar neturi laisvo

žodžio ir pakankamo duonos kšnio. Tamsos kunigaikščiai, tartum karštiligės apimti, kala ginklus ir rengiasi naujam užpuolimui. Laisvosios tautos kaip gerosios motinos susikaupe rūpesty ir baimėje. Tame visuotiniame netikrume mūsų tauta nelyginant Golera audringam vandenyn, o mes — surakinti ir nužmoginti vergai. Bet, jeigu tai suvokiame — neturim teisės palūžti, pasiduoti dvasiniam susmukimui, sustingti į druskos akmenį! Taip sakydami — neturėkim galvoj tik Mūsų Kelio. Kokia visuomenė — tokie ir jos laikraščiai. Todėl sukaupkim kūrybinę valią, susiburkim į dar glaudesnę grandinę, dar samoningesni elkim į nesibaigusią kovą. Žinom, kad ne paskutinę auką atidavėm už savo tautos laisvę. Tos aukos ženklų gal yra paženklinata ne vieno mūsų kakta, bet tikėjimo, negalim prarasti: ateis diena, ir nuo mūsų aukuro pakils dūmai į giedrą dangų.

Linkiu, kad su tom viltim ir tuo ryžtu žengtų į trečiuosius darbo metus. Mūsų Kelias, o drauge su juo ir visa lietuvių tremtinių bendruomenė.

Stasys Santvaras,

L. Rašytojų Tr. Draugijos Pirmininkas

Auklėkite mūsų tremties visuomenę

Mums yra garbė, kad savo apylinkėje turime iš išeinančių tremtyje lietuviškų laikraščių pirmąjį jubilieją, galintį švęsti šimtojo numerio pasirodymą.

Teisinga yra Jūsų laikraščio antraštė. Kelias grįstas, darniai suderintu krikščioniškumu, tautiškumu, ir socializmu ir tegali būti vienintelis visus mus apimantis ir jungiantis mūsų kelias. Kaip gražu, kad Jūs tuo keliu jau nužengėte šimtą žingsnių.

Nieko geresnio negalime Tamsoms palinkėti, kaip ištvermės ir toliau žingsnis po žingsnio eiti ir auklėti mūsų tremties visuomenę tuo pačiu visus mus jungiančiu Mūsų Keliu.

Visą šio laikraščio Redakciją, Administraciją, bendradarbius ir visus padėjusius šią vagą išvaryti, širdingai sveikiname.

LTB Dillingeno Apylinkės Komitetas

Lietuvos Skautų Brolijos Vadija

Lietuvos Skautų Brolijos Vadija, didžiai įvertindama Jūsų atliktą darbą Tėvynei beleidžiant šiomis sunkiomis sąlygomis laikraštį, džiaugiasi ir didžiūojasi Redakcijos laimėjimais ir pasiaukojimu. Linkime Mūsų Keliui, žengiančiam į antrąją šimtą, ir toliau kelti mūsų brolių tremtinių dvasią, kad kiekvienas atliktume savo pareigą Tėvynei Lietuvai paskirdami jai visas geriausias jėgas!

Mes būdime!

Lietuvos Skautų Brolijos Vadija.

Skautų Aidas

Išleidžiant Mūsų Kelio šimtąjį numerį, nuosirdžiai sveikinu ir džiaugiuos Jūsų išvartuoju plačiu spaudos baru. Linkiu ir toliau nepalaužiamai valia varyti tą labai svarbų darbą, kuris tvirtina mūsų bendruomenę kelyje į Lietuvos nepriklausomybę bei artina į gimtuosius namus!

Vyr. sktn. A. Krausas,

Skautų Aido redaktorius.

SKAITYTOJŲ DĖMESIUI

Šis numeris yra specialus. Kitas Mūsų Kelio nr. išels bendrąją tvarką. Spalų 2 d. Red.